

EL TRACTAMENT INFORMATIU DELS INFANTS EN ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

MAIG 2019

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

EL TRACTAMENT
INFORMATIU DELS
INFANTS EN ELS
MITJANS DE
COMUNICACIÓ

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

Síndic de Greuges de Catalunya

1a edició: Maig 2019

El tractament informatiu dels infants en els mitjans de comunicació. Maig 2019

Maquetació: Síndic de Greuges

Foto de coberta: Pixabay

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. INFANTS I MITJANS DE COMUNICACIÓ: PRINCIPALS VULNERACIONS DE DRETS ...	7
3. PRINCIPALS DRETS AFECTATS	11
3.1. Els drets a la intimitat, l'honor i la privacitat, i a la protecció de dades i la pròpia imatge dels infants i adolescents en els mitjans de comunicació	11
3.2. El dret a la recuperació emocional de l'infant víctima de maltractament	16
4. LÍMITS: DRETS I DEURES EN CONFLICTE	19
4.1. El dret a la llibertat d'informació i a la creació literària	19
4.2. El deure de reserva, confidencialitat i secret professional	22
5. COL·LISIÓ DE DRETS: INTERÈS SUPERIOR DE L'INFANT I ANÀLISI JURISPRUDENCIAL	27
5.1. L'interès superior de l'infant	27
5.2. Anàlisi jurisprudencial	28
6. GARANTIES: INSTITUCIONS, INSTRUMENTS I ORGANISMES DE CONTROL	31
6.1. Institucions de protecció: les agències de protecció de dades i el paper del Ministeri Fiscal	31
6.2. Ètica periodística: codis d'autoregulació i organismes de control. Límits interns	35
7. LA FUNCIÓ DELS MITJANS EN LA PROMOCIÓ DE DRETS DELS INFANTS	43
7.1. Denúncia, informació, sensibilització, participació i protecció	43
7.2. El reconeixement de la importància dels mitjans en la Convenció sobre els drets de l'infant.....	43
7.3. La normativa catalana sobre infància i comunicació audiovisual	45
8. DOS ÀMBITS ESPECIALMENT SENSIBLES: EL SISTEMA DE PROTECCIÓ, I L'ESCOLA I EL LLEURE EDUCATIU	49
8.1. El sistema de protecció a la infància i l'adolescència.....	49
8.2. L'escola i el lleure educatiu.....	52
9. SITUACIONS CONCRETES TREBALLADES PEL SÍNDIC	55
10. CONCLUSIONS	83
11. RECOMANACIONS	85

1. INTRODUCCIÓ

La societat de la informació genera reptes importants en la salvaguarda dels drets a la intimitat, l'honor i la imatge dels infants i adolescents més vulnerables, especialment dels que estan més desprotegits. Els infants són objecte d'atenció mediàtica i, en especial, ho són els infants que han estat víctimes de maltractament o es troben en situacions de vulnerabilitat especial.

Massa sovint encara l'Administració i els mitjans de comunicació no són capaços de preservar amb prou cura els drets d'infants víctimes d'abusos, maltractaments o altres fets abusius o delictius objecte de tractament mediàtic. Així mateix, les dades relatives a la seva identitat relacionades amb fets que sovint poden resultar traumàtics també poden afectar la seva recuperació física i psicològica i poden suposar-los una revictimització.

En aquest sentit, també cal tenir molt present la funció de les administracions i altres institucions de control de protegir especialment els interessos i els drets dels infants quan apareixen en els mitjans de comunicació.

El Síndic, en la seva tasca de defensa dels drets dels infants, considera necessari fer una reflexió sobre el tractament que es fa específicament de la infància i adolescència en els mitjans de comunicació, la participació i presència que hi té aquest col·lectiu i la forma com s'exerceix la funció de comunicació social que també tenen encomanada els mitjans en aquest àmbit.

Cal tenir present que la difusió de la identitat o de la imatge de l'infant no només pot lesionar els seus drets a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge, sinó que, a més, pot pertorbar el seu correcte desenvolupament físic, mental, moral i social.

També val la pena remarcar, però, que, a banda de garantir el dret a la informació, els mitjans tenen una important funció de promoció de drets, de visibilització i participació dels infants en la societat, de foment de la sensibilització sobre determinades qüestions que els afecten i, finalment, de denúncia de la vulneració dels seus drets quan s'escau.

En espais concrets o especialment sensibles pel que fa a la presència d'infants i adolescents, com ara l'escola, els espais de lleure o els recursos de protecció a la infància i l'adolescència en situació de desemparament, serveixen per mostrar que cal posar èmfasi en la necessitat que els mitjans posin una cura especial en el tractament de les notícies que els concerneixen.

Així, per exemple, en l'àmbit de protecció a la infància i adolescència, el Síndic ha fet notar en diverses ocasions que els mitjans de comunicació tendeixen a estigmatitzar el col·lectiu, al qual relacionen amb situacions de violència, marginalitat i conflicte.

Els mateixos mitjans, en canvi, poden contribuir de manera molt positiva a implicar la societat en la tasca protectora envers els infants que es troben en situació de desemparament.

El sistema de protecció, de gran complexitat, no és prou conegut per la ciutadania, i també és tasca dels mitjans de comunicació la difusió de les realitats a les quals fa front i la difícil tasca dels professionals que, des de la prevenció i la intervenció directa, treballen per recuperar els infants i les seves famílies.

La implicació de la societat en la protecció dels infants és necessària per evitar actuacions de rebuig social i garantir els seus drets a la recuperació física i emocional i al ple desenvolupament. Així mateix, pot ajudar a superar una de les mancances més importants del sistema de protecció: la insuficiència de famílies acollidores.

El Síndic, en l'àmbit concret del sistema de protecció a la infància i l'adolescència, ha assenyalat en moltes ocasions, tant específicament com de manera general en els informes anuals sobre drets dels infants que presenta al Parlament, l'existència de males praxis i la necessitat de corregir-les, i també la necessitat de millorar estructuralment el sistema i de dotar-lo de més recursos i més adequats a les necessitats dels infants i adolescents que acull.

Així doncs, també és cert que els mitjans de comunicació poden contribuir denunciant públicament les mancances del sistema i les males pràctiques que s'hi puguin produir,

tot respectant els drets i la intimitat de les víctimes afectades i procurant que aquesta perspectiva no afavoreixi la consolidació de la percepció negativa que pugui tenir la ciutadania respecte del col·lectiu afectat.

Aquestes consideracions i reflexions són aplicables a tots els àmbits en què són presents els infants i adolescents, més enllà del sistema de protecció, com ara la lluita contra l'assetjament escolar i altres formes de violència entre iguals, la inclusió i el respecte a la diversitat, la victimització sexual, l'abordatge de la salut mental, la iniquitat i un llarg etcètera d'assumptes que es treballen a la institució i en què els drets dels infants i adolescents poden ser vulnerats.

El Síndic vol contribuir que els mitjans de comunicació, quan treballin i tractin aquests i altres temes que afecten els infants i adolescents, tinguin molt present l'interès preferent de l'infant, i que, com a mitjans de comunicació social, coadjuvin en la tasca de promoció i defensa de drets que també tenen encomanada.

La presència, participació i consideració de què els mitjans doten els infants i adolescents serà reflex de la que els atorga el conjunt de la societat com a subjectes de drets.

Aquest informe parteix de la voluntat de compilar i plasmar les principals reflexions i recomanacions que el Síndic ha extret a partir de situacions que s'han plantejat a la institució, amb un denominador comú: l'aparició dels infants i adolescents en els mitjans de comunicació en el context de fets noticiables i informacions d'interès social.

En tots aquests casos s'han analitzat quins drets poden haver estat vulnerats i quins drets poden haver entrat en conflicte a l'hora de fer-ne una ponderació i valorar si una determinada pràctica professional que tracta i difon aquella informació pot ser millorable.

La funció del Síndic és defensar i promoure els drets de l'infant i els mitjans de comunicació no són aliens a la supervisió de la institució, conjuntament amb les altres

institucions i organismes que desenvolupen funcions anàlogues en aquest sector.

Per aquest motiu, s'ha plantejat que l'informe parteixi de les principals vulneracions de drets detectades a partir dels casos treballats entorn d'aquesta temàtica.

En una segona part de l'informe, es pretenen plasmar els instruments tant jurídics com institucionals i del mateix àmbit periodístic de què es disposa per valorar, regular, controlar i reaccionar davant una vulneració de drets dels infants i adolescents quan apareixen en els mitjans de comunicació com a objecte de tractament informatiu.

En una tercera part de l'informe, s'ha volgut fer constar la valuosa i imprescindible funció social que desenvolupen els mitjans de comunicació com a promotors de drets dels infants i adolescents, situant aquí l'infant com a subjecte de dret en actiu i en positiu. És un tema extens i ampli que en aquest informe apareix com a complementari a l'objecte principal, ja que es focalitza més en el que ha estat la intervenció del Síndic en aquest àmbit, basada en les queixes rebudes, però no de menys importància i rellevància en la promoció i la defensa dels drets.

Finalment, també es recullen els principals casos treballats a la institució i la intervenció que s'ha fet en cadascun. Així mateix, s'ha volgut fer un esment especial del tractament informatiu que es fa de dos àmbits concrets en què la presència dels infants és principal i que han estat objecte majoritari de la intervenció de la institució: el sistema de la protecció a la infància i adolescència, i l'escola i el lleure. Tenint en compte l'estructura i l'objecte d'aquest informe, és especialment important la referència a les situacions tractades.

L'anàlisi casuística porta a fer l'exercici de preguntar-se: "s'ha prioritzat l'interès de l'infant en aquesta notícia?"; exercici que, a la vegada, hauria de fer qualsevol professional, empresa, organisme o institució que intervé en el tractament mediàtic de qualsevol informació, i també la ciutadania crítica.

2. INFANTS I MITJANS DE COMUNICACIÓ: PRINCIPALS VULNERACIONS DE DRETS

En l'anàlisi de casos en què ha treballat el Síndic es detecten vulneracions de drets dels infants i adolescents afectats que s'han agrupat en deu grans problemàtiques.

Primera: Quan es tracta una informació en què apareix un infant o adolescent no es pren en consideració la condició d'infant

L'infant pel mer fet de ser-ho està revestit d'una protecció especial. Així, la mateixa Declaració universal de drets humans proclama que la infància té dret a una assistència i atenció especials.

La Convenció sobre els drets de l'infant de les Nacions Unides recull aquest reconeixement i exigeix que en totes les accions que concerneixen l'infant, tant si són portades a terme per institucions de benestar social públiques o privades, tribunals de justícia, autoritats administratives o cossos legislatius, la consideració principal sigui sempre l'interès primordial de l'infant.

L'infant, per la seva condició especial, requereix una protecció i atenció per part dels seus progenitors o tutors legals, principalment, però també per part de totes les institucions, els serveis i els equipaments que puguin intervenir, per poder desenvolupar-se plenament i exercir la resta de drets que té reconeguts en la mateixa Convenció.

Aquesta especificitat de l'infant com a subjecte de drets també cal que tingui la seva translació en l'aparició i el tractament que en fan els mitjans de comunicació, que no són aliens a aquesta exigència. El mateix article 20.4 de la Constitució espanyola recull, com a límit a la llibertat d'expressió, la protecció de la infància i la joventut.

Sovint els mitjans de comunicació no se senten compel·lits per aquestes obligacions, que exigeixen un ulterior exercici d'avaluació a l'hora de tractar i difondre una informació quan afecta un infant o adolescent.

Segona: La revelació de la identitat d'un infant o adolescent en el marc d'un fet noticable

Revelar el nom o les dades personals d'una persona en el marc d'un fet noticable en el cas d'un adult pot plantejar problemes pel que fa al respecte del dret a l'honor, la intimitat o la protecció de la pròpia imatge, que s'analitzarà amb caràcter general més endavant. En el cas dels infants, aquesta identificació té una transcendència específica en el seu ple desenvolupament físic i psíquic i el seu benestar, especialment si està relacionada amb un fet que pot ser traumàtic o dolorós, la qual cosa cal prendre especialment en consideració.

De nou, el condicionament per al seu futur desenvolupament i la consolidació de la pròpia identitat, juntament amb l'escassa capacitat directa de l'infant per exigir de manera directa que es preservin els seus drets, exigeixen una especial sensibilitat i cura en la captació, el tractament i la difusió d'informació que l'exposa i l'identifica.

La informació que concerneix un infant o adolescent ha de procurar sempre no difondre'n la identitat o les dades que permetin deduir-la fàcilment, encara que sigui en el seu entorn immediat.

Tercera: Els infants o adolescents com a subjectes passius o la perspectiva adultocèntrica

Sovint els infants i adolescents no apareixen com un col·lectiu subjecte de drets, sinó com un col·lectiu vulnerable que no forma part activa de la societat i que, per tant, està exclòs de la participació i de l'opinió pública.

La imatge que es projecta focalitza l'infant com a menor d'edat que requereix proteccionisme i tutela d'un adult per esdevenir amb el pas del temps un altre adult, moment en el qual sí que podrà tenir el control directe de la informació que es difon sobre ell i dels drets que se li reconeixen socialment. Es tracta de considerar l'infant com un adult en construcció.

Els mitjans tenen una funció essencial a l'hora de traslladar una visió a la societat

que apoderi i reafirmi els drets reconeguts a aquest col·lectiu.

Quarta: L'estigmatització de l'infant especialment vulnerable. La doble discriminació

Ala construcció d'una imatge estigmatitzada que debilita l'infant com a subjecte de drets pel fet de ser un infant, s'hi afegeix, en el tractament i la difusió de determinades informacions que el concerneixen, el fet que l'infant o el col·lectiu d'infants a què es refereix la notícia pertanyi a un col·lectiu vulnerable.

La vulnerabilitat especial d'un col·lectiu està definida per la dificultat de poder exercir els drets reconeguts a tota la població per una condició que el diferencia, que pot ser la discapacitat, l'origen socioeconòmic, l'orientació sexual, la religió, el sexe. Dit d'una altra manera, la situació de discriminació en què es troba aquest col·lectiu respecte del conjunt de la població atenent a la seva condició.

En el cas dels infants i adolescents, aquesta discriminació pot ser doble. En el cas, per exemple, dels infants migrants sense referents familiars, s'ha potenciat una imatge que vincula l'estrangeria, el desemparament i l'adolescència amb l'agressivitat. Aquesta situació és extrapolable amb altres matisos al col·lectiu d'adolescents amb problemes de salut mental, discapacitats o LGTBI.

Els mitjans tenen l'encàrrec de vetllar perquè el tractament informatiu que afecta col·lectius doblement vulnerables no potencii aquesta discriminació, sinó que la pugui qüestionar i evidenciar.

Cinquena: Els infants apareixen vinculats a les opinions, activitats, creences dels seus progenitors, tutors legals o familiars

Algunes de les informacions que revelen dades personals o la imatge d'un infant també poden suposar una discriminació per raó de la condició o les activitats, opinions expressades o creences dels seus progenitors, tutors o familiars, especialment prohibida per l'article 2 de la Convenció de les Nacions Unides sobre drets de l'infant.

Així, l'infant apareix com un apèndix del seu pare, mare o tutor legal, condicionat per l'actuació, opinió, religió, llengua d'aquests, i fins i tot vinculat a la decisió d'aquest adult amb relació a la informació que el concerneix que pot aparèixer en els mitjans de comunicació.

La decisió pel que fa al tractament de dades d'un infant per part del seu representant legal està condicionada per la normativa vigent, però més enllà d'això l'aparició en els mitjans de comunicació social d'un infant relacionada amb condicionants de l'adult de referència pot suposar una discriminació que pot afectar el seu desenvolupament i la seva identitat en el present i també en el futur.

Per tant, cal evitar, a més de la identificació d'un infant, la vinculació d'aquest amb idees, opinions, activitats, religió i, en definitiva, condicions de l'adult de referència, ja que li pot suposar una discriminació.

Sisena: Infàncies invisibles

Una altra conseqüència de la visió adultocèntrica que es potencia a través dels mitjans de comunicació té a veure amb la invisibilitat del col·lectiu en els mateixos mitjans. Així, la població d'entre 0 i 18 anys a Catalunya representa un 20% del total. No obstant això, el seu pes específic com a objecte d'informació i, sobretot, com a subjecte actiu és molt més baix.

Cal potenciar la participació dels infants i adolescents en els mitjans, partint dels seus interessos i neguits, tot promovent que siguin els mateixos infants i adolescents que construeixin el discurs mediàtic, més enllà de l'entreteniment i atenent als seus interessos reals. La participació que tinguin els infants i adolescents en els mitjans visibilitzarà aquest col·lectiu en el conjunt de la societat i el farà protagonista del seu relat posicionant-lo com a veritable subjecte de dret.

Setena: L'impacte mediàtic per sobre de l'interès superior de l'infant

Els mitjans no són aliens als interessos i als condicionants interns que limiten la seva actuació i posen en perill la funció que

tenen encomanada, i l'encàrrec i la deontologia dels professionals que exerceixen la seva tasca periodística.

Així, els mitjans de comunicació privats es veuen sotmesos a condicionants econòmics en una lluita per la supervivència en una societat de la informació basada en el consum i el capitalisme. En aquest context, el sensacionalisme i el fort impacte mediàtic, que és enemic dels drets de les persones, i especialment dels drets dels infants i adolescents, sovint generen més ingressos econòmics als mitjans que en depenen per funcionar. L'elevat nombre de clics en una notícia digital comporta més publicitat i, de retruc, més pressió als professionals a l'hora de fer el tractament d'una informació.

Els mitjans de comunicació públics també estan condicionats per la configuració política i el rèdit electoral que pot suposar una determinada informació en cada cas als partits més hegemònics, que poden exercir un cert control sobre els mitjans de comunicació que en depenen. Així, determinades visions crítiques o de denúncia sobre el sistema públic o de qüestions que afecten els drets dels infants poden quedar secundades en la configuració de la línia editorial d'un determinat mitjà.

Cal evitar que els mitjans de comunicació social estiguin sotmesos a interessos polítics i econòmics com a element essencial de la democràcia i del dret a la informació i la llibertat d'expressió. I en qualsevol cas cal que en el tractament que fan de la informació es puguin preservar els drets dels infants i adolescents afectats per sobre d'aquests interessos i condicionants.

Vuitena: L'impacte negatiu sobre serveis d'atenció a la infància

Una altra conseqüència que tenen les informacions relacionades amb la infància i l'adolescència que apareixen en els mitjans, especialment les que relaten fets amb connotacions negatives (agressions, violència, pobresa, marginalitat, entre d'altres), és que si apareixen vinculades a un servei determinat d'atenció a la infància, aquest també queda condicionat negativament amb la consegüent afectació

al col·lectiu d'infants i adolescents que en fan ús.

Així, per exemple, han aparegut notícies vinculades a centres educatius i també de lleure relacionades amb abusos sexuals o delictes greus contra infants i adolescents. La repercussió social dels fets també afecta el col·lectiu d'infants i adolescents que hi assisteixen o que hi han assistit en el passat i pot comportar-los malestar. Així mateix, pot generar una pressió mediàtica que repercuteixi en el desenvolupament normal de la vida quotidiana al centre.

Igualment, la difusió sobre dades que poden exposar la configuració social i econòmica d'un determinat centre pot comportar una variació en la demanda que se'n fa el curs següent, de manera que s'afavoreixi o es consolidi la segregació escolar que ja afecta aquell centre determinat i, per tant, que es contravingui el dret a la igualtat d'oportunitats en l'educació dels infants i adolescents.

Generalment, passa sovint quan apareixen notícies relacionades amb delinqüència i agressivitat vinculades a determinats serveis, com ara els dependents del sistema de protecció a la infància i adolescència i, en concret, alguns centres residencials que en formen part.

En la mesura que sigui possible, cal evitar vincular centres i serveis concrets d'atenció a la infància i l'adolescència a situacions de manca o a agressivitat i delinqüència.

Novena: El deure de reserva i secret professional

Quan, per la seva feina, els professionals intervenen en casos o situacions que, per la raó que sigui, esdevenen fets noticiables en què apareixen infants o adolescents, sempre han de preservar el secret professional quan n'informen els mitjans.

Si no ho fan, a banda d'infringir el deure de reserva per raó del seu càrrec pel que fa a l'aparició de la informació secreta o reservada que afecta un infant o adolescent, es produeix una vulneració molt greu de la intimitat i privacitat d'aquell infant i adolescent.

Cal tenir una cura i consciència especials d'aquesta exigència a l'hora de tractar informacions i de demanar l'opinió i el relat sobre fets noticiables als professionals intervinents, especialment quan hi ha infants i adolescents implicats.

Desena: Evitar la revictimització de l'infant víctima

Els fets que generen més impacte mediàtic són molt sovint fets delictius en què l'infant pot aparèixer tant en qualitat de víctima com de testimoni, afectat, imputat o autor.

També pot aparèixer en el marc d'una informació sobre un fet que pot resultar-li traumàtic o dolorós, però que no constitueix un fet delictiu d'acord amb el tipus penal.

En qualsevol dels casos, és especialment important preservar el dret de l'infant a la

recuperació emocional i física en el seu procés traumàtic, i el fet que en els mitjans de comunicació aparegui informació en què se'l pugui identificar o en què s'exposin detalls concrets, sovint irrelevantes per a la informació pública, sobre el fet que li ha causat dolor pot contribuir a cronificar aquest procés de superació.

Es tracta d'un terreny especialment abonat a abusos pel fet que els condicionants econòmics dels mitjans de comunicació pressionen perquè tractin de manera atractiva aquests temes, que sovint generen atenció i demanda mediàtica en termes de consum i d'ingressos.

L'infant víctima requereix una cura i una protecció especials perquè pugui recuperar-se físicament i emocionalment i pugui desenvolupar adequadament el seu procés per superar el dolor. Els mitjans han de contribuir que sigui així.

3. PRINCIPALS DRETS AFECTATS

3.1. ELS DRETS A LA INTIMITAT, L'HONOR, LA PRIVACITAT, I A LA PROTECCIÓ DE DADES I LA PRÒPIA IMATGE DELS INFANTS I ADOLESCENTS EN ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

3.1.1. Els drets a la intimitat, l'honor i la privacitat d'infants i adolescents

L'article 16 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant preveu el dret dels infants a no ser subjectes d'interferències arbitràries o il·legals en la seva vida privada, família, domicili o correspondència, ni atacs il·legals al seu honor i reputació, i tenen dret a la protecció de la llei contra aquestes interferències o atacs.

Els infants i adolescents menors d'edat són titulars dels drets a la intimitat personal, l'honor i la pròpia imatge, i també del dret a la protecció de les dades de caràcter personal, previstos en l'article 18 de la Constitució espanyola. Són drets de la personalitat, estretament vinculats entre ells, derivats del dret a la dignitat humana i del patrimoni moral de les persones.

En el cas dels infants, aquests drets apareixen en l'ordenament jurídic protegits de manera reforçada i estan acompanyats del reconeixement jurídic de la capacitat dels infants d'actuar i decidir, comunicar i informar-se, atenent al seu nivell de maduresa i consciència.

Les garanties addicionals que s'atorguen als infants en el nostre ordenament jurídic amb un plus d'antijuridicitat predicable dels atacs a aquests drets quan el subjecte passiu és una persona menor d'edat es justifiquen en el fet que no només es lesiona l'honor, la intimitat i la pròpia imatge, sinó que, a més, es pot pertorbar el correcte desenvolupament físic, mental i moral de l'infant i entorpir el seu dret al lliure desenvolupament de la personalitat, i també la futura estima social.

L'article 36 de la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, recull el dret a la protecció de l'honor, la dignitat, la intimitat i la pròpia imatge, i

estableix que s'ha de preservar els infants i adolescents de la difusió de les seves dades personals, de la difusió d'imatges que atempten contra la seva dignitat i de l'explotació econòmica de la seva imatge. Igualment, es preveu que els poders públics han de vetllar amb un interès especial pel dret a la intimitat i l'honor dels infants i adolescents que han estat objecte d'agressions sexuals, maltractaments o qualsevol altra experiència traumàtica.

L'article 4 de la Llei orgànica 1/1996, de protecció jurídica del menor, recull el dret dels menors d'edat a l'honor, la intimitat personal i familiar i la pròpia imatge. La difusió d'informació o utilització d'imatges o el nom dels menors en els mitjans de comunicació que pugui implicar una intromissió il·legítima a la seva intimitat, honor o reputació, o que sigui contrària als seus interessos, determinarà la intervenció del Ministeri Fiscal, que instarà de manera immediata les mesures cautelars i de protecció previstes en la Llei i sol·licitarà les indemnitzacions que corresponguin pels perjudicis causats.

L'article indica que es considera intromissió il·legítima al dret a l'honor, la intimitat personal i familiar i la pròpia imatge del menor la utilització de la imatge o el nom en els mitjans de comunicació que pugui implicar menysteniment del seu honor o reputació, o que sigui contrària als seus interessos, fins i tot si consta el consentiment del menor o dels seus representants legals.

La Llei orgànica 1/1982, de 5 de maig, de protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, desenvolupa la protecció d'aquest dret fonamental de les persones contra tot tipus d'intromissions il·legítimes.

El dret a l'honor, la intimitat personal i familiar i la pròpia imatge es considera irrenunciable, inalienable i imprescriptible, i la renúncia al dret esdevindria, per tant, nul·la.

Malgrat la irrenunciabilitat abstracta d'aquests drets personalíssims, es preveu que les possibles ingerències a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge consentides pel titular, previstes per llei i acceptades pels

usos socials, puguin no ser considerades il·legítimes.

D'aquesta manera, l'article 3 de la Llei preveu que el consentiment de les persones menors d'edat i incapaces, amb relació a la intromissió en aquest dret, l'hauran de prestar elles mateixes si les seves condicions de maduresa ho permeten, d'acord amb la legislació civil.

En la resta de casos, el consentiment es preveu que l'atorgui mitjançant un escrit el representant legal de la persona menor d'edat, que està obligat a posar en coneixement previ del Ministeri Fiscal el consentiment projectat. Si en el termini de vuit dies el Ministeri Fiscal s'hi oposés, s'hauria de resoldre judicialment.

La Llei, a més, té la virtut d'establir un criteri general per determinar quan la intromissió en el dret es considera il·legítima i, per tant, indemnitzable, malgrat que es considera que és una tipificació amb caràcter de llista oberta i que, per tant, no exhaureix les possibles agressions als drets a l'honor, intimitat personal i pròpia imatge, que s'ha de complementar necessàriament amb la jurisprudència de la Sala Primera del Tribunal Suprem sobre aquests drets.

Els supòsits previstos com a intromissió il·legítima d'aquests drets es defineixen en l'article 7 de la Llei i estableixen:

“- La divulgació de fets relatius a la vida privada d'una persona o família que afectin la seva reputació i bon nom, així com la revelació o publicació del contingut de cartes, memòries o altres escrits personals de caràcter íntim.

-La revelació de dades privades d'una persona o família conegudes a través de l'activitat professional oficial de qui les revela.

-La captació, reproducció o publicació per fotografia, film, o qualsevol altre procediment, de la imatge d'una persona en llocs o moments de la seva vida privada o fora d'ells.

-La utilització del nom, de la veu o de la imatge d'una persona per a fins publicitaris, comercials o de naturalesa anàloga.

- La imputació de fets o la manifestació de judicis de valor a través d'accions o expressions que de qualsevol manera lesionin la dignitat d'una altra persona, menyscabant-ne la fama o atemptant contra la seva pròpia estima.

- La utilització del delicte pel condemnat en sentència penal ferma per aconseguir notorietat pública o obtenir profit econòmic, o la divulgació de dades falses sobre els fets delictius, quan això suposi el menyscabament de la dignitat de les víctimes.”

Cal entendre que el consentiment de les persones representants o de la mateixa persona menor d'edat a la intromissió del dret és irrellevant quan aquesta perjudiqui l'honor o el seu interès, és a dir, els seus béns jurídics de la personalitat, tal com estableix l'article 4 de la Llei orgànica 1/1996, ja esmentat.

D'acord amb l'interès superior de l'infant i la normativa de protecció jurídica del menor, doncs, no es pot atorgar consentiment amb relació a la utilització de la imatge o el nom d'un infant o adolescent en els mitjans de comunicació que pugui implicar el menysteniment del seu honor o reputació, de manera que es pot reclamar l'empara prevista per als drets fonamentals en la Constitució espanyola i la protecció que atorga la llei de protecció civil esmentada.

Així mateix, el Codi penal preveu en el títol XI delictes contra l'honor com ara la calúmnia i la injúria per protegir aquest dret i també el dret a la dignitat (article 10.1 de la Constitució), i castiga de manera més greu els atacs a la intimitat i la pròpia imatge quan les víctimes són menors (197.5 del Codi penal), situació que ja de per si es veu agreujada quan les dades de caràcter personal revelen la vida sexual d'aquest infant o adolescent.

3.1.2. El dret a la protecció de dades i la pròpia imatge d'infants i adolescents

La protecció de dades personals es configura a Espanya com un dret fonamental protegit per l'article 18.4 de la Constitució, pionera en el reconeixement d'aquest dret com a dret constitucional respecte d'altres països de l'entorn europeu.

El dret a la protecció de dades personals implica el dret a exercir una autodeterminació informativa, és a dir, al control i la disposició sobre les pròpies dades i sobre el seu ús, destinació i finalitat, de manera que la persona es pot oposar a la possessió i l'ús que se'n faci.

L'article 8 de la Carta de drets fonamentals de la Unió Europea i l'article 16.1 del Tractat de funcionament de la UE també recullen el dret a la protecció de dades. La Directiva 95/46/CE, del Parlament Europeu i del Consell, de 24 d'octubre de 1995, relativa a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades, pretenia garantir que el dret a la protecció de dades no suposés un obstacle a la seva lliure circulació en el si de la UE, i va establir un espai comú de garantia del dret.

El 27 d'abril de 2016 s'aprova el Reglament 2016/679 del Parlament i el Consell, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades (RGPD), que, mitjançant l'eficàcia directa d'aquest instrument jurídic, pretén superar els obstacles que havien impedit la finalitat harmonitzadora entre diverses normatives dins la Unió Europea en aquest àmbit intentada mitjançant la directiva esmentada. El Reglament és aplicable a Espanya des del 25 de maig de 2018.

La Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals, adapta i complementa les disposicions del Reglament europeu a l'ordenament jurídic espanyol, a l'empara del que disposa l'article 18.4 de la Constitució.

Pel que fa a la protecció de dades d'infants i adolescents, si bé la normativa de protecció de dades personals no configura les dades relatives a infants i adolescents menors d'edat com una categoria d'informació especialment sensible, les resolucions emeses per les autoritats de protecció de dades, en aplicació de la normativa vigent fins ara i en atenció a la normativa de protecció a la infància i l'adolescència,

estableixen que la informació que afecta aquest col·lectiu de persones, atesa la seva especificitat, s'ha de tractar amb una cura especial.

Com a prova d'això, el Grup de Treball de l'article 29, creat en la Directiva 95/46/CE, format per autoritats de protecció de dades europees, ja va emetre l'any 2008 el Document de treball 1/2008, sobre protecció de dades de caràcter personal de l'infant (principis generals i cas particular de les escoles), en què s'analitzen els principis generals de protecció de dades des de la perspectiva concreta de la protecció de l'infant i adolescent, partint de la base de l'interès superior de l'infant.

Entre aquests principis, cal destacar el consentiment segons el qual la persona ha de consentir lliurement al tractament de les seves dades, fora dels casos establerts legalment. En el cas dels menors d'edat, infants i adolescents, s'ha de determinar en quins casos es considera que és el mateix infant o adolescent qui ha de donar consentiment o si la qüestió ha de recaure en progenitors o tutors.

Aquest mateix Grup de Treball de l'article 29, el dia 28 de novembre de 2017, adopta un nou document de directrius sobre el consentiment, revisat el 10 d'abril de 2018 en el sentit del Reglament UE 2016/679.

Pel que fa als infants, en aquest document s'indica que el Reglament europeu estableix un nivell addicional de protecció respecte de la directiva anterior en el cas que es faci un tractament de les dades personals de persones físiques vulnerables, especialment els infants. L'article 8 del Reglament introdueix obligacions addicionals atesos els riscos, especialment pel que fa al màrqueting o l'elaboració de perfils de personalitat o d'usuari i l'obtenció de dades personals relatives a infants quan s'utilitzen serveis oferts directament a l'infant.

En aquest sentit, l'article 8.1 estableix que, quan s'apliqui el consentiment amb relació a l'oferta directa a infants de serveis de la societat de la informació,¹ el tractament de dades personals d'un infant es considera

¹ De conformitat amb l'article 4, apartat 25, de l'RGPD s'entén per servei de la societat de la informació tot servei conforme a la definició de l'article 1, apartat 1, lletra b), de la Directiva 2015/1535: servei pres-tat normalment a canvi d'una remuneració, a distància, per via electrònica i a petició individual d'un destinatari de serveis.

lícit quan tingui un mínim de setze anys o si el consentiment el dona el titular de la pàtria potestat o tutela de l'infant. Pel que fa a l'edat límit del consentiment vàlid, el Reglament ofereix flexibilitat i els estats membres poden estipular per llei una altra edat, però no pot ser mai inferior als tretze anys.

El Reglament sí que exigeix que la informació sigui comprensible i que el responsable del tractament de les dades, prenent en consideració especialment que es tracta d'un infant, utilitzi un llenguatge clar i senzill sobre com es farà el tractament de dades perquè sigui un consentiment informat vàlid.

La Llei orgànica 3/2018 estableix en l'article 7 que el tractament de les dades personals d'una persona menor d'edat només es pot basar en el seu consentiment quan sigui més gran de catorze anys, però no només en l'àmbit dels serveis de la societat de la informació, sinó per a qualsevol tractament de dades de menors, excepte que una norma amb rang de llei exigeixi l'assistència dels titulars de la potestat parental o tutela. A més, s'exigeix que el llenguatge utilitzat per informar-los els ha de ser comprensible.

En qualsevol cas, però, els titulars de la pàtria potestat poden exercir en nom de les persones menors de catorze anys els drets d'accés, rectificació, cancel·lació, oposició i qualssevol altres que els puguin correspondre d'acord amb la Llei orgànica 3/2018. Això sí, aquests drets sempre s'han d'exercir en interès superior de l'infant.

Quant a les altres especificitats de protecció dels infants que preveu la Llei orgànica 3/2018, cal fer esment que determina que els responsables i encarregats del tractament de dades adoptin mesures tècniques i organitzatives apropiades per acreditar i garantir que el tractament de dades es fa d'acord amb el Reglament europeu, i que en l'adopció de les mesures es tinguin en compte, entre d'altres, els riscos superiors que pot suposar el tractament de dades de grups afectats que es trobin en situació de vulnerabilitat especial, en particular els menors d'edat (article 28.2.e). Així mateix, exigeix un delegat de protecció de dades en determinats tipus d'entitats, entre les quals hi ha les federacions esportives quan tractin

dades de menors d'edat. Finalment, pel que fa a les sancions i mesures coercitives derivades de l'aplicació de la Llei orgànica 3/2018, es preveu com a possible agreujant l'afectació als drets de les persones menors d'edat (article 76.2.f), entre d'altres.

Ja des de l'àmbit de l'aplicació de la normativa de protecció de dades, i atès que l'exercici d'aquests drets en el cas dels infants i adolescents sempre ha de fer prevaler l'interès superior dels infants i adolescents afectats, pot ser útil consultar la Circular 1/2012, de 16 de juliol, del Servei de Suport Jurídic de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, en què s'estableixen criteris per a l'autorització de la imatge dels infants i adolescents tutelats per la DGAIA d'acord amb la legalitat vigent.

Es tracta d'una circular emesa abans de l'entrada en vigor del Reglament europeu i la Llei orgànica 3/2018, però intenta traçar uns criteris per determinar quan l'autorització per a la cessió de l'ús o difusió de la imatge d'un infant o adolescent, en aquest cas tutelat, pot redundar en el seu benefici o pot resultar-li perjudicial, cas en el qual s'hauria de denegar.

D'acord amb l'aplicació de la normativa vigent, s'exigeix que si l'adolescent té més de catorze anys se li demani el consentiment per a la difusió de la seva imatge, la qual cosa, en aquest cas, es complementarà amb l'autorització del representant legal.

Per a totes els casos, el criteri general que determinarà l'autorització de la difusió de la imatge és la cautela i l'anàlisi cas per cas, i és especialment restrictiva l'autorització en casos de difusió de les publicacions o audiovisuals i mitjans de comunicació.

S'indica que l'equip tècnic ha de valorar si és convenient l'autorització en interès de l'infant i justificar-ho, i es demana que es tingui coneixement de la finalitat, els entorns i la temporalitat de la difusió.

També s'estableix que es valori el contingut de les dades objecte de difusió per protegir els infants i adolescents dels atacs de tercers, és a dir, s'ha de tenir una cura especial amb les dades que puguin identificar l'infant o adolescent, la situació

de la seva vida quotidiana i de les relacions amb els seus familiars.

Finalment, s'exigeix que el contingut de les activitats que faci l'infant o adolescent tutelat que impliqui la difusió de la seva imatge o dades personals no tingui caràcter discriminatori per raó de raça, sexe, idioma, religió, opinió política o d'altra índole, origen racial, ètnic o social, posició econòmica, condicions físiques, psíquiques o sensorials, estat de salut, naixement o qualsevol altra condició de la persona menor d'edat i dels seus progenitors o representants legals.

Aquestes consideracions, malgrat l'especificitat i la vulnerabilitat especial del sistema de protecció, són d'alguna manera extensibles al tractament de dades personals que es fa del conjunt d'infants i adolescents, atès que la valoració última que s'ha de fer amb relació al tractament de les seves dades personals, independentment de la seva situació, és si aquest tractament redunda en interès d'aquest infant o adolescent.

Conclusió

La normativa regula i protegeix els drets a la intimitat, l'honor i la privacitat dels infants i adolescents. No obstant això, no es tracta de drets absoluts.

Es tracta de drets que sovint col·lideixen amb d'altres, com ara el dret a la informació i a la llibertat d'expressió, respecte dels quals s'ha de fer un judici de ponderació en cada cas concret.

Encara hi ha una manca de sensibilització i consciència per part de les famílies i els mateixos adolescents afectats respecte de la titularitat d'aquests drets, unida a la desconsideració creixent del valor de la intimitat i la pròpia imatge existent a la societat de la informació actual, que porta sovint a una gestió invasiva i poc respectuosa d'aquests drets i a una deixadesa en la seva defensa, especialment per part dels infants i adolescents que, per circumstàncies socials i personals, estan més desprotegits.

Recomanacions

- Cal treballar en la difusió i la conscienciació de les famílies i els infants i adolescents en la necessitat de vetllar perquè es garanteixin els drets a la intimitat, l'honor, la privacitat i la protecció de dades i donar a conèixer els mecanismes a l'abast per poder defensar-se contra intromissions il·legítimes.
- En el cas de l'exercici de drets relatius al tractament de les dades personals, cal que s'adapti la informació a la capacitat de comprensió i nivell de maduresa dels infants i adolescents afectats, intentant garantir, en la mesura que sigui possible, el consentiment informat del mateix infant o adolescent afectat, sobretot quan és més gran de catorze anys.
- S'ha de traslladar la informació d'una manera concisa, transparent, intel·ligible i fàcilment accessible, amb un llenguatge clar i senzill, que ha de ser específicament pensat per a infants i adolescents.
- Cal valorar si l'autorització al tractament de les dades personals d'un infant o adolescent fa prevaler el seu interès superior i establir, com a criteri general, la cautela, especialment si se'n fa difusió en publicacions o audiovisuals i mitjans de comunicació, i com a límit infranquejable, la intromissió il·legítima als drets a l'honor i la dignitat personal.

3.2. EL DRET A LA RECUPERACIÓ EMOCIONAL DE L'INFANT VÍCTIMA DE MALTRACTAMENT

En la configuració i la delimitació dels drets que entren en conflicte quan es tracta d'infants i adolescents en els mitjans de comunicació, destaca específicament el dret a la recuperació emocional de l'infant o adolescent víctima de maltractament.

Cal entendre aquest concepte en sentit ampli i no vincular-lo a un procediment penal ni a una situació delictiva exclusivament, sinó a una situació en què aquest infant o adolescent ha pogut ser subjecte passiu d'un fet que li ha causat patiment o dolor.

3.2.1. El dret a la recuperació física i psicològica i a la reinserció social

L'article 39 de la Convenció de les Nacions Unides sobre drets de l'infant exigeix als estats membres l'obligació de prendre totes les mesures adequades per promoure la recuperació física i psicològica, i també la reinserció social d'un infant víctima de qualsevol forma d'abandó, explotació, abús, tortura o qualsevol altra forma de tractament o càstig cruel, inhumà o degradant, o conflictes armats. Aquesta recuperació i reinserció ha de tenir lloc en un ambient que protegeixi la salut, l'autoestima i la dignitat de l'infant.

L'article 82 de la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, també preveu en l'article 82 que els poders públics prenguin totes les mesures necessàries per promoure la recuperació física i psicològica i la inserció social dels infants i adolescents que han estat víctimes de maltractament, sens perjudici de la protecció prevista per a les situacions de risc i desemparament.

3.2.2. La protecció de la víctima de delictes

Aquest dret va més enllà dels drets recollits en l'Estatut de la víctima de delictes, Llei 4/2015, de 27 d'abril. No obstant això, aquesta llei recull en l'article 22 específicament el dret a la protecció de la intimitat de la víctima d'un delictes penal i en especial de les que són menors d'edat. En concret, exigeix que els

judges, els tribunals, els fiscals i les altres autoritats i funcionaris encarregats de la investigació penal, i també tots aquells que de qualsevol manera intervinguin o participin en el procés, adoptin, d'acord amb el que disposa la Llei, les mesures necessàries per protegir la intimitat de totes les víctimes i dels seus familiars i, en particular, per impedir la difusió de qualsevol informació que pugui facilitar la identificació de les víctimes menors d'edat o de víctimes amb discapacitat necessitades d'una protecció especial.

Així mateix, aquesta llei modifica la Llei d'enjudiciament criminal als efectes de la transposició d'algunes disposicions que conté la Directiva 2012/29/UE, del Parlament Europeu i del Consell, de 25 d'octubre de 2012, pel qual s'estableixen normes mínimes sobre els drets, el suport i la protecció de les víctimes de delictes. En l'article 681.3 es preveu que, en tot cas, queda prohibida la divulgació o publicació d'informació relativa a la identitat de víctimes menors d'edat o víctimes amb discapacitat necessitades d'una protecció especial, de dades que en puguin facilitar la identificació de manera directa o indirecta, o de les circumstàncies personals que s'hagin valorat per resoldre sobre les seves necessitats de protecció, i també l'obtenció, divulgació o publicació d'imatges seves o dels seus familiars.

La protecció del dret a la intimitat i la imatge d'un infant o adolescent víctima de delictes està salvaguardada especialment, atesa l'estreta relació que guarda amb el dret a la dignitat, a la salut i a la recuperació física i emocional de què és titular qualsevol persona víctima d'un delictes, però especialment en el cas d'un infant, tenint en compte l'especial vulnerabilitat que presenta i l'afectació que també pot tenir en tots els seus altres drets, específicament el del seu desenvolupament integral com a persona.

3.2.3. L'infant i adolescent víctima de maltractament

Aquesta especial protecció del dret a la intimitat no està circumscrita a les víctimes d'un procediment penal estrictament, sinó que cal entendre que afecta qualsevol infant que ha estat víctima d'algun tipus d'actuació o circumstància que li ha causat patiment i dolor, i evidentment, entre aquestes, clarament

hi ha les situacions que han conduït l'Administració a considerar que aquest infant o adolescent es troba en una situació de risc de desprotecció o se n'ha declarat el desemparament.

El maltractament físic o emocional és una de les causes de desemparament recollides en els articles 103 i 105 de la Llei 14/2010 i també en l'Ordre BSF/331/2013, de 18 de desembre, per la qual s'aproven les llistes d'indicadors i de factors de protecció dels infants i adolescents, i les consideracions amb relació al tractament de la informació sobre maltractaments que estableix la Llei s'han de fer extensibles a la resta de factors i d'indicadors que apareixen en la llista i que comporten dolor i patiment a l'infant i adolescent.

Així, l'article 85 de la Llei 14/2010 dedica un article específicament al tractament de la informació sobre maltractaments a infants i adolescents.

1. Indica que el departament competent en infància i adolescència ha de vetllar perquè els mitjans de comunicació ofereixin un tractament adequat de les notícies sobre maltractaments a infants i adolescents, i ha de promoure que alhora es faci referència als serveis o recursos de prevenció, detecció i protecció existents per evitar els fets objecte de la notícia.

2. Les informacions relatives als maltractaments a infants i adolescents han de respectar el dret a la intimitat de les víctimes.

3. El departament competent en infància i adolescència ha de promoure l'elaboració d'un manual d'estil perquè els professionals dels mitjans de comunicació donin el tractament adequat a les informacions relacionades amb el maltractament a infants i adolescents.

La Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya, en l'article 81 ja indicava que "els prestadors de serveis de comunicació audiovisual no poden difondre el nom, la imatge ni altres dades que permetin d'identificar els menors en els casos en què, amb el consentiment o sense el consentiment de llurs pares o tutors, en puguin quedar afectats l'honor, la intimitat o

la imatge, i d'una manera particular si apareixen o poden aparèixer com a víctimes, testimonis o inculpats amb relació a la comissió d'accions il·legals. Tampoc no es poden divulgar les dades relatives a la filiació d'infants i adolescents acollits o adoptats".

En aquest sentit, el Col·legi de Periodistes, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya i el Departament de Benestar Social i Família l'any 2014, en resposta als mandats de la Llei 14/2010 i del Pacte per a la infància a Catalunya, i concretament en desplegament de l'article 85 esmentat, presenten el *Manual d'estil per a mitjans de comunicació. Com informar dels maltractaments infantils*.

L'apartat segon del Manual es refereix a la protecció del dret a la intimitat de l'infant i estipula que els mitjans de comunicació han de tenir una cura especial en les informacions que afectin infants maltractats per protegir la seva intimitat i el desenvolupament de la seva personalitat. Per aquest motiu, es recorda el mandat legal de no aportar informació personal, familiar o escolar, veu o imatges que en permetin, de manera indirecta, la identificació.

Específicament en els supòsits en què tant la víctima com la persona agressora siguin menors d'edat, cal tenir en compte la vulnerabilitat i el dret a la intimitat d'ambdós. Per això, les imatges han de ser impersonals, com ara plans generals, i que no facilitin la identificació del lloc dels fets o de persones que puguin relacionar-s'hi.

El punt 9 dedica un apartat especial al tracte amb respecte del dolor de la víctima. Cal evitar ferir la sensibilitat de l'infant maltractat fent-lo reviure situacions dramàtiques o doloroses. És convenient no difondre imatges o presentar testimonis que puguin provocar patiment, però sí, en canvi, donar veu a persones que hagin superat la situació de maltractament perquè expliquin la seva història i mostrin pròpia la capacitat de resiliència, sempre que ho facin voluntàriament i sense cap tipus de pressió i tractant la qüestió amb rigor i sensibilitat.

Cal tenir en compte que no s'ha de recórrer a la participació en programes d'infants i d'adolescents immersos en situacions sensibles i traumàtiques. Tampoc d'adults que s'hi refereixin. L'exhibició de la pròpia

intimitat no només perjudica la dignitat de la persona que la fa, sinó que també afecta el seu entorn i molt especialment les persones menors d'edat que puguin estar sota la seva tutela.

Finalment, l'apartat desè també fa una referència especial als infants víctimes. S'indica que s'han de garantir les condicions perquè les persones professionals de la informació puguin exercir la seva tasca amb responsabilitat i evitar l'espectacularització de determinats casos relatius a víctimes infantils o adolescents.

Per tant, en aquest esquema de ponderació de drets, la protecció a la intimitat, l'honor i la pròpia imatge d'un infant o adolescent encara pren més valor i consideració si es tracta d'un infant o adolescent víctima de maltractament o d'abusos o qualsevol tipus d'acció que li ha provocat dolor o patiment.

La protecció d'aquesta intimitat no es limita al coneixement del seu nom i dades de caràcter personal. Cal prendre en consideració que, en un determinat context, la difusió de determinades dades, no estrictament de caràcter personal, permet identificar l'infant o adolescent

concret, la qual cosa s'ha d'evitar amb vista al seu interès superior, la seva recuperació física i emocional i el respecte al seu dolor.

Conclusió

En el cas de l'infant i adolescent víctima de qualsevol forma de maltractament o subjecte passiu directe o indirecte d'un fet que li ha causat patiment o dolor, el tractament informatiu i mediàtic de fets que l'afecten sempre ha de fer prevaler l'interès superior d'aquest infant o adolescent, especialment i prenent en consideració el respecte al seu dret a la recuperació física i emocional.

Igualment, en cas que es tracti d'un infant o adolescent autor d'un delictes o agressor, s'ha de prendre en consideració el fet que sigui un infant o adolescent als efectes de difusió d'informació, imatge o identificació.

El *Manual d'estil per a mitjans de comunicació. Com informar dels maltractaments infantils* recull recomanacions específiques en aquest àmbit i ha suposat un gran avenç en el respecte d'aquest dret.

Recomanació

- Els mitjans han de ser especialment curosos i estendre la divulgació i l'aplicació del *Manual d'estil per a mitjans de comunicació. Com informar dels maltractaments infantils* a totes les formes de comunicació social, no només audiovisual, i a totes les situacions que causen dolor.

4. LÍMITS: DRETS I DEURES EN CONFLICTE

4.1. EL DRET A LA LLIBERTAT D'EXPRESSIONI I A LA CREACIÓ LITERÀRIA

Alguns dels principals drets fonamentals que entren en col·lisió amb els drets a la intimitat, l'honor, la pròpia imatge i la dignitat i amb el dret a la recuperació física i emocional de l'infant són els drets a la informació, a la llibertat d'expressió i a la creació artística, literària, científica i tècnica.

Per aquest motiu, cal analitzar-ne el contingut i la regulació que en fa la normativa vigent.

4.1.1. Els drets a la intimitat, l'honor i la privacitat d'infants i adolescents

L'article 20 de la Constitució espanyola reconeix i protegeix els drets:

- a) A expressar i difondre lliurement els pensaments, les idees i les opinions mitjançant la paraula, l'escriptura o qualsevol altre mitjà de reproducció.
- b) A la producció i a la creació literària, artística, científica i tècnica.
- c) A la llibertat de càtedra.
- d) A comunicar o a rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió.

També s'estableix que la llei regula el dret a la clàusula de consciència i al secret professional en l'exercici d'aquestes llibertats.

El mateix article, en l'apartat quart, preveu que aquestes llibertats tenen el límit en el respecte als drets reconeguts en aquest títol dels drets i els deures fonamentals de la Constitució, en els preceptes de les lleis que els despleguin i, especialment, en el dret a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge i a la protecció de la joventut i de la infància.

Així, la mateixa configuració d'aquestes llibertats està delimitada pel respecte als drets analitzats en el capítol anterior i

especialment reconeguts en el cas de la infància i la joventut.

El reconeixement de la llibertat d'expressió va ser una de les primeres conquestes de les declaracions de drets, primerament vinculada a la llibertat de premsa. Posteriorment, es va configurar el dret a la informació com a dret autònom, tot i l'estreta vinculació que també manté amb les llibertats d'expressió i de premsa.

El dret a la informació és fonamental per a la creació d'una opinió pública lliure i per a la participació en les societats democràtiques modernes.

La diferència entre dret a la informació, llibertat d'expressió i dret a la creació literària i altres derivades de la llibertat d'expressió es troba fonamentalment en la distinció entre la transmissió de fets veraces (en el cas de la llibertat d'informació) i la transmissió d'idees, creences, opinions, creacions (en el cas de la llibertat d'expressió i derivades).

Mentre que la llibertat d'expressió consisteix en la formulació d'opinions i creences personals, sense pretensió de determinar fets o afirmar dades objectives, la llibertat d'informació suposa subministrar informació sobre fets certs i empara tant la seva comunicació com la seva recepció. D'aquesta manera, és l'objecte de la comunicació, segons que es tracti d'idees o d'opinions o de simples fets, el que permet distingir el contingut d'ambdós drets.

Malgrat aquesta distinció teòrica, sovint ambdós estan entrelaçats i són difícilment destriables. De vegades, resultarà difícil o impossible separar, en un mateix text, els elements informatius dels valoratius, ja que l'expressió de pensaments necessita sovint un suport en la narració de fets; i a la inversa, la comunicació de fets o de notícies no es dona mai en estat pur i comprèn, gairebé sempre, algun element valoratiu dels fets que es transmeten.

4.1.2. Els límits interns d'aquestes llibertats i la protecció de la infància i l'adolescència

La llibertat d'expressió disposa d'un camp d'acció que fonamentalment està delimitat

internament per l'absència d'expressions indubtablement injurioses (cal recordar que les injúries i les calúmnies estan fins i tot tipificades en el Codi penal). En el cas de la llibertat d'informació, la veracitat de la notícia constitueix l'element que delimita negativament el seu contingut.

Un altre límit intern d'ambdues llibertats també és l'apologia de l'odi i la discriminació (i els delictes que s'hi vinculen).

Així, la llibertat d'expressió, i encara més la de creació, disposa d'un àmbit d'expansió molt més ampli que el que pot tenir la llibertat d'informació, ja que està emparada en la llibertat ideològica també de l'article 16 de la Constitució.

El Tribunal Constitucional, per la seva banda, ha desenvolupat en la seva jurisprudència que la veracitat de la informació exigeix que l'informador tingui un especial deure de comprovar la veracitat dels fets, tot emprant la diligència exigible segons els cànons de la professionalitat informativa, i excloent-ne invencions, rumors o simples insídies (SSTC 405/1990, 171/1990, 336/1993, 41/1994, 28/1996, 46/2002).

Així mateix, exigeix que la informació tingui una rellevància pública que la converteixi en fet noticable (STC 29/2009, 105/1990).

Malgrat aquests límits, ambdues llibertats constitueixen una peça fonamental i mantenen una posició de prevalença en tant que conformen una societat democràtica i plural.

Si bé es poden produir col·lisions d'aquestes llibertats en molts àmbits, tant el Conveni europeu per a la protecció dels drets humans i les llibertats fonamentals (CEDH) com la Constitució espanyola estableixen un seguit de possibles limitacions a la llibertat d'expressió; és a dir, concreten els espais que més fàcilment es poden veure afectats negativament per l'emissió de pensaments, idees o opinions.

Concretament, l'article 10.2 del CEDH fa referència a la seguretat i l'ordre públic, la salut, la moral o la reputació, mentre que la Constitució fa referència als drets a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge, i també la

protecció a la infància i a la joventut. Si bé és cert que no es mencionen tots els possibles espais de col·lisió, també ho és que els que s'esmenten es poden considerar especialment susceptibles de conflicte amb la llibertat d'expressió.

La protecció d'aquests béns actua en dos àmbits diferents: d'una banda, es protegeix els infants i els joves per evitar que esdevinguin objecte en l'exercici de les llibertats d'informació i expressió (per exemple, en la publicació de pornografia infantil); de l'altra, se'ls protegeix com a receptors d'expressions o d'informacions que puguin incidir en la seva personalitat, encara no completament formada.

La jurisprudència constitucional s'ha expressat amb relació a la protecció de la infància i de la joventut com a límit a les llibertats d'expressió, en termes molt semblants als emprats per la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans.

4.1.3. El tractament específic del dret a la producció i creació literària, artística, científica i tècnica

Pel que fa específicament al dret a la producció i creació literària, artística, científica i tècnica, amb la seva inclusió en l'article 20 de la Constitució es va pretendre constitucionalitzar els drets d'autor i de propietat intel·lectual, essencialment individuals i que engloben tant el vessant defensiu (s'impedeix la ingerència dels poders públics en el procés creatiu) com el vessant positiu (tutela i defensa de la creació original).

Atès l'objectiu d'aquest informe, és important fer esment del tractament específic que s'ha donat a aquesta llibertat, en tant que pretén protegir l'expressió artística, diferenciant-la de la llibertat d'expressió o d'informació pròpiament, ja que, quan entra en col·lisió amb altres drets, també cal considerar especialment aquest vessant d'expressió del dret.

El Tribunal Constitucional (TC), en interpretació de l'abast d'aquest dret, no ha considerat que sigui literatura, com a exemple de manifestació o expressió artística, qualsevol transmissió d'opinions

en un text escrit. En la Sentència 51/2008, el TC fa un intent de delimitació del que s'ha de considerar literari i esgrimeix que la creació literària dona origen a una nova realitat que es forja i es transmet per mitjà de la paraula escrita i que no s'identifica amb la realitat empírica. Es tracta de protegir d'alguna forma, de manera específica, l'intent d'elevació intel·lectual més enllà de l'expressió d'opinions o comunicació de fets, que s'encabirien en la llibertat d'informació i expressió.

Ara bé, sembla que caldrà valorar en cada cas quan hi ha aquest plus d'elevació artística i intel·lectual que protegeix especialment aquesta llibertat de creació. El fet que un text s'editi com a novel·la no es pot considerar per aquest simple element formal una creació literària si el que fa en realitat és relatar fets i opinions basats en la realitat.

En tot cas, tenint en compte aquesta especificitat, la llibertat de producció i creació literària, artística, científica i tècnica, que engloba uns valors addicionals que també s'hauran de prendre en consideració a l'hora d'establir-ne els límits interns, s'haurà de subjectar evidentment als límits de protecció dels drets a la personalitat, l'honor, la intimitat, la pròpia imatge i la protecció de la joventut i de la infància.

Recomanacions

- En l'exercici de les llibertats d'informació i expressió, i també específicament en la creació literària, artística, científica i tècnica, quan hi ha presència d'infants o adolescents sempre cal fer prevaler com a límit extern l'interès superior de l'infant o adolescent afectat.
- S'han de protegir els infants i adolescents d'informació que pugui resultar perjudicial per al seu desenvolupament, tant en mitjans convencionals com també a través de les xarxes socials i altres mitjans de comunicació social.
- Cal oferir als infants i adolescents la possibilitat de comunicar-se entre ells i poder expressar opinions a través dels mitjans, tot proporcionant-los continguts adequats segons les etapes de maduresa i la capacitat de comprensió emocional i intel·lectual pròpies de cada edat.
- Cal promoure que els infants i adolescents siguin creadors de continguts informatius i puguin tenir una participació activa en els mitjans.

Conclusió

Les llibertats d'informació i expressió són fonamentals i essencials en la configuració de la nostra societat com a democràtica i plural. No obstant això, hi ha límits interns (veracitat i expressions injurioses) i també externs respecte als drets a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge de tercers que sovint no són prou respectats.

Els infants i els joves cal que siguin protegits davant d'aquestes ingerències de manera especialment contundent. Però també cal que els infants i adolescents vegin garantits els seus drets a la informació i expressió, com a subjectes d'aquests drets i no només com a objecte de la informació o expressió entre adults.

En aquest sentit, el dret a informació i expressió de l'infant i adolescent inclou la presència i la participació en espais públics, i també en els mitjans de comunicació social, i la protecció davant de notícies, informacions o manifestacions nocives o que poden pertorbar-ne el desenvolupament. També comprèn el dret a accedir a la informació de manera adaptada a la seva capacitat de comprensió i maduresa emocional i intel·lectual.

4.2. EL DEURE DE RESERVA, CONFIDENCIALITAT I SECRET PROFESSIONAL

En alguns dels supòsits en què es planteja la possible vulneració de drets d'infants i adolescents en la seva presència en els mitjans de comunicació, l'aparició de la notícia està vinculada a la intervenció d'un professional en els fets objecte del tractament informatiu.

En aquests casos, a més, quan s'estudien els drets i les llibertats que entren en joc en un determinat cas en què un professional disposa d'una informació respecte d'un infant o adolescent per raó de la seva feina, també cal tenir en compte el deure de reserva dels professionals que intervenen en els casos que els afecten.

Amb caràcter general, hi ha un conflicte entre el dret a la intimitat i la reserva professional clau per a la relació de confiança amb el professional (que pot tenir coneixement d'unes dades personals que poden afectar la privacitat i la intimitat d'un infant o adolescent a qui atén) i el dret a comunicar i rebre informació veraç.

El secret professional se sustenta en la defensa del dret a la intimitat i a la confiança que assisteix el qui diposita el secret en mans d'un professional que allò transmès no es revelarà, tant per respecte al client o usuari del servei públic com per l'interès públic en l'exercici correcte de la seva professió, i finalment se sustenta en el dret a la intimitat, que, pel fet que es tracta de persones menors d'edat i de dades que poden revelar qüestions especialment sensibles, com ara la seva vida sexual, situacions en què poden ser víctimes de maltractaments, salut o situació socioeconòmica, es veu especialment protegit.

Aquest deure ha d'anar més enllà de la prohibició de difondre dades concretes de les persones afectades i s'hauria d'estendre a qualsevol manifestació de caràcter valoratiu emesa per un professional sobre la base de l'obtenció d'informació derivada de l'exercici professional que pugui vulnerar aquests drets.

4.2.1. El deure de reserva en la funció pública

En aquest escenari, hi entra en joc la legislació general sobre funció pública, que fa recaure sobre el funcionariat dos deures amb caràcter general d'una rellevància especial, el de reserva i el de secret.

El deure de reserva imposa a les persones funcionàries (entès l'estatut jurídic de la persona funcionària no en sentit estricte, sinó d'acord amb la tasca que desenvolupa) el deure d'haver de guardar una reserva rigorosa respecte dels assumptes que conegui per raó del seu càrrec. El seu incompliment constitueix una infracció de caràcter greu quan causi un perjudici a l'Administració o es trenqui el deure de reserva en benefici propi.

El deure de secret és més específic i està lligat als secrets oficials classificats com a tal i regulats per la Llei dels secrets oficials, mentre que el dret de reserva s'aplica en les qüestions de què es té coneixement per raó del càrrec que s'ocupa.

El mateix Codi penal en els articles 413 i següents, sobre infidelitat en la custòdia de documents i violació de secrets, preveu un tipus de revelació de secrets i informacions d'autoritat o funcionari públic de què tingui coneixement per raó del seu ofici o càrrec.

En l'àmbit concret de la protecció d'infants i adolescents en situació de risc, la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, per l'especial situació de vulnerabilitat en què es troben els infants, i la sensibilitat de les dades i informacions que conformen els expedients de risc especialment, preveu específicament en l'article 101.4 que qualsevol persona, presti serveis o no en el departament competent de l'Administració de la Generalitat, l'Administració local o les institucions col·laboradores, que intervingui en els expedients dels infants o els adolescents està obligada a guardar secret de la informació que n'obtingui.

Per tant, tota la informació i la documentació continguda en els expedients administratius és secreta i no pot ser objecte de difusió pública o privada.

L'incompliment del deure de confidencialitat respecte de les dades dels infants i adolescents i la vulneració del caràcter reservat de les actuacions en matèria d'acolliment i adopció estan tipificats com a infracció greu en l'article 158.h de la Llei 14/2010 i poden donar lloc fins i tot a responsabilitat penal d'acord amb els articles 197 i següents per a les persones no funcionàries).

4.2.2. El funcionariat de la policia

En aquest punt, cal fer una menció especial del cos de policia, atès que intervé en molts dels fets noticiables amb més transcendència mediàtica, en què apareixen infants i adolescents, sovint pel caràcter delictiu dels fets relatats, les dades respecte dels quals són especialment sensibles.

En la legislació específicament aplicable al funcionariat de policia s'observa que el deure de secret o reserva ocupa un lloc rellevant, apareix en textos internacionals que aspiren a orientar o influir sobre els ordenaments nacionals, com ara la Declaració sobre la policia, adoptada per l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa, i el Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei, aprovat per l'Assemblea General de les Nacions Unides.

El comentari que acompanya aquest darrer text pel que fa al deure de reserva afegeix:

“Per la naturalesa de les seves funcions, els funcionaris encarregats de fer complir la llei obtenen informació que es pot referir a la vida privada de les persones o redundar en perjudici dels interessos d'altri, especialment la reputació. Cal tenir molta cura en la protecció i l'ús d'aquesta informació, que només s'ha de revelar en compliment del deure o per atendre les necessitats de la justícia. Qualsevol revelació de la informació amb altres fins és totalment impròpia.”

La legislació espanyola vigent també recull com a deures de conducta dels policies nacionals el de reserva (article 9 de la Llei orgànica 9/2015, de règim de personal de la Policia Nacional) i d'igual manera ho fa la Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la Policia de la

Generalitat-Mossos d'Esquadra, i concretament l'apartat sisè de l'article 11, que estableix que:

“Pel que fa al secret professional, els membres del Cos de Mossos d'Esquadra han de guardar secret rigorós respecte a totes les informacions que coneguin per raó o en ocasió del compliment de llurs funcions, i no estan obligats a revelar les fonts d'informació, llevat que els ho imposin el compliment de llurs funcions o les disposicions legals.”

Pel que fa al règim disciplinari, l'article 68 d'aquesta mateixa Llei tipifica com a falta molt greu la publicació o utilització indeguda de secrets declarats oficials per llei o qualificats com a tals i la violació del secret professional. Així mateix, recull com a falta greu l'incompliment del deure de reserva professional pel que fa als assumptes coneguts per raó de les funcions encomanades. Aquesta diferència de tipus també es plasma en la Llei 16/1991, de 10 de juliol, de les policies locals a Catalunya.

Tot i que en l'àmbit disciplinari el deure legal de secret es ramifica en secret professional, deure de reserva professional, discreció deguda i matèries de reserva obligada, l'article 5.5 de la Llei orgànica de forces i cossos de seguretat (LOFCS) no preveu aquesta distinció entre secret i reserva, ja que les informacions que coneixen els policies per raó del compliment de les seves funcions estan protegides per secret sense cap excepció.

4.2.3. El paper del Ministeri Fiscal

Pel que fa a la intervenció del Ministeri Fiscal, la mateixa Fiscalia General de l'Estat ha posat de manifest reiteradament la seva preocupació pel que fa al respecte dels drets dels infants i adolescents, i en especial per la protecció de la seva intimitat en la seva actuació.

Aquesta preocupació ha portat el Ministeri Fiscal a dictar la Instrucció 2/1993, de 15 de març, sobre la funció del Ministeri Fiscal i el dret a la intimitat del menors víctimes de delictes; la Instrucció 2/2006, de 15 de març, sobre el fiscal i la protecció del dret a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge dels

menors, i també la Instrucció 1/2007, sobre actuacions jurisdiccionals i intimitat dels menors.

En aquesta darrera instrucció, i amb relació a la problemàtica de la publicitat de les sentències mitjançant edictes i la intimitat dels infants i adolescents, s'adopten les recomanacions del Defensor del Poble i es fa constar que el Ministeri Fiscal, quan s'hagi de notificar una sentència mitjançant la seva publicació en diaris oficials, si hi incorpora continguts que afecten la intimitat d'infants i adolescents menors d'edat, cal suprimir del text les dades d'identificació.

El mateix TC ha assenyalat que l'exigència constitucional de màxima difusió i publicitat del contingut íntegre de les resolucions que incorporen doctrina constitucional no és absolut, i pot ser exceptuat en determinats supòsits per l'eventual prevalença d'altres drets fonamentals i garanties constitucionals amb què entri en conflicte, i s'ha de ponderar en cada cas tenint especial consideració a no incloure en les resolucions cap dada personal que no resulti estrictament necessària per formular el raonament i el veredictat corresponent.

Si aquestes prevencions les ha d'aplicar el mateix TC en les seves sentències, sotmeses a una qualificada publicitat en el BOE, amb més fonamentació hauran de ser seguides per la jurisdicció ordinària, tant quan es notifiquin per mitjà d'edictes com, amb més raó, quan s'hagin d'incloure en una base de dades. I evidentment són aplicables a la resta d'operadors jurídics que hi intervenen.

4.2.4. Deure de confidencialitat i reserva en els codis deontològics i en la protecció de dades

Els col·lectius de professionals, d'altra banda, es doten de codis deontològics i normativa corporativa que preserven la intimitat de l'infant i adolescent per mitjà del deure de reserva i confidencialitat o secret (article 7 i article 13 del Codi deontològic de l'educador i educadora social, article 38 del Codi deontològic del Col·legi Oficial de Psicologia de Catalunya i capítol VII del Codi deontològic del Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya).

Un altre vessant del deure de reserva que afecta els col·lectius professionals que intervenen en un cas amb caràcter general té a veure amb la protecció de dades. L'article 10 de la Llei orgànica de protecció de dades (LOPD) explicita que el responsable del fitxer i qui intervingui en qualsevol fase del tractament de les dades de caràcter personal estan obligats al secret professional pel que fa a les dades i al deure de guardar-les, obligacions que subsisteixen fins i tot després de finalitzar les seves relacions amb el titular del fitxer o, si s'escau, amb el seu responsable.

El deure de secret o de confidencialitat que preveu l'article 10 LOPD comporta que tant el responsable del fitxer com qualsevol altra persona que intervingui en el tractament de les dades personals no les doni a conèixer a tercers fora dels casos permesos per la llei, és a dir, suposa un deure de custodiar amb diligència les dades personals objecte de tractament.

La persona física titular de la dada ha de tenir la garantia que tant el responsable del fitxer com qualsevol que intervingui en el tractament de les dades personals les preservaran i les tractaran d'acord amb el consentiment atorgat per a una determinada finalitat, o la disposició legal que habiliti aquest tractament, i que hi haurà una confidencialitat absoluta.

Conclusió

Sovint s'accedeix a informació i notícies que afecten els drets a la intimitat, a l'honor i a la protecció de dades d'infants i adolescents per mitjà de professionals que coneixen determinats fets i informacions per raó de l'exercici de la seva professió o que no han sabut preservar prou bé les dades de què disposen.

El deure de reserva i secret professional també pretén garantir des d'aquesta perspectiva el dret a la intimitat, l'honor, la privacitat i la protecció de dades de la persona, en aquest cas l'infant o adolescent, que veu com informació utilitzada pel professional en exercici de les seves funcions i per a una finalitat concreta es fa pública amb unes finalitats distintes.

En aquest sentit, i en àmbits especialment sensibles, com ara el policial i el judicial hi ha una regulació específica, però encara cal avançar per protegir la informació sensible i no circumscriure-la a la difusió de dades personals, sinó a qualsevol dada

que permeti identificar la persona, el detall de fets ocorreguts o fins i tot les valoracions que pugui fer un professional d'una determinada situació de què té coneixement per raó del seu càrrec.

Recomanacions

- Cal estendre l'àmbit de protecció de la informació i les dades que apareixen amb relació a un infant o adolescent, i que s'engloba dins de l'àmbit del deure de reserva del professional que l'atén, a tota informació, valoració o dada a què hagi pogut tenir accés el professional per raó del seu càrrec i que s'utilitzi per a una finalitat que no estigui protegida per l'ordenament jurídic ni per l'encàrrec de les seves funcions com a professional en defensa dels interessos d'aquest infant o adolescent.
- Els mitjans tenen responsabilitat en la cura de la difusió que es fa de les informacions i les fonts d'on provenen.
- La Fiscalia té un paper fonamental en la protecció dels drets dels infants i adolescents en aquest àmbit i en la denúncia de vulneracions del deure de reserva, i també els col·legis professionals i les administracions afectades.

5. COL·LISIÓ DE DRETS: ANÀLISI DE LA JURISPRUDÈNCIA I INTERÈS SUPERIOR DE L'INFANT

Com s'ha exposat anteriorment, els drets a la intimitat, a la protecció de dades, a la dignitat i a l'honor dels infants i adolescents no són absoluts, ja que es configuren i es delimiten en funció del context i la col·lisió amb altres drets fonamentals.

És objecte d'aquest informe, amb una consideració especial, l'estudi de la delimitació d'aquests drets, especialment quan es confronten amb el dret a la informació i la llibertat d'expressió i creació artística i literària.

La jurisprudència, especialment la del Tribunal Constitucional, i també la intervenció de les institucions de protecció de dades, com ara l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades i l'Agència Espanyola de Protecció de Dades, han ajudat a definir i a delimitar els conceptes i la configuració d'aquests drets i llibertats en cada cas, i han establert regles de ponderació per a aquests drets i llibertats en conflicte.

Així mateix, la Fiscalia General de l'Estat ha emès algunes instruccions específiques sobre el seu paper en la protecció de la intimitat dels infants i adolescents que poden ajudar a obtenir criteris de delimitació i ponderació.

5.1. L'INTERÈS SUPERIOR DE L'INFANT I ADOLESCENT

Sempre que es parla d'infants i adolescents, i quan s'analitzen drets fonamentals en conflicte, l'interès superior de l'infant o adolescent és un concepte clau que vertebrava qualsevol valoració que se'n pugui fer.

L'article 3 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant estableix que en totes les accions que concerneixen un infant, tant si són portades a terme per institucions de benestar social públiques o privades, tribunals de justícia, autoritats administratives o cossos legislatius, la consideració principal ha de ser l'interès primordial de l'infant.

La Llei 14/2010 i la Llei orgànica 8/2015 igualment erigeixen l'interès superior de l'infant com a principi inspirador i fonamentador de les actuacions públiques i com a dret subjectiu de qualsevol infant o adolescent, que exigeix que es consideri primordial en qualsevol acció o decisió que el concerneixi, tant en l'àmbit públic com privat. Així, s'haurà de fer prevaler aquest interès primordial davant qualsevol altre interès legítim que pugui concórrer.

Entre les circumstàncies concretes que identifica l'article 2 de la Llei orgànica 8/2015, de protecció jurídica del menor, que es poden considerar als efectes de la interpretació i l'aplicació en cada cas de l'interès superior de l'infant o adolescent, hi ha la preservació de la identitat, la cultura, la religió, les conviccions, les orientacions i la identitat sexual o l'idioma, i també la no-discriminació d'aquest en qualssevol d'aquestes condicions, inclosa la discapacitat, tot garantint el desenvolupament harmònic de la seva capacitat.

Cal que en cada decisió es valorin conjuntament els elements que hi concorren d'acord amb els principis de necessitat i proporcionalitat, de manera que la mesura que s'adopti en interès superior de l'infant no restringeixi o limiti més drets dels que empara. En cas que concorri qualsevol interès legítim al costat de l'interès superior de l'infant, s'han de prioritzar les mesures que, responnent a aquest interès, respectin també els altres interessos legítims presents. En cas que no es puguin respectar tots els interessos legítims concurrents, preval l'interès superior del menor sobre qualsevol altre interès legítim que hi pugui concórrer.

En les decisions i les mesures adoptades en interès superior de l'infant s'han de valorar en tot cas els drets fonamentals d'altres persones que se'n puguin veure afectats.

Després de verificar l'exigència que el legislador, per mandat de l'article 3 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant, ha imposat a l'hora de determinar qualsevol decisió que afecti els infants, s'analitzarà quina ha estat l'anàlisi jurisprudencial amb relació a aquest assumpte.

5.2. ANÀLISI JURISPRUDENCIAL

Hi ha una gran quantitat de sentències que fan referència als casos de col·lisió entre la llibertat d'expressió i els diferents àmbits limitadors esmentats expressament en la normativa convencional i constitucional.

Cadascun d'aquests àmbits suposa un límit diferent de la llibertat d'expressió, més alt o més baix. No obstant això, la jurisprudència europea i l'espanyola han insistit sempre, amb caràcter general, que aquests límits s'han d'interpretar restrictivament, precisament per la posició prevalent de la llibertat d'expressió.

D'això, no se'n pot desprendre una prevalença absoluta davant dels altres drets, valors o béns jurídics, sinó que significa que, en els supòsits de col·lisió, s'haurà de ponderar quin dels dos preval, tenint en compte que la llibertat d'expressió disposa d'una posició inicial d'un cert avantatge per la seva funció social. Cal recordar que és un eix fonamental en la configuració d'una societat lliure, plural i democràtica.

En definitiva, s'haurà de mirar de mantenir un equilibri just entre aquesta llibertat i els altres drets, valors o béns jurídics, considerant sempre que la llibertat d'expressió és una pedra angular en el sistema de drets.

A més, les restriccions que es poden imposar a la llibertat d'expressió no només han de tenir com a finalitat salvaguardar els béns jurídics recollits en els articles 10.2 del Conveni o 20.4 de la Constitució espanyola (CE), sinó que, segons el Tribunal Europeu dels Drets Humans i el Tribunal Constitucional, han de ser mesures interpretades restrictivament.

Això implica que s'haurà de procedir sempre a una ponderació i, en definitiva, a un judici de proporcionalitat, que haurà de tenir en compte el conjunt de circumstàncies que envolten el cas i els béns jurídics protegits.

A més, el fet que els valors preponderants que configuren una societat democràtica variïn i evolucionin amb el temps provoca que no sigui possible automatitzar ni establir de manera permanent les col·lisions entre la llibertat d'expressió i altres drets, valors o béns jurídics.

Prova d'això és que la jurisprudència constitucional no ha estat lineal a l'hora de resoldre els conflictes entre la llibertat d'expressió i aquests drets-límits assenyalats en l'article 20.4 de la Constitució espanyola.

En una primera etapa (1981-1986), el Tribunal Constitucional va inadmetre sistemàticament les demandes fonamentades en una vulneració de les llibertats d'expressió.

En un segon moment, perquè més que d'etapa cal parlar de moment, ja que s'inicia amb la Sentència 104/1986 i només li segueix la Sentència 159/1987, el Tribunal comença a exigir una ponderació formal als òrgans de la jurisdicció ordinària a l'hora de motivar les resolucions judicials.

I, en una tercera etapa, a partir de 1988, la jurisprudència constitucional abandona la perspectiva formal de la ponderació per substituir-la pel coneixement ple de l'actuació dels tribunals ordinaris. La necessitat de ponderació que presideix aquest darrer i consolidat període de la jurisprudència constitucional se serveix de determinats criteris o pautes interpretatives, que, aplicats cas a cas, en atenció al supòsit concret de fet que genera la col·lisió entre drets, permet materialitzar aquesta ponderació.

Així, i en primer lloc, quan es tracta de la llibertat d'informació, el Tribunal Constitucional exigeix com a criteri material i objectiu per a una ponderació adequada que la informació facilitada sigui veraç. I, com ja s'ha assenyalat, aquesta veracitat es tradueix en un deure especial de diligència de l'informador a comprovar la veracitat dels fets que exposa, mitjançant les verificacions oportunes i emprant la diligència exigible a un professional. Les informacions falses però així obtingudes podrien prevaler sobre altres drets fonamentals en col·lisió, segons el resultat que s'obtingués de la resta de criteris de ponderació, sempre que, malgrat tot, s'hagués observat la diligència deguda en les comprovacions oportunes.

En segon lloc, el Tribunal utilitza el criteri de la rellevància pública de l'expressió que suposadament causa una intromissió il·legítima en un altre dret fonamental, la qual està determinada per la matèria de la

informació i el seu interès públic. Aquest criteri és conseqüència de la naturalesa objectiva que el Tribunal ha atribuït a les llibertats d'expressió, com a garantia d'una opinió pública lliure, indispensable per a l'efectiva realització del pluralisme polític.

En conseqüència, un tercer criteri és el de la rellevància pública del personatge a qui l'expressió es refereix. D'aquesta manera, el valor preponderant de les llibertats de l'article 20 CE també assoleix la màxima eficàcia davant, per exemple, del dret a l'honor, quan els titulars d'aquest darrer dret són persones públiques, que exerceixen funcions públiques o resulten implicades en afers de rellevància pública, obligades, per a això, a suportar que els seus drets resultin afectats per opinions o informacions d'interès general, sense que s'avalí un inexistent dret a l'insult. També es considera d'alguna manera que hi ha un consentiment a la ingerència.

Com a corol·lari de l'anterior, la prevalença de les llibertats d'expressió en cas de col·lisió es perd en els supòsits en què s'exerceixin en relació amb conductes privades mancades d'interès públic i la difusió de les quals sigui innecessària. En aquest cas, la regla s'inverteix i preval, seguint amb l'exemple, el dret a l'honor.

La tasca de delimitar correctament l'honor, la intimitat personal i familiar o la imatge pròpia, com a drets i com a límits a les llibertats d'expressió, es troba, així, consolidada.

La rellevància pública de la notícia o la del subjecte passiu són els criteris de què disposa l'aplicador del dret per resoldre aquests casos. Tot i així, la complexitat i la casuística d'aquestes qüestions encara obliga a continuar avançant en aquesta construcció.

D'altra banda, la protecció de l'infant o adolescent està regulada per un important cos de declaracions internacionals, i també en l'àmbit estatal, com s'ha assenyalat, en l'article 20.4 CE. El desenvolupament dels mitjans audiovisuals i de comunicació i la seva influència en els infants i els adolescents posen en relleu la importància d'haver de protegir la infància i la joventut com a béns jurídics de rellevància constitucional.

La protecció d'aquests béns actua en dos àmbits diferents: d'una banda, es protegeix els infants i els joves per evitar que siguin objecte de les llibertats d'expressió (per exemple, publicació de pornografia infantil); de l'altra, se'ls protegeix com a receptors d'expressions o d'informacions que puguin incidir en la seva personalitat, encara no formada completament.

La jurisprudència constitucional s'ha expressat amb relació a la protecció de la infància i de la joventut com a límit a les llibertats d'expressió, en termes molt semblants als emprats per la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans. Ha posat de manifest la doctrina de la intensificació en la protecció a la intimitat i la pròpia imatge sobre persones menors d'edat anteposada a l'exercici d'altres drets.

Així, per exemple, ha fet prevaler el dret a la intimitat dels infants afectats per sobre de la llibertat d'informació, malgrat que la notícia en qüestió hagi estat divulgada anteriorment i la informació sigui veraç, per exemple en la Sentència 134/1999.

La Sentència 158/2009 del Tribunal Constitucional es pronuncia en aquest sentit amb relació a la inclusió d'una fotografia d'un infant en un mitjà de comunicació sense el consentiment dels progenitors, representants legals o del mateix infant, i interpreta, en aquest cas concret, que cal aplicar la Llei orgànica de protecció al dret a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge i la Llei orgànica de protecció del menor.

"[...] para que la captación, reproducción o publicación por fotografía de la imagen de un menor de edad en un medio de comunicación no tenga la consideración de intromisión ilegítima en su derecho a la propia imagen (art. 7.5 de la Ley Orgánica 1/1982), será necesario el consentimiento previo y expreso del menor (si tuviere la suficiente edad y madurez para prestarlo), o de sus padres o representantes legales (art. 3 de la Ley Orgánica 1/1982), si bien incluso ese consentimiento será ineficaz para excluir la lesión del derecho a la propia imagen del menor si la utilización de su imagen en los medios de comunicación puede implicar menoscabo de su honra o reputación, o ser contraria a sus intereses (art. 4.3 de la Ley Orgánica 1/1996)."

Amb relació a la informació i les opinions aparegudes en un mitjà d'informació sobre un infant que havia estat víctima d'agressions sexuals als dotze anys, el Tribunal Suprem, en la Sentència 290/2012, en el fonament jurídic tercer, també fa un resum molt interessant de la definició, la delimitació i la ponderació dels drets i les llibertats en conflicte en aquests casos.

La Sentència 290/2012 es remet a les tècniques de ponderació constitucional en el cas de conflicte entre el dret a l'honor i la llibertat d'informació i expressió ja esmentades, tenint en compte les circumstàncies de cada cas, que s'intensifiquen en el cas de les persones menors d'edat, tal com es desprèn del contingut de la Llei orgànica de protecció del menor, de la Convenció dels drets de l'infant i la Carta europea, atès que "la identitat del dany es multiplica exponencialment quan l'atac als drets del menor es fa a través dels mitjans de comunicació".

Continua argumentant que, si bé totes les persones tenen el dret a ser respectades en l'àmbit de l'honor, la intimitat i la pròpia imatge, les persones menors d'edat tenen aquest dret de manera especial i qualificada, precisament per la nota de desvaliment que les defineix pel fet que es tracten persones en formació i més vulnerables, per tant, a l'atac dels seus drets.

Altres sentències posteriors com ara la Sentència 425/2011 de l'Audiència Provincial

Madrid consideren intromissió il·legítima al dret a la pròpia imatge la fotografia de menors perfectament identificables presa en lloc públic i publicada sense el consentiment dels progenitors. Fins i tot les sentències 655/2015 i 2016/2013 del Tribunal Suprem també consideren intromissió il·legítima la fotografia de menors sense el consentiment dels progenitors malgrat que se'n pixelin els rostres. En aquests casos, s'exigeix responsabilitat civil a aquests efectes pel dany causat.

Conclusió

L'interès superior de l'infant és la clau per determinar, en cas de col·lisió de drets, quina és la decisió més adequada que han de prendre els agents que intervenen en el procés de captació, comunicació i divulgació d'un fet, una notícia o una imatge.

La jurisprudència del Tribunal Constitucional ha anat assentant una jurisprudència entorn de la ponderació de drets, i en concret, per delimitar la llibertat d'expressió, que determina uns criteris o pautes interpretatives.

Els diferents tribunals han anat assentant jurisprudència sobre casos concrets en què s'han determinat responsabilitats derivades de les vulneracions del dret a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge d'infants i adolescents en els mitjans de comunicació.

Recomanació

- La ponderació de drets en conflicte ha de fer prevaler sempre l'interès superior de l'infant, i els agents intervinents en el fet, la imatge o la valoració que s'ha de comunicar han de prendre totes les mesures perquè es preservin els drets dels infants implicats, tot evitant-ne la identificació, la de la seva família o la de l'entorn on es desenvolupen en funció del context.

6. GARANTIES. INSTITUCIONS, INSTRUMENTS I ORGANISMES DE CONTROL

6.1. INSTITUCIONS DE PROTECCIÓ: LES AGÈNCIES DE PROTECCIÓ DE DADES I EL PAPER DEL MINISTERI FISCAL

En l'anàlisi de la ponderació de drets que s'ha anat fent, en aquest cas dels drets a la privacitat, l'honor i la protecció de dades de l'infant, d'una banda, i els drets a la informació i la llibertat d'expressió, de l'altra, també cal valorar la intervenció de les agències de protecció de dades i el posicionament de la Fiscalia General de l'Estat en aquest àmbit.

6.1.1. Les agències de protecció de dades

L'Agència Espanyola de Protecció de Dades, amb caràcter general, argüeix que el tractament de dades corresponents als protagonistes d'una notícia que es fa en el marc de l'activitat periodística, sempre que la finalitat que es persegueix sigui l'exercici de la llibertat d'informació i que aquestes dades constitueixin un instrument imprescindible perquè el dret a exercir no es buidi de contingut, no exigeix consentiment, ni tampoc es poden exercir els drets relatius a les dades personals (drets d'accés, rectificació, supressió, oposició, portabilitat i limitació de tractament).

L'Agència es fonamenta en aquest pronunciament en les sentències de l'Audiència Nacional, com la dictada el 24 de febrer de 2015, que es remet a la vegada a la jurisprudència del Tribunal Constitucional ja esmentada en el capítol anterior, que delimita, per tant, l'empara de les llibertats informatives.

Es considera que els drets a la informació i la llibertat d'expressió no es poden veure limitats pel consentiment dels protagonistes de la informació, ni per l'aplicació directa del dret a la protecció de dades, en els vessants de l'existència d'un consentiment previ per al tractament de dades o l'existència d'un dret a l'oportunitat sobre aquest tractament, pel fet de considerar que hi ha una preeminència de l'esmentat dret a la informació i expressió sobre la protecció de dades, com s'ha determinat

jurisprudencialment, i atès que afectaria el seu desenvolupament efectiu, sempre que l'exercici d'aquest dret respecti criteris de proporcionalitat (no s'exerceixin de manera desmesurada i exorbitant (STC 107/1988)).

Igualment, aquesta preeminència es predica en el cas de l'exercici de la creació literària, ja que es considera que són àmbits protegits constitucionalment, en què el tractament de dades és consubstancial a la naturalesa de l'exercici informatiu i la llibertat d'expressió i la creació literària.

En tot cas, la limitació d'aquests supòsits no es considera que correspongui a les institucions de protecció de dades, sinó als òrgans jurisdiccionals, que hauran de valorar si s'han vulnerat el dret a l'honor i la intimitat, més enllà del tractament de dades personals en si.

Així, l'Audiència Nacional, en sentència de 14 de juliol de 2015, esgrimeix:

“Por tanto, en el ámbito específico de protección de datos en que nos hallamos, no cabe apreciar que la conducta denunciada sea infractora de la normativa de protección de datos, que es la que aquí nos corresponde aplicar y que hay que deslindar de la protección del derecho al honor y a la intimidad personal, pues para la protección de dicho derecho existe un procedimiento específico previsto en la Ley 1/1982, de Protección Civil del Derecho al Honor, a la Intimidad Personal y a la Propia Imagen.”

Una altra qüestió diferent que es pot estudiar i pot donar lloc a la intervenció de les institucions de protecció de dades és la revelació de secrets per raó de càrrec o vulneració del deure de reserva, que també podria ser objecte d'estudi i d'intervenció sancionadora per part d'aquestes institucions.

Pel que fa a la intervenció en el seu àmbit d'atribucions, l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades ha tramitat expedients sancionadors a escoles, instituts i ajuntaments que han fet ús de dades, especialment imatges relatives a infants i adolescents en què eren identificables, sense haver exigint una autorització/consentiment d'acord amb la normativa vigent, principalment per mitjà de les xarxes socials.

En una denúncia de l'any 2012 respecte de la informació tramesa per un centre educatiu, en què s'al·legava una possible vulneració del dret a l'honor i també de la protecció de dades d'infants afectats per la difusió d'informació respecte de l'autoria d'uns fets pels quals havien estat sancionats i que, posteriorment, va ser divulgada de manera extensa a través dels mitjans de comunicació, l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades analitza la jurisprudència esmentada i arxiva les actuacions d'informació prèvia iniciades.

En concret, en aquesta resolució s'indica que, sobre la base de doctrina jurisprudencial, escau determinar si la informació difosa s'ajustava als criteris de veracitat i rellevància pública exigits per a l'exercici del dret a la llibertat d'informació.

En les informacions publicades prevaldrien els drets fonamentals a la llibertat d'informació i expressió consagrats en l'article 20 per sobre del dret fonamental a la protecció de dades personals consagrat en l'article 18 de la Constitució.

En aquest respecte, s'indica que es té en compte que en les informacions difoses per l'escola en cap cas no es van utilitzar dades personals innecessàries o desproporcionades amb la finalitat que es perseguia i que l'escola no va utilitzar expressions vexatòries ni insultants.

Les agències de protecció de dades consideren, per tant, que el seu àmbit competencial es limita a verificar si hi ha hagut infraccions en la normativa de protecció de dades pel que fa al responsable de gestionar aquestes dades, però no pel que fa a la vulneració del dret a l'honor i la intimitat quan es difonen pels mitjans.

6.1.2. El paper del Ministeri Fiscal

Pel que fa a la intervenció del Ministeri Fiscal, la mateixa Fiscalia General de l'Estat ha posat de manifest reiteradament la seva preocupació pel que fa al respecte dels drets dels infants i adolescents, i en especial la protecció de la seva intimitat, la qual cosa l'ha portat a dictar la Instrucció 2/1993, de

15 de març, sobre la funció del Ministeri Fiscal i el dret a la intimitat dels menors víctimes de delictes; la Instrucció 2/2006, de 15 de març, sobre el fiscal i la protecció del dret a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge dels menors, i també la Instrucció 1/2007, sobre actuacions jurisdiccionals i intimitat dels menors.

La Instrucció 2/1993 se sustenta en la constatació per part del Ministeri Fiscal de la indefensió en què es pot trobar una persona menor d'edat i la provocació de danys, alguns irreparables, per al desenvolupament equilibrat de la seva personalitat, davant la divulgació repetitiva i de vegades morbosa de la imatge i el tractament periodístic inadequat, i acota la degradació ètica subjacent a aquesta forma d'entendre el dret a la informació i que vulnera drets constitucionalment protegits.

La Fiscalia considera necessària la seva intervenció en el marc de les funcions que té encomanades per l'Estatut orgànic del Ministeri Fiscal, més enllà del consentiment de l'infant o dels seus representants legals, per impedir l'impacte emocional que pugui patir un infant o adolescent, fins i tot de prou maduresa, quan sigui utilitzat per a l'obtenció d'un consentiment irreflexiu o que estigui motivat per la momentània, artificiosa i efímera atracció cap a una popularitat assentada exclusivament en la "insana tafaneria que generen alguns fets delictius".²

També preveu la possibilitat de la intervenció del Ministeri Fiscal quan el grup familiar al qual pertany l'infant anteposi el rendiment econòmic derivat del drama que ha pogut viure a la ineludible i necessària intimitat que aconsella la mateixa naturalesa de les coses, que pot arribar a comportar una situació de desemparament.

La Instrucció 2/2006, sobre el fiscal i la protecció a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge dels menors, també feia referència a la Instrucció 3/2005, de 7 d'abril, sobre les relacions del Ministeri Fiscal amb els mitjans de comunicació, i es pronunciava en l'àmbit de les informacions sobre assumptes penals, en el sentit que el possible interès informatiu

² Instrucció 2/1993, sobre funció del Ministeri Fiscal i el dret a la intimitat dels menors víctimes d'un delictes.

de la notícia cedeix davant la necessitat de protecció dels interessos de l'infant afectat, i pretenia donar pautes després que es publicués la Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, que va introduir disposicions que enfortien la posició de la Fiscalia i la dotaven de més legitimitat en la defensa dels interessos de l'infant en aquest àmbit.

Es fa un esment específic del dret a la protecció de la imatge pròpia de l'infant, i es donen pautes per dotar de legitimitat el dret a informar amb relació al qual ha pogut entrar en conflicte el dret a la personalitat de l'infant:

-Ha de ser una informació d'interès públic (per al coneixement general, difusió de fets i situacions que interessin a la comunitat).

-El fet que sigui veraç la informació no és primordial per valorar l'afectació al dret de l'infant.

-El dret a informar només pot legitimar intromissions en altres drets fonamentals que tinguin congruència amb la finalitat de formació de l'opinió pública.

-Cal acotar, d'una banda, la llibertat d'expressió o informació i, de l'altra, la protecció del dret a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge.

-La rellevància pública de la informació no es pot confondre amb la satisfacció de la curiositat aliena.

-La protecció de la infància es configura com un límit infranquejable de l'exercici de la llibertat d'informació veraç.

-L'interès superior de l'infant ha de prevaler sobre qualsevol altre interès legítim.

Per tant, per harmonitzar el dret a informar i els drets de l'infant estarà justificada la difusió d'informació veraç i d'interès públic que afecti un infant, sempre que no sigui contrària als seus interessos, o sempre que es facin servir els mitjans precisos per garantir-ne l'anonimat (distorsionar trets facials, no incloure el nom, no aportar dades perifèriques que puguin portar a la identificació).

Amb criteri general, es conclou que la intervenció de Fiscalia s'ha de regir per aquests criteris:

-No s'actuarà amb relació a la difusió d'imatges relatives al món infantil en què no hi hagi perjudici i la imatge aparegui com a accessòria a la imatge principal (festes escolars, visites de les autoritats a centres infantils, estrenes de pel·lícules, presentacions de llibres, etc.)

- En general, no es considerarà antijurídica la difusió d'imatges d'infants en llocs públics de manera casual o accessòria.

-Si la difusió casual o accessòria de la imatge de la persona menor es vincula a llocs, persones o actes amb connotacions negatives, se n'haurà de distorsionar la imatge (venda de drogues, consum alcohol, prostitució, etc.)

-La difusió de notícies veraces i d'interès públic que afectin infants i que puguin generar-los un dany a la reputació, la intimitat o els interessos està emparada per l'ordenament sempre que no es puguin identificar aquests infants.

Es fa un especial esment del tractament informatiu de menors víctimes de delictes i s'atorga cobertura constitucional al fet que el coneixement del decurs d'investigacions policials pot tenir un interès públic i pot esdevenir un fet noticable, però s'indica que quan la informació revela dades sobre la víctima que en permeten la completa identificació excedeixen la protecció constitucional de l'article 20.1 de la Constitució, més encara quan és menor d'edat i quan es refereix a delictes contra la llibertat sexual, respecte dels quals s'han de redoblar les garanties (no facilitant cap tipus de dada que permeti identificar la víctima, ni imatges del domicili, ni de la família propera, etc.)

Respecte de la identificació mitjançant publicació de fotografia d'un infant difunt, s'indica que si hi ha consentiment dels representants legals en vida de l'infant no serà procedent la intervenció del Ministeri Fiscal.

També es fa esment que el principi general que la notorietat pública modula la intensitat de la protecció del dret a la intimitat i la pròpia imatge és aplicable només als progenitors, i no es transfereixen aquestes efectes als seus fills i filles menors d'edat. En

aquest cas, el dret a la intimitat va més enllà de la publicació d'informació i imatges, i també s'ha de referir a la no-interferència en la vida privada de l'infant, de manera que no es permeti fer-li fotos o perseguir-lo en situacions que puguin pertorbar la seva vida privada.

En qualsevol cas, s'indica que el Ministeri Fiscal ha de valorar l'abstenció d'actuar de manera autònoma en una intromissió no consentida contra la voluntat del menor madur o dels representants legals que actuen en ús de les facultats que els corresponen.

Finalment, en la Instrucció 1/2007, sobre actuacions jurisdiccionals i intimitat dels menors, i amb relació a la problemàtica de la publicitat de les sentències mitjançant edictes i la intimitat dels infants i adolescents, s'adopten les recomanacions del Defensor del Poble i es fa constar que el Ministeri Fiscal, quan s'hagi de notificar una sentència mitjançant la publicació en diaris oficials, si hi incorpora continguts que afecten la intimitat d'infants i adolescents menors d'edat, ha de suprimir del text les dades que els identifiquen.

El mateix Tribunal Constitucional indica que l'exigència constitucional de màxima difusió i publicitat del contingut íntegre de les resolucions que incorporen doctrina constitucional no és absolut, i pot ser exceptuat en determinats supòsits per la possible prevalença d'altres drets fonamentals i garanties constitucionals amb què entri en conflicte. Així mateix, s'ha de ponderar en cada cas tenint una consideració especial a no incloure en les resolucions cap dada personal que no resulti estrictament necessària per formular el raonament i el veredictes corresponent.

Recomanació

- Cal emfatitzar el paper del Ministeri Fiscal en la persecució de les intromissions en els drets a la intimitat, l'honor i la pròpia imatge dels infants per mitjà de difusió d'imatges, notícies, publicacions en els mitjans.

Si aquestes prevencions les ha d'aplicar el mateix TC en les seves sentències sotmeses a la publicitat en el BOE, amb més fonamentació les haurà de seguir la jurisdicció ordinària, tant quan es notifiquin per mitjà d'edictes com, amb més raó, quan s'hagin d'incloure en una base de dades. I evidentment són aplicables a la resta d'operadors jurídics que hi intervenen.

Conclusió

Les agències de protecció de dades, en aplicació de la normativa de protecció de dades, tendeixen a considerar que els drets a la informació i la llibertat d'expressió no es poden veure limitats pel consentiment dels protagonistes de la informació ni per l'aplicació directa del dret a la protecció de dades sempre que es faci amb criteris de proporcionalitat. Es fa una remissió a la protecció del dret a l'honor i la intimitat personal per a la defensa dels drets en conflicte, fins i tot en el cas d'infants i adolescents.

La seva funció en tot cas es delimita a la possible infracció de la normativa de protecció de dades que hagi comès el responsable de la gestió de les dades personals a qui supervisen, no la difusió que se'n fa.

Pel que fa al paper del Ministeri Fiscal, les instruccions que en regeixen l'actuació determinen una posició activa d'aquesta institució en la intervenció en casos en què els drets de la personalitat de l'infant entrin en col·lisió amb la llibertat d'informació, i exigeix que la informació sigui d'interès públic i configura la protecció de la infància com a límit infranquejable de l'exercici d'aquesta llibertat.

6.2. ÈTICA PERIODÍSTICA: CODIS D'AUTOREGULACIÓ I ORGANISMES DE CONTROL. LÍMITS INTERNS

A banda de la normativa existent que regula la llibertat d'informació i expressió, i de la ponderació que n'han fet els tribunals i les institucions de garantia amb relació als drets que hi entren en conflicte, els mateixos mitjans i professionals que assumeixen tradicionalment i principal la funció d'informar també han vist la necessitat de dotar-se internament dels seus propis marcs normatius i institucions de control, iniciativa promoguda inicialment per la mateixa UNESCO.

És rellevant la implicació dels col·legis professionals i entitats, que han volgut fer estàndards en el que que s'ha denominat *ètica periodística*. Aquesta voluntat pretén reivindicar i consolidar un model de periodisme responsable socialment, i que contribueix a la defensa dels drets humans i la maduresa de les societats democràtiques.

Un model que pretén diferenciar-se i distanciar-se d'aquell que, en exercici de la llibertat d'informació o d'expressió, s'excedeix i menysté altres drets, tot deslegitimant la finalitat per a la qual s'han concebut aquestes llibertats, que és assegurar les bases de societats democràtiques, plurals i que respecten els drets humans.

També cal tenir en compte que la regulació dels mitjans de comunicació social difereix en funció de la seva naturalesa. D'una banda, els mitjans de comunicació audiovisual, de titularitat pública i privada, estan considerats serveis d'interès general, el seu accés al mercat està condicionat per l'obtenció de llicència administrativa i estan sotmesos a un control més alt per part de l'Estat. La premsa escrita està formalment regulada per una norma estatal preconstitucional, la Llei 14/1966, de 18 de març, de premsa i impremta, però a la pràctica és un sector desregulat administrativament, atesa l'oposició dels professionals de la informació a l'aprovació d'una nova norma i a la preferència per

l'autoregulació per mitjà de les associacions professionals que han constituït.

D'acord amb alguns autors,³ la ràdio i la televisió són activitats regulades i en què la presència de les administracions públiques és molt intensa, atesa la gran influència dels mitjans de comunicació en l'opinió pública i la utilització per part dels operadors del sector d'un recurs limitat, com el domini públic radioelèctric. Per aquesta raó, el poder públic justificaria la responsabilitat d'assignar el dret a emetre sobre la base del pluralisme i la protecció d'interessos generals.

Pel que fa a la premsa escrita, la Constitució espanyola va reconèixer la llibertat d'informació, alhora que admetia l'existència de mitjans de comunicació social dependents de l'Estat, tot i que l'organisme Medios de Comunicación Social, que aglutinava la premsa escrita en mans de l'Estat, no es va suprimir fins al 1982, moment en què realment les empreses periodístiques quedaven en mans de capital privat i es va veure necessari aprovar la Llei 29/1984, de 2 d'agost, amb l'objecte de fixar les bases per a la concessió d'ajuts que garantissin l'existència de mitjans de tendències ideològiques diferents i asseguressin el pluralisme informatiu.

Anys després aquesta norma va ser derogada per incompatibilitat amb els principis inspiradors de la lliure competència. No obstant això, encara hi ha algunes fórmules de finançament indirecte, com ara la publicitat institucional o subvencions d'administracions autonòmiques per la difusió de llengües cooficials pròpies diferents del castellà.

Actualment, no hi ha cap condicionament administratiu per a l'accés a la professió periodística ni al seu exercici. El sector ha optat per l'autoregulació, de manera que han anat proliferant nombroses associacions i corporacions professionals de periodistes d'afiliació i de col·legiació voluntàries que estan agrupades en la Federació d'Associacions de Periodistes).⁴⁵

³ Gay Fuentes, *Derecho de la comunicación audiovisual*, Biblioteca Ciencias de la Comunicación.

⁴ Val a dir que la vigència d'algunes previsions de la Llei de premsa de 1966 ha estat confirmada pels tribunals especialment en matèria de responsabilitat dels professionals del sector (en aquest sentit, a la direcció de la publicació, empresa periodística, editorial o impressora se li atribueix el control del contingut de la publicació i es converteix en responsable de les infraccions administratives i fins i tot penals quan els autors de la informació no es puguin identificar).

⁵ Sentència 22/1995, de 30 de gener. José Joaquín Jerez Calderón y José María Codes Calatrava, *La regulación administrativa de los medios de comunicación social*.

Tot i així, la premsa escrita i tots els mitjans de comunicació social existents estan subjectes a la pulsio i el conflicte que suposa delimitar la llibertat d'informació per preservar altres drets. També cal tenir en compte que els mitjans de comunicació estan condicionats per altres factors dels quals en depèn la supervivència i el funcionament.

Pel que fa als mitjans d'iniciativa privada, en una societat del consum de la informació, estan subjectes als ingressos econòmics que els proporciona, per exemple, la publicitat basada en l'audiència (encara més evidenciat en el cas dels mitjans d'expressió digital per mitjà del que es denomina la *dictadura del clic*). Alguns mitjans es poden veure abocats o forçats a fer-se atractius a l'audiència i poden caure en la temptació fàcil del sensacionalisme a aquest efecte.

Pel que fa als mitjans públics, malgrat que la funció social i la regulació d'aquests estan més protegides, també estan condicionats per les forces polítiques i el rèdit electoral dels partits polítics dominants en cada moment, que poden incidir en més o menys mesura en el contingut informatiu mitjançant les polítiques públiques adoptades respecte del mitjà i el finançament del servei en concret.

6.2.1. Autoregulació

Juntament amb la Declaració de drets humans i la consagració de la llibertat d'informació i expressió, l'any 1948 les Nacions Unides prenen la iniciativa d'elaborar un codi universal d'ètica periodística.

L'any 1978, per mitjà de la UNESCO, es crea el Consultative Meeting of International and Regional Organizations of Journalists i s'aprova la Declaració definitiva sobre l'actuació dels mitjans per a la contribució a la pau, l'entesa internacional, i la defensa i promoció dels drets humans en la Conferència General de París de 1983.

Codi internacional d'ètica periodística UNESCO

El Codi internacional d'ètica periodística publicat per la UNESCO disposa els principis següents:

1. El dret del poble a una **informació verídica**.
2. Adhesió del periodista a la **realitat objectiva**.
3. La **responsabilitat social** del periodista.
4. La **integritat professional** del periodista (no revelar fonts, evitar plagi remuneració il·lícita per promoure interessos privats, entre d'altres).
5. **Accés i participació del públic**.
6. **Respecte de la vida privada i de la dignitat de la persona**.
7. **Respecte de l'interès públic**.
8. **Respecte dels valors universals i la diversitat de les cultures**.
9. **Eliminació de la guerra i altres grans plagues que confronten la humanitat**.
10. Promoció d'un **nou ordre mundial de la informació i la comunicació**.

Declaració internacional de la Federació Internacional de Periodistes

La Federació Internacional de Periodistes (FIP), per la seva banda, que acull més de 600.000 membres en més de 140 països del món, manté des de l'any 1954 una declaració internacional que assenjala els deures essencials dels periodistes en la recerca, la transmissió, la difusió i el comentari de les notícies i de la informació, i també en la descripció dels successos.

En l'acord adoptat pel Congrés Mundial de la FIP el 1954 (modificat el 1986) s'adopten nou punts que inclouen: el respecte a la veritat, la informació només sobre fets dels quals es coneix l'origen, la llibertat d'investigar i publicar amb honestedat, l'ús de mitjans equitatius per obtenir informació, el respecte al secret professional sobre les fonts, la rectificació d'informació errònia o perjudicial, la no-contribució a la discriminació de les persones, la sanció del plagi, la distorsió intencionada, la calúmia i la difamació, i també l'acceptació de gratificacions per la publicació o supressió de determinada informació. Finalment, s'exigeix que el

periodista accepti en matèria professional la jurisdicció dels seus iguals de manera exclusiva, tot exclouent qualsevol ingerència governamental o de qualsevol altre tipus.

Codis deontològics de la Federació d'Associacions de Periodistes d'Espanya i del Col·legi de Periodistes de Catalunya

A partir d'aquests principis, la Federació d'Associacions de Periodistes d'Espanya té publicat un codi deontològic aprovat per l'Assemblea Ordinària celebrada l'any 1993 i actualitzat per l'Assemblea de 2017).⁶ I, alhora, el Col·legi de Periodistes de Catalunya té publicat el seu, avalat, en la seva darrera versió, en el marc del Congrés de Periodistes de Catalunya d'11 de novembre de 2016.⁷

Val a dir que un dels motius que van esperonar la creació d'aquests codis va ser el tractament periodístic del conegut cas Alcàsser, en què precisament hi havia tres nenes menors d'edat víctimes afectades.

Entre els dotze criteris que figuren en el Codi deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya, el novè fa referència al respecte al dret a la privacitat.

Concretament, indica:

Les persones s'han de tractar amb respecte i dignitat, particularment les més vulnerables. Cal evitar les intromissions innecessàries i les especulacions gratuïtes sobre els seus sentiments i les seves circumstàncies. Danyar de manera injustificada la dignitat dels individus de paraula o amb imatges, fins i tot més enllà de la seva mort, contravé l'ètica periodística.

Els casos de suïcidi només s'han de difondre quan tinguin rellevància personal o siguin de manifest interès públic, tenint en compte, a més, el risc d'un efecte mimètic.

També es fa un esment especial de la protecció dels drets dels infants en el criteri onzè.

Cal evitar difondre la identitat de les persones menors d'edat quan apareixen com a víctimes (excepte en supòsit d'homicidi i casos de segrestos o desaparicions), testimonis o inculpats en causes criminals. Aquesta consideració és especialment pertinent en assumptes d'una transcendència social especial, com ara delictes sexuals, suïcidis, problemes referents a adopcions o infants de progenitors empresonats. A més, s'ha d'evitar que identifiquin contra la seva voluntat les persones pròximes o parents innocents d'acusats o convictes en procediments penals.

Com a norma general, els infants i adolescents no han de ser entrevistats ni fotografiats o filmats sense el consentiment explícit dels seus progenitors, tutors, mestres o educadors. Tampoc no és lícit al·legar la rellevància pública de familiars o persones pròximes per justificar la intromissió en la seva vida privada o l'explotació de la seva imatge.

A banda de l'autoregulació transnacional, nacional i d'àmbit català, també hi ha pràctiques autoreguladores empresarials i temàtiques.

Autoregulació per part dels serveis públics de comunicació social

Pel que fa als principals serveis públics de comunicació social, es disposa d'instruments d'autoregulació i manuals d'estil.

Així, la Corporació de Ràdio Televisió Espanyola disposa del seu *Manual d'estil*,⁸ en compliment amb la Llei 7/2006, de la ràdio i la televisió de titularitat estatal i dels textos que la despleguen i la complementen, com ara la Llei 8/2009 i la Llei 7/2010, general de comunicació audiovisual.

El *Manual d'estil* inclou el codi d'autoregulació específic per a la defensa dels drets del menor en els continguts audiovisuals, connexes, interactius i d'informació, aprovat pel Consell d'Administració el dia 23 de juliol de 2010.

⁶ <http://fape.es/home/codigo-deontologico/>

⁷ <https://www.periodistes.cat/codi-deontologic> <https://deontologiaperiodistica.com/tesaure-de-letica-periodistica/>

⁸ <http://manualdeestilo.rtve.es/>

Aquest codi a la vegada obeeix a l'especial protecció que l'article 25 de la Llei 17/2006, de la ràdio i la televisió de titularitat estatal, i la Llei 7/2010, general de comunicació audiovisual, preveuen per a la infància i la joventut. L'antecedent immediat d'aquest codi és el codi d'autoregulació de 2004, sobre continguts televisius i infància, després de subscriure l'Acord per al foment de l'autoregulació sobre continguts televisius i infància, firmat pels govern espanyol, RTVE, Antena 3, Tele 5 i Sogecable (més tard també VEO TV, FORTA i NET TV).⁹

La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals també disposa del seu *Llibre d'estil*,¹⁰ que incorpora la guia editorial, el manual d'ús de cada mitjà i un portal lingüístic, i es regeix per la Llei de la comunicació audiovisual a Catalunya i la Llei de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals.

A la guia editorial hi ha un apartat sobre el dret a la intimitat i les situacions de dolor, i específicament un apartat sobre menors d'edat, en què, respecte dels continguts adreçats a menors, s'indica que s'han d'adequar a la maduresa del grup d'edat a què s'adrecen, estimular l'esperit creatiu i afavorir la capacitat crítica, el compromís social i la convivència, des de la diversitat d'opcions culturals i ideològiques.

Es fa especial esment que els programes, els espais i les plataformes per al públic menor d'edat no mostrin continguts de violència gratuïta ni pornogràfics i que no incitin a la ludopatia, el consum d'alcohol, tabac, drogues o altres comportaments nocius per a la salut, ni tampoc que promoguin l'odi, el menyspreu o la discriminació. Se selecciona i es difon el contingut adequat a les diferents etapes evolutives i s'indica a quina franja d'edat va destinat. Aquesta limitació es fa extensiva a la publicitat.

Igualment, es determina com a matèria d'atenció especial els menors d'edat i s'exigeix el consentiment dels progenitors o tutors per a la participació d'infants als

mitjans, consentiment que no els eximeix del deure de protecció. S'indica que no es produirà ni es difondrà cap programa o espai on els infants siguin humiliats, exposats a situacions de ridícul o patiment. Pel que fa a les declaracions dels infants o adolescents, es fa esment que només es demanaran si la matèria té relació directa amb ells i el seu entorn i es difondran sempre en un context adequat, i que no es demanaran si estan sotmesos a circumstàncies emocionals extraordinàries.

Finalment, i pel que fa a la identificació d'infants i adolescents, s'impedeix la difusió del nom, la imatge o altres dades que permetin identificar-los sense consentiment. No es revelarà cap dada que permeti identificar els infants si això lesiona el seu dret a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge, especialment si estan relacionats amb fets delictius, ja sigui com a víctimes, autors o testimonis.

Autoregulació per matèries

Per matèries, també hi ha codis d'autoregulació, informes, i manuals i guies d'estil per a mitjans de comunicació emeses per administracions públiques, col·legis professionals, organismes de control o entitats i associacions de cada sector, com ara:

- La guia d'estil sobre sensellarisme: *Podries ser tu*, promoguda per la Xarxa d'Atenció a Persones sense llar i l'Ajuntament de Barcelona.¹¹

- *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista en els mitjans de comunicació*, emeses pel Col·legi de Periodistes, el CAC, l'Ajuntament de Barcelona, la Diputació de Barcelona, l'Observatori de Dones en els Mitjans de Comunicació, l'Associació de Dones periodistes.¹²

- *Guia d'estil per a periodistes sobre persones grans*, emesa per EAPN (European Anti Poverty Network).

⁹ <http://codigodeautorregulacion.rtve.es/>

¹⁰ <http://www.ccma.cat/llibredestil/>

¹¹ <http://sensellarisme.cat/es/presentacio-de-podries-ser-tu-recomanacions-i-guia-destil-sobre-sensellarisme/>

¹² http://www.adpc.cat/new_site/?page_id=161

- *Guia d'estil per a periodistes sobre com informar de col·lectius en risc d'exclusió, persones migrants, persones amb discapacitat i comunitat gitana*, emesa per la Xarxa Gallega contra la Pobresa i l'Associació Gallega de Reporters Solidaris.

- *Consideracions ètiques entorn de la informació sanitària*, emeses pel Comitè de Bioètica de Catalunya i el Departament de Salut l'any 2004.¹³

- *Decàleg deontològic per als professionals dels mitjans de comunicació per al tractament de les realitats de gais, lesbianes, i homes i dones transsexuals*, emès l'any 2005 per infogai amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona.¹⁴

- *Decàleg per al tractament de la informació de la violència vial als mitjans de comunicació*, emès per l'entitat Stop Accidentes, amb el suport del Servei Català de Trànsit i el Col·legi de Periodistes de Catalunya.

- *Recomanacions sobre el tractament de la prostitució i el tràfic d'éssers humans amb finalitat d'explotació sexual en els mitjans de comunicació*, emeses per l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya (ADPC).

- *Guia sobre el tractament de la diversitat cultural als mitjans de comunicació*, del Col·legi de Periodistes de Catalunya.

- *Guia d'estil sobre salut mental i mitjans de comunicació*, emesa per la Confederació Espanyola d'Agrupacions de Familiars i Malalts Mentals.

- *Consideracions sobre el tractament informatiu de l'adopció. Mitjans de comunicació i adopció*. Document de l'any 2013 impulsat pel (CAC), resultat del treball realitzat per un grup format per l'Associació de Famílies Adoptants a la Xina (AFAC), La Voz de los Adoptados, l'associació GERARD, l'Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció, el Col·legi de Periodistes, la Universitat de Barcelona i el Síndic de Greuges.

- *Recomanacions sobre el tractament de la salut mental als mitjans de comunicació*, emeses per

Acord 118/2015, del Ple del Consell Audiovisual de Catalunya.

- *Recomanacions sobre el tractament de l'anorèxia i la bulímia nervioses als mitjans de comunicació audiovisual*, per Acord 85/2015, del Ple del Consell Audiovisual de Catalunya.

- *Recomanacions als mitjans audiovisuals sobre el tractament informatiu de la mort per suïcidi*, de 2016, del Consell de l'Audiovisual de Catalunya.

- *Recomanacions sobre el tractament de persones lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals (LGTBI) als mitjans audiovisuals*, aprovades mitjançant Acord CAC 34/2017.

Autoregulació en l'àmbit d'infància i adolescència

Pel que fa a l'àmbit específic de la infància i l'adolescència, cal fer un esment especial de:

- *Recomanacions ètiques i deontològiques per al tractament periodístic i mediàtic dels menors d'edat*, de la Federació d'Associacions de Periodistes d'Espanya (FAPE) de l'any 2014.¹⁵

- *Decàleg per a un tractament informatiu adequat de les persones joves*, impulsat pel Col·legi de Periodistes de Catalunya, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya i la Secretaria de Joventut l'any 2010.

- *Recomanacions del Consell de l'Audiovisual de Catalunya sobre la participació dels menors d'edat en els programes de televisió*, per Acord 26/2009, de 18 de febrer.

- Pel que fa a l'àmbit de la protecció a la víctima, cal prendre en consideració molt especialment el *Manual d'estil per a mitjans de comunicació. Com informar dels maltractaments infantils*, document elaborat pel Col·legi de Periodistes de Catalunya, el Consell de l'Audiovisual i el Departament de Benestar Social i Família, en compliment de l'article 85 de la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència de Catalunya.¹⁶

¹³ <http://comitebioetica.cat/documents/repositori-daltres-documentos/>

¹⁴ <http://xarxanet.org/biblioteca/recomanacions-sobre-el-tractament-de-les-persones-lesbianes-gais-bisexuals-transgeneres-i/>

¹⁵ <https://periodistas-es.com/la-fape-reflexiona-sobre-la-vulnerabilidad-de-los-ninos-34871>

¹⁶ <http://xarxanet.org/biblioteca/com-informar-dels-maltractaments-infantils-manual-destil-mitjans-de-comunicacio>

6.2.2. Mecanismes de control

Hi ha diversos mecanismes i institucions de control i supervisió del compliment d'aquests codis d'autoregulació i manuals d'estil.

En primer lloc, hi ha els consells de la informació (*press councils*), que serien òrgans col·legiats que supervisen el compliment de l'autoregulació considerant els principis ètics del periodisme. Es componen de periodistes, empresaris i representants del públic.

En segon lloc, hi ha una figura del mateix mitjà però que defensa els interessos del públic. Es tracta del defensor de les persones lectores i espectadores (ombudsman), que rep els comentaris dels lectors o espectadors i els trasllada a la redacció o direcció del mitjà.

En tercer lloc, hi ha les autoritats audiovisuals, que són institucions públiques pròpies de les societats democràtiques avançades, que han de ser independents dels governs i del sector audiovisual privat i que vetllen per un sistema de mitjans de comunicació lliure, plural, responsable i respectuós amb els drets de la ciutadania.

Cal esmentar que en les observacions finals sobre els informes periòdics cinquè i sisè combinats d'Espanya, emesos pel Comitè de Drets de l'Infant, es recomana que l'Estat espanyol estableixi el consell estatal de mitjans audiovisuals i assigni recursos perquè funcioni com a òrgan regulador del contingut de programes de televisió apropiats per als infants.

Consell de la Informació de Catalunya

A Catalunya, el 12 de març de 1997 es va crear el Consell de la Informació de Catalunya (CIC), organisme independent encarregat de vetllar pel compliment d'aquest codi. Integrat per periodistes i representants d'altres sectors professionals, el CIC també és un instrument d'autoregulació amb facultats d'intervenció i de mediació mitjançant resolucions i recomanacions sense caràcter coercitiu.

El CIC va assolir personalitat jurídica pròpia l'any 1999 i es va convertir en la Fundació Consell de la Informació de Catalunya (FCIC), amb l'objectiu de ser un òrgan d'arbitratge

privat i independent. Com a tal, exerceix les seves funcions sobre els professionals i mitjans de comunicació que desenvolupin les seves activitats informatives en el territori de Catalunya.

Es tracta, doncs, d'un organisme representatiu i plural que, al marge de les atribucions dels òrgans judicials, vetlla pel compliment dels principis i els criteris del Codi deontològic de la professió periodística a Catalunya i en planteja l'actualització i ampliació, si escau.

Defensor de l'Audiència de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals

Pel que fa a la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA), la guia editorial preveu la figura del Defensor de l'Audiència, que és una institució d'autoregulació periodística de caràcter unipersonal i independent que vetlla pels drets dels usuaris dels mitjans de la CCMA.

El Defensor de l'Audiència actua d'acord amb els principis establerts en el seu propi estatut, aprovat pel Consell de Govern de la CCMA.

Consell de l'Audiovisual de Catalunya

Finalment, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC), creat per la Llei 2/2000, de 4 de maig, és l'autoritat independent de regulació de la comunicació audiovisual de Catalunya. Té com a finalitat vetllar pel compliment de la normativa aplicable als prestadors de serveis de comunicació audiovisual, tant els públics com els privats.

El CAC té com a principis d'actuació la defensa de la llibertat d'expressió i d'informació, del pluralisme, de la neutralitat i l'honestedat informatives, i també de la lliure concurrència en el sector, i es regeix per la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya.

Com a funcions específiques té encomanades les següents:

- Vetllar pel compliment de la normativa reguladora de l'audiovisual, en particular dels principis del pluralisme polític, social, religiós, cultural i de pensament.

- Vetllar pel compliment del pluralisme lingüístic i pel compliment de la normativa sobre el català i l'aranès.
- Vetllar pel compliment de la legislació sobre protecció dels infants i els adolescents.
- Vetllar pel compliment de la legislació sobre publicitat.
- Garantir el compliment de les missions de servei públic assignades als mitjans públics.
- Emetre informe previ pel que fa als avantprojectes de llei relatius al sector audiovisual.
- Emetre informes a iniciativa pròpia, del Parlament o del Govern de la Generalitat.
- Emetre un informe anual sobre l'actuació del CAC i la situació del sistema audiovisual a Catalunya.
- Promoure l'adopció de mesures de coregulació i d'autoregulació en el sector audiovisual.
- Exercir, a instàncies de les parts en conflicte, funcions arbitrals i de mediació.

Recomanacions

- Malgrat que hi ha una extensa regulació tant sectorial com per matèries i s'han dissenyat manuals i guies de bones pràctiques que pretenen que la informació apareguda als mitjans de comunicació garanteixi els drets dels infants i adolescents afectats, les mesures coercitives i sancionadores per als mitjans que les infringeixen sovint no són prou dissuasives.
- D'altra banda, caldria ampliar el contingut d'aquests codis i manuals i garantir la presència i la participació dels infants i adolescents als mitjans de manera activa, regulant-ne en la mesura que es valori adequada aquesta presència i la imatge que es vol transmetre del col·lectiu. La promoció de drets i la sensibilització social també ha de ser objecte de regulació positiva específica.
- Entre els codis per matèries, s'ha vist necessari elaborar un manual d'estil o codi de bones pràctiques que afavoreixi una imatge positiva del sistema de protecció a la infància i adolescència, i que sigui pedagògica entorn del servei dels recursos que en formen part, i la implicació per part de la ciutadania en la consecució de les seves finalitats.
- Així mateix, també cal regular especialment la presència de mitjans i l'enfocament mediàtic de notícies que tenen com a marc espais educatius d'infants i joves.
- Així mateix, caldria traslladar a l'audiència, en forma de sensibilització i conscienciació, la necessitat d'exigir una informació respectuosa amb els drets, tot exercint el seu poder mitjançant la denúncia i el consum responsable.

Conclusió

Hi ha codis i mecanismes d'autoregulació i control des del mateix sector de la comunicació, tant elaborades i creades per professionals com per les empreses del sector, i també a iniciativa de l'Administració.

Malgrat que el sector audiovisual està molt més regulat administrativament que la premsa escrita, ambdós se sotmeten als límits del respecte als drets de l'honor, la intimitat i la pròpia imatge, i també la protecció de la joventut i la infància.

A Catalunya, la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya, consolida el Consell de l'Audiovisual de Catalunya, primera autoritat reguladora independent a l'Estat espanyol, n'amplia les competències i el dota de capacitat sancionadora. Alguns codis i mecanismes d'autoregulació preveuen organismes de control.

Específicament, s'han regulat codis, guies d'estil i manuals de bones pràctiques per a la protecció de la intimitat i la dignitat de la infància i adolescència, i de les matèries que tenen incidència en els drets dels infants i joves.

7. LA FUNCIÓ DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ I ELS DRETS DE L'INFANT

7.1. DENÚNCIA, INFORMACIÓ, SENSIBILITZACIÓ, PARTICIPACIÓ I PROTECCIÓ

Massa sovint encara l'Administració i els mitjans de comunicació no han estat capaços de preservar amb prou cura aquests drets d'infants víctimes d'abusos, maltractaments o altres fets abusius o delictius, que reben un tractament mediàtic i tenen una presència a internet que pot afectar la seva recuperació física i psicològica. No es té prou present que la difusió de la identitat o de la imatge de l'infant no només lesiona els seus drets a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge, sinó que, a més, pot pertorbar el seu correcte desenvolupament físic, mental, moral i social.

No obstant això, no només s'ha de destacar la limitació que suposen els drets dels infants per a l'exercici de la llibertat d'expressió i informació que fan els mitjans de comunicació.

Els mitjans de comunicació també tenen com a funció positiva i activa fer efectius els drets dels infants com a subjectes de drets: d'una banda, el dret a la informació; de l'altra, el de la participació social a través de la seva participació en els mitjans de comunicació social.

Igualment, altres drets dels infants es poden promoure, defensar, vindicar per mitjà de la sensibilització i la denúncia que fan els mitjans de comunicació.

Malgrat que no és el focus principal d'aquest informe, el desenvolupament d'aquestes funcions positives dels mitjans de comunicació és fonamental per a la consolidació d'una societat garantista amb els drets dels infants.

Però quina és la funció dels mitjans de comunicació en el desenvolupament del dret a la informació de la ciutadania i quins són els seus límits interns?

7.2. EL RECONeixEMENT DE LA IMPORTÀNCIA DELS MITJANS EN LA CONVENCIÓ SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT

L'article 17 de la Convenció sobre els drets de l'infant reconeix la importància de la funció dels mitjans de comunicació perquè l'infant tingui accés a informacions i materials informatius procedents de diverses fonts nacionals i internacionals, especialment les que tenen per finalitat promoure el benestar social, espiritual i moral, i la seva salut física i mental.

Amb aquesta finalitat, la Convenció exigeix als estats membres que:

- Encoratgin els mitjans de comunicació social a difondre informació i materials que siguin beneficiosos socialment i culturalment per a l'infant, d'acord amb l'esperit de l'article 29, que fa referència a l'educació.

- Promoguin la cooperació internacional en la producció, l'intercanvi i la difusió d'aquesta informació i d'aquest material informatiu provinent de diverses fonts nacionals i internacionals.

- Encoratgin la producció i la difusió de llibres infantils.

- Encoratgin els mitjans de comunicació a tenir una atenció especial a les necessitats lingüístiques de l'infant que pertany a un grup minoritari o que sigui indígena.

Alhora, han d'instar al desenvolupament de la normativa adequada per protegir l'infant de la informació o el material informatiu perjudicial per al seu benestar tenint en compte els articles 13 (llibertat d'expressió) i l'article 18 (acompanyament dels progenitors en el desenvolupament de les responsabilitats principals en educació i desenvolupament de l'infant).

L'any 1996 el Comitè de Drets de l'Infant va organitzar un debat sobre els drets de l'infant i els mitjans de comunicació (The Child and the Media).

La sessió de debat es va centrar a analitzar tres punts:

-Com es poden desenvolupar les possibilitats dels infants per participar més activament en els mitjans de comunicació?

-Com es poden protegir els infants de les influències nocives que els poden arribar a través dels mitjans?

-Què es pot fer per encoratjar els mitjans a contribuir per millorar la imatge dels infants i promoure el contingut de la Convenció?

Es van acordar dotze accions basades en les dotze recomanacions que va formular la relatoria del debat:

-Preparar un dossier per a la participació dels infants en els mitjans de comunicació sobre la base de bones pràctiques detectades.

-Facilitar un fòrum d'infants per mitjà d'internet per escoltar la seva veu.

-Promoure biblioteques infantils (especialment pensat per a països en vies de desenvolupament).

-Desenvolupar i enfortir l'educació crítica en el consum dels mitjans en totes les seves formes.

-Suport dels estats als mitjans de comunicació per donar compliment al mandat de l'article 17 de la Convenció.

-Formalitzar acords amb les companyies de mitjans de comunicació per protegir els infants de les influències que els poden ser perjudicials.

-Establir plans d'acció per enfortir els grups de progenitors i les xarxes de supervisió dels mitjans.

-Establir guies específiques per explicar situacions d'abús sexual a infants.

-Elaborar materials per a periodistes sobre drets dels infants.

-Crear un registre de professionals que tinguin un interès específic en qüestions que afecten els infants, des d'un enfocament de defensa de drets.

D'altra banda, en l'Observació general número 13, sobre el dret de l'infant a no ser objecte de cap forma de violència, el Comitè de Drets de l'Infant fa esment dels mitjans de comunicació. En concret, alerta sobre la imatge estereotipada i negativa relacionada amb la violència que es projecta de la infància en els mitjans de comunicació.¹⁷

En aquest sentit, es recomana la col·laboració amb els mitjans de comunicació i la indústria de les TIC per concebre, promoure i aplicar normes mundials d'atenció i de protecció de l'infant, la possibilitat que els infants expressin la seva opinió i les seves expectatives en els mitjans i participin no només de programes infantils, sinó també de la producció i la difusió de tot tipus d'informació, fins i tot en qualitat de reporters, analistes i comentaristes, per donar al públic una imatge adequada de la infància.

En l'Observació número 16 del Comitè de Drets de l'Infant, sobre les obligacions de l'Estat amb relació a l'impacte del sector empresarial en els drets de l'infant i en virtut de l'article 17, s'indica que els estats han d'encoratjar els mitjans de comunicació, també els privats, a difondre materials i informació d'interès social i cultural per a l'infant, i que la regulació ha de protegir els infants de la informació perniciososa (pornografia, foment de la violència, etc.) i han de ser accessibles a les diverses formes de discapacitat.¹⁸

En l'Observació general número 1, sobre els propòsits de l'educació, el Comitè respecte de

¹⁷ Los medios de comunicación, en especial los tabloides y la prensa amarilla, tienden a destacar sucesos escandalosos, con lo que crean una imagen tendenciosa y estereotipada de los niños, en particular de los niños o adolescentes desfavorecidos, a los que se suele retratar como violentos o delincuentes solo por su comportamiento o su aspecto diferentes. Esos estereotipos provocados allanan el camino para la adopción de políticas públicas basadas en un enfoque punitivo que puede incluir la violencia como respuesta a faltas supuestas o reales cometidas por niños y jóvenes.

¹⁸ Los Estados tienen la obligación de alentar a los medios de comunicación, incluidos los privados, a difundir información y materiales de interés social y cultural para el niño, por ejemplo en relación con estilos de vida saludables. Los medios deben estar regulados de manera adecuada para proteger a los niños contra la información pernicioso, especialmente material pornográfico o material que presente o fomente la violencia, la discriminación y las imágenes sexualizadas de los niños, al tiempo que se reconoce el derecho de los niños a la información y la libertad de expresión.

la funció dels mitjans fa constar que correspon als mitjans de comunicació una funció en l'educació entesa en sentit ampli.¹⁹

7.3. LA NORMATIVA CATALANA SOBRE INFÀNCIA I COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL

La Llei 14/2010, sobre els drets i les oportunitats de la infància i adolescència, per la seva banda, inclou un capítol sencer sobre la publicitat i els mitjans de comunicació social i espectacles (capítol IX).

L'article 64 de la Llei preveu la funció dels mitjans de comunicació social i l'obligació de tractar amb cura especial qualsevol informació que afecti els infants i adolescents.

1. Les programacions dels serveis de ràdio i televisió, en les franges horàries més susceptibles de tenir una audiència d'infants i adolescents, han d'afavorir els objectius educatius que tenen aquests mitjans de comunicació i han de potenciar els valors humans i els principis de l'estat democràtic i social, d'acord amb el que disposa la legislació vigent.

2. L'Administració de la Generalitat i, si escau, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya han de procurar que la premsa, els serveis de ràdio i televisió i la resta de mitjans de comunicació social dediquin als infants i als adolescents una atenció educativa especial, i han de garantir l'exclusió de continguts que en puguin perjudicar seriosament el desenvolupament físic, mental o moral, en particular de continguts sexistes, pornogràfics, de violència gratuïta o que fomentin la intolerància o en degradin la imatge, en els termes que estableix la legislació vigent.

3. Els mitjans de comunicació social que emeten en el territori de Catalunya han de tractar amb una cura especial qualsevol informació que afecti els infants o els adolescents, i evitar difondre'n el nom, la imatge o les dades que en permetin la identificació quan apareixen com a víctimes, testimonis o inculpats en causes criminals, llevat del cas que ho siguin com a víctimes d'un homicidi o un assassinat, o quan es divulgui qualsevol fet relatiu a la seva vida privada que n'afecti la reputació i el bon nom.

Com ja s'ha assenyalat, l'article 85 recull específicament pautes de tractament de la informació sobre els maltractaments a infants i adolescents.

S'indica que el departament competent ha de vetllar perquè els mitjans ofereixin un tractament adequat de les notícies sobre maltractaments a infants i adolescents, i ha de fer referència alhora als serveis o recursos de prevenció, detecció i protecció existents per evitar els fets relatats objecte de la notícia, alhora que es respecta la intimitat de les víctimes.

A aquest efecte s'ha elaborat el manual d'estil perquè els professionals dels mitjans de comunicació donin el tractament adequat a les informacions relacionades amb el maltractament a infants i adolescents.

En els apartats i) i j) de l'article 158 es tipifiquen com a infraccions greus les accions següents:

i) Incomplir, els mitjans de comunicació social que tenen difusió en el territori de Catalunya, no sotmesos a la legislació de la comunicació audiovisual, el que disposa l'article 64. La responsabilitat d'aquestes accions correspon als mitjans que l'emeten o la difonen.

Los Estados deben alentar a los medios de comunicación a elaborar directrices que velen por el pleno respeto de los derechos del niño, incluida su protección contra la violencia y las representaciones que perpetúen la discriminación, en toda la cobertura de los medios. Los Estados deben establecer excepciones en los derechos de autor que permitan la reproducción de libros y otras publicaciones impresas en formatos accesibles para los niños con discapacidad visual o de otro tipo.

¹⁹ A los medios de comunicación, definidos en un sentido amplio, también les corresponde un papel central de promover los valores y propósitos que se exponen en el párrafo 1 del artículo 29 y de velar por que sus actividades no debiliten los esfuerzos de otros por promover estos objetivos. Conforme al inciso a) del artículo 17 de la Convención, los gobiernos tienen la obligación de adoptar todas las medidas necesarias para alentar a los medios de comunicación a difundir información y materiales de interés social y cultural para el niño.

l) Difondre dades personals dels infants o els adolescents pels mitjans de comunicació.

Les sancions previstes per la mateixa Llei per a les infraccions greus són de multa de 3.001 euros a 90.000 euros.

Resta pendent de desplegament reglamentari la Llei i l'exercici de la potestat sancionadora en aquestes matèries.

La Llei també preveu la possibilitat que l'autoritat que resol l'expedient sancionador per infracció greu o molt greu pugui acordar per raons d'exemplaritat i en previsió de conductes infractores futures la publicació en el DOGC de les sancions greus o molt greus imposades un cop hagin esdevingut fermes (article 165.3)

Així mateix, l'article 81 de la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya, preveu específicament la protecció de la infància i la joventut, i exigeix que no es difongui el nom, la imatge ni altres dades que permetin identificar els menors en els casos en què, amb el consentiment o sense el consentiment dels progenitors o tutors, en puguin quedar afectats l'honor, la intimitat o la imatge, i d'una manera particular si apareixen o poden aparèixer com a víctimes, testimonis o inculpats amb relació a la comissió d'accions il·legals. Tampoc no es poden divulgar les dades relatives a la filiació d'infants i adolescents acollits o adoptats.

Seguidament, es preveuen altres mesures de protecció dels continguts que no es consideren adequats per al desenvolupament físic i mental o moral dels infants.²⁰ A l'efecte de garantir la protecció de la infància i la joventut en el cas de serveis audiovisuals altres que els de televisió, el Consell de l'Audiovisual de

Catalunya ha d'impulsar els processos de coregulació i autoregulació del sector.

També l'article 52.2 de la vigent Llei 12/2009, d'educació, en l'apartat i), indica que un dels objectius als quals s'orienta el currículum del sistema educatiu és capacitar l'alumnat per a l'anàlisi crítica dels mitjans de comunicació i de l'ús de les noves tecnologies.

Finalment, en el Pacte per a la infància a Catalunya, elaborat i signat l'any 2013 pels principals agents institucionals, socials i econòmics, després d'un procés participatiu obert i crític, per donar resposta a les necessitats de la infància i adolescència, es preveu un apartat específic sobre mitjans de comunicació.²¹

En aquest apartat, es recull el valor dels mitjans i les tecnologies de la comunicació i el dret a l'accés en condicions de seguretat i protecció d'acord amb el nivell de desenvolupament personal, essencial per a la socialització.

Se subratlla la importància de vetllar per la manera com apareixen representats els infants i adolescents en els mitjans en general, a més de supervisar l'adequació de continguts que se'ls ofereixen explícitament.

D'altra banda, es reivindica la necessitat de formar les famílies i els infants i adolescents i fomentar l'educació mediàtica, que permetrà la conformació de persones crítiques en el consum informatiu.

Finalment, es demana la promoció de la participació activa d'infants i adolescents en els mitjans, tot oferint-los l'oportunitat d'aportar la seva visió i fent-ne un ús responsable.

²⁰ "Sens perjudici de l'adopció de les mesures tècniques pertinents, els continguts que puguin afectar el desenvolupament físic, mental o moral dels menors només poden ésser difosos després de les 22 hores i abans de les 6 hores. La difusió d'aquests continguts ha d'anar precedida d'un senyal acústic i s'ha d'identificar amb la presència d'un senyal visual durant tota l'emissió. 3. Els prestadors de serveis de ràdio o televisió no poden oferir cap contingut que pugui perjudicar seriosament el desenvolupament físic, mental o moral dels menors. D'una manera particular, es prohibeix la difusió, pels dits prestadors, de continguts pornogràfics o de violència gratuïta. 4. Els distribuïdors de serveis de comunicació audiovisual poden incloure, dins els programes que conformin llur oferta, els continguts a què fa referència l'apartat 3. Això no obstant, la recepció dels esmentats continguts ha d'ésser consentida expressament i per escrit pels usuaris o abonats majors d'edat que hi estiguin interessats. La prestació del dit consentiment no pot comportar en cap cas el gaudi de condicions econòmiques més favorables, i l'accés específic i en cada moment als dits continguts audiovisuals ha d'estar condicionat, per mitjans tècnics adequats, a la introducció d'un codi personal d'accés, amb l'objectiu de garantir que és sota la responsabilitat dels usuaris o abonats."

²¹ http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/infancia_i_adolescencia/pacte_infancia_catalunya/

Per fer front a l'avenç de la societat de la informació i els reptes que planteja s'indiquen tres vies d'avenç simultani:

-L'autoregulació i coregulació dels professionals i empreses de comunicació, perquè actuïn amb responsabilitat davant la protecció i els drets de la infància.

-L'educació en comunicació que doni als infants i adolescents, i també a les famílies i al món educatiu, eines per fer un ús crític, responsable i creatiu dels mitjans.

-I, finalment, el seguiment de les obligacions dels prestadors dels serveis de comunicació audiovisual que fan les autoritats reguladores.

Conclusió

D'acord amb la Convenció dels drets de l'infant i la posició del Comitè de Drets de l'Infant, i també la normativa catalana relativa als drets de la infància i la comunicació audiovisual, els mitjans de comunicació tenen un paper actiu i en positiu en la garantia i l'efectivitat dels drets dels infants.

El paper dels mitjans de protecció social hauria d'englobar:

-La informació i la sensibilització a la població amb relació a temes que afecten la infància i l'adolescència.

Recomanacions

Consolidar un treball conjunt entre l'administració competent en matèria de protecció de la infància i l'adolescència, els diversos mitjans i el col·legi de periodistes per treballar diverses recomanacions formulades pel Comitè de Drets de l'Infant, i que també recull el Pacte per a la infància de Catalunya, que s'encaminen a:

- Transmetre una imatge realista i positiva dels infants i adolescents, de manera inclusiva per a la totalitat del col·lectiu.
- Promoure drets i hàbits saludables.
- Visibilitzar i denunciar situacions de vulneració de drets, prevenció de maltractaments i abusos.
- Sensibilitzar i estendre el coneixement a la ciutadania de problemàtiques que afecten aquest col·lectiu i la implicació en la seva atenció.
- Protegir la intimitat i la imatge dels infants i adolescents que apareixen en els mitjans, especialment les víctimes de maltractaments.

-La formació en drets humans i especialment en drets de la infància i l'adolescència.

-La protecció dels drets dels infants i adolescents, tant pel que fa a la imatge general del col·lectiu, que s'ha de vetllar perquè sigui positiva i garanteixi els drets subjectius de què són titulars, com pel que fa als drets personalíssims dels afectats directes per la informació que es difon, com ara els d'intimitat, dignitat, honor i protecció de dades.

-El desenvolupament físic, mental i moral dels infants, tot evitant que consumeixin continguts que els puguin ser perjudicials.

-Vetllar especialment per garantir els drets dels més vulnerables, víctimes de maltractaments o delictes, i encara de manera més especial de les víctimes d'abusos sexuals.

-La denúncia de la vulneració de drets a la infància i adolescència.

-I, finalment, però no menys important, el foment de la participació d'infants i adolescents en els mitjans, tot afavorint el seu paper com a ciutadans actius en la societat i garantint-ne una presència més enllà dels espais destinats específicament a consum infantil i juvenil.

- Instar a la responsabilitat social de les empreses i els professionals del sector per mitjà de la coregulació i l'autoregulació per evitar riscos i la difusió de continguts perjudicials per al desenvolupament d'infants i adolescents.
- Formar la ciutadania i també els infants i joves en educació mediàtica que permeti fer un ús responsable dels mitjans i entorns tecnològics.

Es proposen diverses actuacions concretes amb aquest objectiu, entre d'altres:

- Elaborar materials per a periodistes sobre drets dels infants.
- Preparar un dossier per a la participació dels infants en els mitjans de comunicació d'acord amb bones pràctiques detectades.
- Desenvolupar i enfortir l'educació crítica en el consum dels mitjans en totes les seves formes.
- Formalitzar acords amb les companyies de mitjans de comunicació per protegir els infants de les influències que els poden ser perjudicials.
- Elaborar i dur a terme plans d'acció per enfortir els grups de pares i mares i les xarxes de supervisió dels mitjans.
- Crear un registre de professionals que tinguin un interès específic en qüestions que afecten els infants, des d'un enfocament de defensa de drets.
- Col·laborar amb els mitjans de comunicació i la indústria de les TIC per concebre, promoure i aplicar normes mundials d'atenció i de protecció a l'infant, possibilitar que els infants expressin la seva opinió i les seves expectatives en els mitjans i que participin no només de programes infantils, sinó també de la producció i difusió de tot tipus d'informació, fins i tot en qualitat de reporters, analistes i comentaristes, per donar al públic una imatge adequada de la infància.
- Incentivar els mitjans de comunicació, també els privats, a difondre materials i informació d'interès social i cultural per a l'infant, a la vegada que la regulació protegeix els infants de la informació perniciosa (pornografia, foment de la violència, etc.).
- Desplegar reglamentàriament els procediments sancionadors que es puguin incoar en aplicació dels articles 158 i) i l) de la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i adolescència, que preveuen infraccions amb relació a la vulneració de drets de la infància i adolescència per part dels mitjans de comunicació social, tot valorant la idoneïtat que es puguin incoar expedients sancionadors i publicar les sancions fermes corresponents en els mitjans per raons d'exemplaritat en el rebuig d'aquest tipus d'accions o conductes.

8. DOS ÀMBITS ESPECIALMENT SENSIBLES: EL SISTEMA DE PROTECCIÓ, I L'ESCOLA I EL LLEURE EDUCATIU

Moltes de les situacions i els problemes detectats a la institució, i que de manera particular es poden consultar en l'apartat següent, es produeixen en àmbits en què la presència dels infants i adolescents té un pes específic, atès que es tracta d'àmbits l'objectiu principal dels quals és l'atenció d'aquest col·lectiu i en què els infants i adolescents en són especials protagonistes.

Dos d'aquests àmbits són el sistema de protecció a la infància i l'adolescència en situació de desemparament i l'àmbit de l'educació, tant el sistema educatiu formal com l'àmbit del lleure educatiu. Són diverses les notícies que apareixen entorn de fets ocorreguts en aquests àmbits en què els afectats són els infants i adolescents que en formen part o que hi participen.

En aquests casos, cal remarcar la importància que tenen els mitjans a l'hora de denunciar i fer aparèixer a l'opinió pública mancances existents en aquests àmbits i que poden suposar vulneracions de drets del col·lectiu d'infants i adolescents, però igualment també caldrà posar en relleu la necessitat de sensibilitzar la societat sobre les problemàtiques que s'atenen, i també respecte als drets a la intimitat, la dignitat i l'honor dels infants i els adolescents.

Es tracta, a més, de sistemes i institucions que cal preservar més enllà dels drets individuals dels infants directament afectats i respecte dels quals cal que els mitjans de comunicació social acompleixin una tasca pedagògica i de conscienciació en relació amb les finalitats que els han estat encomanades i respecte de la visibilització de la realitat que atenen.

A continuació, s'exposa, en el context dels dos àmbits de referència, allò que el Síndic considera que pot ser una tasca valuosa en la defensa dels drets dels infants i adolescents per part dels mitjans de comunicació.

8.1. EL SISTEMA DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA

La seva funció i les mancances assenyalades pel Síndic

L'article 9 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant disposa que l'Administració vetlli perquè l'infant no sigui separat dels seus progenitors contra la seva voluntat, excepte quan les autoritats competents, d'acord amb la legislació i els procediments aplicables, decideixin que aquesta separació és necessària per a l'interès primordial de l'infant.

L'article 18 de la mateixa Convenció exigeix que l'Administració doni l'ajut oportú als progenitors i tutors perquè puguin complir les seves responsabilitats d'educar l'infant, i assegurar la creació d'equipaments i serveis per a l'atenció dels infants.

Ara bé, l'article 19 també insta l'Administració a prendre totes les mesures apropiades per protegir l'infant contra tota forma de violència, tracte negligent, abandonament, explotació, abús o maltractament i l'article 20 preveu específicament la protecció i ajuda especials de l'Estat en aquests casos.

La Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, i la Llei orgànica de protecció jurídica del menor preveuen disposicions per a la protecció dels infants i adolescents en situació de risc o desemparament.

A partir d'aquesta normativa i la que la desplega, es configura el sistema de protecció a la infància i l'adolescència a Catalunya, un sistema sovint desconegut per la població en general que planteja diverses dificultats i mancances a l'hora d'abordar i atendre una problemàtica social ja per si mateixa complexa i moltes vegades invisibilitzada.

El Síndic, en la seva tasca de defensa dels drets dels infants, a més de fer múltiples propostes de millora del funcionament del sistema de protecció a Catalunya, ha assenyalat, en nombroses ocasions, tant específicament com de manera general en els informes anuals sobre drets dels infants que presenta al Parlament, l'existència de males praxis i la necessitat de corregir-les, i també de millorar estructuralment el sistema i de

dotar-lo de més recursos i més adequats. També ha intentat fer visibles les bones pràctiques existents i la tasca professional que s'acompleix.²²

És funció dels mitjans de comunicació contribuir a la denúncia d'aquestes mancances i d'altres que es puguin verificar en la seva tasca d'investigació i de coneixement de la realitat. És en aquest sentit que el Síndic també vol fer palesa aquesta realitat i remarcar la necessitat de col·laboració en la denúncia i la promoció de drets, que és encàrrec de la institució, però també dels mitjans de comunicació.

La sensibilització social i la participació dels professionals del sector

Aquest sistema, de gran complexitat, encara no és prou conegut per la ciutadania. La societat no està prou sensibilitzada respecte de les necessitats que presenta el col·lectiu d'infants i adolescents tutelats. Manquen famílies que s'ofereixin per garantir la mesura de l'acolliment familiar i, d'altra banda, part de la ciutadania manifesta el seu descontentament o rebuig a la presència d'infants o adolescents tutelats per l'Administració als centres escolars, als espais de convivència i lleure, o a la instal·lació de recursos residencials propers als seus domicilis.²³

També és tasca dels mitjans de comunicació la difusió de les realitats a les quals fa front el sistema de protecció i la funció social positiva que exerceix, i també destacar la difícil tasca professional, des de la prevenció i la intervenció directa, per recuperar els infants i també les seves famílies.

En aquest sentit, els mitjans de comunicació poden contribuir de manera molt positiva a la implicació de la societat en la tasca protectora envers els infants, per exemple, per superar una de les mancances més importants del sistema, la insuficiència de famílies acollidores, intentant no traslladar una imatge negativa i de conflictivitat entorn

d'aquests infants i adolescents que generi rebuig, segregació i estigmatització.

Igualment, també és tasca dels mitjans esperonar a millorar la detecció de casos i la prevenció del maltractament. Així mateix, és funció dels mitjans de comunicació social sensibilitzar la societat i implicar-la en les problemàtiques socials existents, tot esperonant la ciutadania a comprometre-s'hi.

L'article 100 de la Llei 14/2010 també preveu que les persones que tenen coneixement de la situació de risc o desemparament en què es troba un infant o adolescent tenen el deure de comunicar-ho als serveis socials bàsics, especialitzats o del departament competent en matèria de protecció dels infants i els adolescents, al més aviat possible, perquè en tinguin coneixement i que l'Administració ha de garantir la confidencialitat de la identitat de la persona que porta a terme aquesta comunicació.

Els mitjans també han fet de canal de difusió i recollida de la veu dels col·lectius professionals i institucions que treballen en aquest àmbit i la necessitat que es compti amb la seva participació.

Per aquest motiu, una altra qüestió destacable és la funció del col·lectiu de professionals que intervenen en l'àmbit de la protecció a la infància i l'adolescència. Els problemes que planteja el col·lectiu de professionals són especialment rellevants perquè afecten directament l'efectivitat i la garantia dels drets dels infants i adolescents que es troben en situació de desemparament. Aquest col·lectiu fa la funció de canal de difusió i denúncia de demandes expressades pels infants i adolescents que atén per mitjà de l'escolta que en fa. Sovint és la veu de l'infant, que no disposa de les eines ni dels recursos per fer arribar les seves queixes i suggeriments a la persona tutora, a la direcció del centre, a la DGAIA o al mateix Síndic.

El Síndic ha reivindicat el dret a la indemnitat per als col·lectius de professionals que

²² Es poden consultar els diversos informes del Síndic sobre els drets dels infants en el web del Síndic www.sindic.cat.

²³ El fenomen NIMBY (not in my back yard) consisteix en la reacció d'algunes persones que s'oposen a la instal·lació de serveis i activitats que consideren necessaris, però perceben com a perjudicials prop del seu domicili. Aquestes persones no s'oposen a l'activitat o la instal·lació del servei, sinó a la seva ubicació.

denuncien situacions en què consideren que hi ha hagut irregularitats en l'actuació per part d'equips directius de determinats centres que poden haver afectat i vulnerat drets dels infants per evitar que, exercint el seu deure, puguin patir conseqüències laborals com ara l'acomiadament.²⁴

En aquest sentit, també cal remarcar la funció dels mitjans de comunicació de recollir les veus d'aquests infants i adolescents i del col·lectiu professional que hi treballa, ja que sovint queda poc visibilitzada.²⁵

Conclusió

En l'àmbit de la protecció a la infància i l'adolescència s'han posat de manifest reiteradament mancances i vulneracions de drets que és essencial denunciar i investigar perquè el conjunt de la societat en tingui coneixement i es pugui formar una opinió crítica i madura sobre aquesta qüestió.

Recomanacions

- Elaborar un protocol específic o unes pautes d'actuació amb la finalitat que l'aparició en els mitjans de notícies sobre el sistema de protecció posi l'accent i vagi acompanyada d'informació sobre la situació de desemparament i les dificultats en què es troben aquests infants i adolescents, tot evitant-ne l'estigmatització.
- Acomplir una tasca de promoció de drets i de sensibilització social en aquest àmbit promoguda per l'Administració i que els mitjans hi participin a l'hora de fer-ne difusió i visibilitzar-la.

El Síndic, en exercici de la seva tasca, se n'ha fet ressò en els seus informes al Parlament i ha emès recomanacions. Els mitjans de comunicació social contribueixen amb la seva difusió a la millora del sistema i a la protecció de drets.

També és tasca dels mitjans de comunicació fer difusió de la funció encomanada al sistema i la tasca del col·lectiu professional que en forma part, i coadjuvar a la implicació de la societat en la detecció de casos de desprotecció, en la prevenció del maltractament i també en la promoció de les famílies acollidores.

Ara bé, en tota la tasca de difusió i denúncia de fets i notícies rellevants en aquest àmbit, cal preservar la imatge i el dret a la intimitat d'aquests infants i adolescents i evitar l'estigmatització que pot generar per a tot el col·lectiu una visualització conflictiva i negativa del sistema de protecció en conjunt.

²⁴ Comunicats sobre la col·laboració de col·lectius professionals amb relació al sistema de protecció arran del programa Sense Ficció

<http://www.ceesc.cat/2014-11-03-13-05-23/noticias-blog/686-capsula-debat-sense-ficcio>

<http://www.ceesc.cat/2014-11-03-13-05-23/noticias-blog/428-proteccio-infancia>

<http://www.tscat.cat/info/el-collegi-manifesta-que-lexcepcionalitat-dels-casos-exposats-al-programa-sense-ficcio-no>

<https://www.copc.cat/ct/noticias/541/Comunicat-del-COPC-en-relacio-amb-el-programa-Desemparats-de-TV3>

Comunicats de determinats sindicats amb relació al sistema de protecció

http://www.cgtcatalunya.cat/spip.php?article12306#.W0dmzWdJm_4

<http://500x20.prouespeculacio.org/2017/08/cgt-dgaia-i-infancia-en-risc-maltractament-institucional-i-por-tes-giratories-comunicat/>

<https://www.social.cat/noticia/el-govern-admet-la-sobreocupacio-dels-centres-de-menors-i-comptabilitza-130-agressions-a-e>

²⁵ Vegeu nota anterior.

8.2. L'ESCOLA I EL LLEURE EDUCATIU

Els drets de l'infant a l'educació i al descans, a l'esplai, al joc i a les activitats de lleure i esbarjo estan recollits en els articles 28, 29 i 31 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant i s'exigeix que es garanteixin en condicions d'igualtat. Són drets especialment protegits perquè permeten el ple desenvolupament de l'infant.

La Llei 12/2009, d'educació, preveu que l'alumnat gaudeixi d'una convivència respectuosa i pacífica amb l'estímul permanent d'hàbits de diàleg i de cooperació.

En aquest sentit, els àmbits escolar i de lleure infantil mereixen una protecció especial pel que fa a la presència de mitjans i càmeres per la possible vulneració del dret a la intimitat i protecció d'imatges dels infants que hi poden aparèixer. Però també pel que fa a preservar el col·lectiu d'infants i adolescents que participen d'un determinat servei o centre, que esdevé focus d'atenció mediàtica, i que, atesa la presència dels mitjans, els converteix en víctimes també d'un cert assetjament o intimidació que disturba el funcionament normal de la vida quotidiana.

El mateix Codi deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya recull:

“El periodista ha de defensar el dret a la informació davant de qualsevol restricció a la transparència exigida per l'interès públic, especialment quan les fonts són administracions i organismes oficials. Tanmateix, cal reconèixer a les persones individuals i jurídiques el dret a no proporcionar informació ni respondre preguntes. L'assetjament intimidador i persistent és una pràctica reprovable.”

“Com a norma general, els menors no han de ser entrevistats ni fotografiats o filmats sense el consentiment explícit dels seus pares, tutors, mestres o educadors. Tampoc no és lícit al·legar la rellevància pública de familiars o persones pròximes per justificar la intromissió en la seva vida privada o l'explotació de la seva imatge.”

La Llei d'educació també preveu el dret a la protecció de la intimitat en l'àmbit escolar, en concret, en situacions d'assetjament escolar (article 33.1) i en les actuacions relacionades amb la protecció a les víctimes de violència masclista (article 126.1).

El Protocol de prevenció, detecció, notificació, derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu, revisat mitjançant Acord GOV/79/2016, de 14 de juny, i impulsat i promogut pel Síndic, també indica que s'haurà de respectar i preservar en tot moment la privacitat dels casos.

Aquestes consideracions s'han de fer extensibles a la protecció de la identitat de qualsevol membre de la comunitat educativa amb relació a un fet noticiable que l'afecta directament o indirecta a través del centre o servei de què fa ús, no només quan n'és víctima directa.

Preservar la identitat del centre en tant que forma part de la vida d'un infant

Així mateix, cal preservar una certa privacitat pel que fa a la identificació dels centres educatius per evitar que afecti la reputació i l'honor dels membres de la comunitat educativa que en formen part, sempre que es pugui evitar i no sigui essencial per al relat de la notícia, tot exigint una ponderació entre el dret a la informació i els altres drets que hi col·lideixen.

També cal esmentar que l'aparició en els mitjans de determinats centres educatius pot incidir en altres drets, com ara el dret a l'educació en igualtat d'oportunitats, perquè pot afavorir la segregació escolar i l'estigmatització de determinats centres, i també la comunitat educativa que hi pertany.

El Síndic s'ha pronunciat respecte de la difusió de resultats acadèmics, sol·licituds i composició social per centres perquè considera que, malgrat que es pot considerar que obeeix a la llibertat d'informació i al compliment de la Llei 19/2014, de transparència, accés a la informació pública i bon govern, afecta la segregació escolar i, per tant, el dret a la igualtat d'oportunitats,

àmpliament protegir per la Llei orgànica 2/2006, d'educació, i la Llei 12/2009, d'educació.²⁶

Han estat diverses les situacions en què s'han produït fets noticiables en l'àmbit dels centres educatius i en què s'ha demanat la intervenció del Síndic per protegir els drets dels infants davant l'actuació dels mitjans de comunicació.

Així, alguns dels fets noticiables que s'han produït en centres educatius i que han implicat la intervenció dels mitjans de comunicació i l'assenyalament d'alguns dels centres són: la denúncia de casos d'abusos sexuals perpetrats en el marc del centre, el relat de la mort violenta d'un professor a mans d'un alumne, la denúncia d'assetjament per raó d'ideologia, professió, llengua o ideologia dels progenitors entorn dels fets de l'1 d'octubre, l'esment de centres educatius i assenyalament de famílies per optar per l'escolarització d'un 25% d'hores lectives en castellà, la denúncia per presumpte adoctrinament a les aules, entre d'altres.

Certament, en aquests casos, cal valorar la rellevància que té, per al relat del fet noticable, l'esment del nom del centre i altres dades que puguin afectar la intimitat dels infants i la preservació del seu entorn quotidià, i també altres drets com ara el dret a la igualtat d'oportunitats en l'educació i el lleure dels infants i adolescents.

El normal funcionament del centre i el dret a l'educació

Aquest és un aspecte que evidentment s'ha de valorar més enllà de la preservació de la intimitat, la dignitat, l'honor i els drets d'imatge dels infants i adolescents concrets que s'hagin pogut veure afectats per la publicació de la notícia en els mitjans.

Així mateix, en aquests casos cal valorar que la sola presència de mitjans en el marc del funcionament quotidià d'aquests espais reservats per a l'aprenentatge i convivència

d'infants i adolescents pot afectar el dret a la intimitat d'aquests infants, més enllà que la filmació o l'entrevista a alguns d'aquests s'hagi fet amb consentiment adequat o sense, ja que pertorben el normal funcionament del centre i, per tant, també el dret a l'educació i al lleure educatiu.

Un exemple d'aquesta situació va ser la denúncia presentada pel Consell Escolar de l'Institut de Sant Andreu de la Barca, focus d'atenció mediàtica arran de la denúncia a alguns professors per delictes d'odi, que exigia mitjançant un comunicat el retorn a la normalitat de l'institut, la cohesió entre tots els membres de la comunitat educativa i que el centre deixés de ser centre d'atenció mediàtica.²⁷

De nou, la pressió i l'assetjament mediàtic i persistent poden ser pràctiques reprovables en general, però si es produeixen en el marc del funcionament d'un centre educatiu, per l'afectació al col·lectiu d'infants i adolescents que en formen part i la incidència en la normalitat del desenvolupament de la seva vida quotidiana, també afecten altres drets que s'han de prendre en consideració a l'hora de tractar informativament un fet determinat que hi ha ocorregut.

Conclusió

Són diversos els fets noticiables que tenen com a marc un centre educatiu i que, pel seu contingut i repercussió social, requereixen una gran presència mediàtica.

Alguns dels fets són especialment sensibles per raons diverses, com ara denúncies d'abusos sexuals, denúncies per adoctrinament a les aules, identificació de famílies per la seva professió o ideologia, amb afectació directa sobre els infants, tant els directament afectats com els altres infants que acudeixen al centre i la comunitat educativa en general.

L'espai educatiu és un espai privatiu dels infants i, en aquest sentit, cal preservar-lo.

²⁶ Apartat 17 de l'Informe sobre els drets de l'infant 2017.
<http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=238>

²⁷ <https://www.change.org/p/parlament-de-catalunya-manifest-de-mares-i-pares-de-l-els-el-palau-de-sant-andreu-de-la-barca>.

Recomanacions

- L'aparició en els mitjans de comunicació de fets i notícies relacionades amb centres educatius ha de garantir els drets a la intimitat, la dignitat i la imatge dels infants i adolescents directament afectats.
- Però també, i en la mesura que sigui possible, cal preservar la identificació d'un determinat centre educatiu, ja que pot suposar una estigmatització del centre i afavorir la segregació escolar –i, en aquest sentit, el dret a l'educació en igualtat d'oportunitats–, però també perquè es tracta d'una dada d'identificació per als infants que hi assisteixen i, per tant, de la seva àrea de privacitat.
- La mera presència de mitjans en un centre educatiu pot suposar vulneració de drets, més enllà de la captació d'imatges i entrevistes, ja que pot pertorbar el normal funcionament del centre i, per tant, també el dret a l'educació. En aquest sentit, cal elaborar un protocol o instrucció que permeti regular en aquests casos quin és el control i els límits que pot establir el centre davant d'aquesta demanda mediàtica.

9. SITUACIONS CONCRETES TREBALLADES PEL SÍNDIC

A continuació, es recull una mostra dels principals casos que s'han treballat a la institució en què en el tractament informatiu que han fet els mitjans de comunicació s'han vist confrontats drets dels infants i adolescents. En alguns s'evidencien algunes de les vulneracions de drets que s'han exposat.

Algunes d'aquestes situacions s'han treballat a partir de queixes dels infants i adolescents afectats o dels seus familiars o representants; d'altres, a partir d'actuacions d'ofici iniciades per la mateixa institució arran de l'aparició en els mitjans de comunicació de determinats continguts informatius o la difusió d'informació que s'ha entès que tenia una afectació als drets dels infants i adolescents.

Arran d'aquests casos, es va plantejar la importància de traslladar en forma d'informe especial les consideracions i les recomanacions que hi consten.

Tal com el Tribunal Constitucional ha anat assenyalant en la seva doctrina jurisprudencial, la delimitació i la ponderació entre drets i llibertats en conflicte i el paper que té l'interès primordial de l'infant o adolescent en cadascun d'aquests casos, s'haurà d'anar valorant en cada cas concret en funció de les circumstàncies i els condicionants existents.

Per aquest motiu, és important observar el posicionament del Síndic a través de les diferents actuacions dutes a terme en cadascun dels casos estudiats i treballats a la institució. Només a través de les actuacions específiques en els fets noticiables concrets es podrà avançar en el respecte a aquests drets que afecten infants i adolescents de manera individual, però també com a col·lectiu.

Per facilitar-ne la consulta, s'han agrupat les situacions en sis grups en funció de l'element que es vol destacar en l'anàlisi:

- Mitjans com a instrument de denúncia
- Revelació de la identitat i vulneració del dret a l'honor i la intimitat
- Afectació al dret a la recuperació emocional de la víctima
- Discriminació per raó d'activitat, opinió dels progenitors
- Sensibilització i promoció de drets
- Estigmatització de col·lectius d'infants i adolescents

En cadascuna de les situacions, no obstant això, hi apareixen diferents elements que permeten aplicar diverses consideracions formulades al llarg de l'informe i que no es limiten exclusivament a les categories anteriors, que s'han pensat únicament per ordenar-ne i facilitar-ne la lectura.

ELS MITJANS COM A INSTRUMENTS DE DENÚNCIA

1. El cas Maristes: detecció d'irregularitats i denúncia de nous casos a través del coneixement del cas pels mitjans

L'any 2016 apareix en els mitjans de comunicació la denúncia d'un cas d'abusos sexuals a infants en el marc d'un centre educatiu a Barcelona i el tractament que van fer de la situació tant l'escola com les administracions implicades, l'any 2011.

En aquest cas, la difusió que fan els mitjans de comunicació del cas relatat per una de les víctimes promou la detecció i la denúncia d'altres casos, i es detecten disfuncions i mancances en el funcionament en el Protocol marc d'actuacions en casos d'abusos sexuals i altres maltractaments greus a menors.

D'altra banda, un dels arguments que esgrimien els centres afectats i que van argüir per no activar els protocols era precisament preservar el dret a la intimitat de l'alumnat que havia patit l'abús, que manifestava el seu desig de no fer-ho públic ni al col·legi ni als mitjans.

El Síndic indica que el respecte al dret a la intimitat de les persones afectades resulta compatible amb la comunicació al conjunt de famílies de l'escola del fet, ja que determinades conductes delictives que afecten el dret a la llibertat sexual es poden presentar de forma repetida en el cas d'un mateix subjecte. Aquest és el motiu pel qual el marc normatiu vigent, seguint directives europees que tenen per objectiu protegir els infants i adolescents de l'abús sexual, han establert l'obligatorietat que, per accedir a determinades professions en contacte amb infants, s'acrediti la manca d'antecedents penals en aquest àmbit.

En aquest context, l'actuació de l'escola de no informar les famílies impedeix determinar si hi havia altre alumnat afectat pels abusos i l'actuació corresponent de reparació i tractament, si escau.

De la mateixa manera que es comuniquen les malalties infeccioses, els centres educatius tenen el deure d'informar les famílies que els seus fills o filles es troben en situació de risc d'haver patit una situació d'abús sexual perquè puguin dur a terme les actuacions necessàries per conèixer si n'han estat afectats.

Les famílies tenen dret a tenir aquesta informació, sense que això impliqui conèixer la identitat de les víctimes o denunciants. Les famílies d'alumnes que havien estat en contacte amb el monitor que va perpetrar els abusos van tenir coneixement de les denúncies a través dels mitjans de comunicació.

Igualment, els mitjans de comunicació en la difusió de la informació de determinats casos d'abusos en el marc del funcionament de determinades institucions i centres amb presència d'infants i adolescents poden complir una funció de denúncia i detecció de nous casos, necessària per a l'erradicació dels abusos sexuals a menors.

Tot i això, també cal tenir present que la identificació de centres educatius, com ara els Maristes, també va causar-los una certa estigmatització i la presència de mitjans va poder afectar el conjunt de la comunitat educativa d'aquests centres educatius.

2. Cas Molins de Rei: l'apartament cautelar després de l'aparició en premsa

Es coneix a través dels mitjans de comunicació la detenció d'un professor d'una escola de Molins de Rei com a presumpte autor d'un delictes de ciberassetjament pedòfil.

Un pare de l'escola que coneix la notícia per la premsa presenta una queixa a la institució i alerta que el mestre ha continuat exercint la seva tasca a l'escola durant dotze dies després de la seva detenció, sense que, d'acord amb la informació proporcionada als pares i mares del centre per la direcció de l'escola, aquesta en tingués coneixement.

El director del centre no té coneixement de la detenció del mestre ni dels presumptes fets comesos contra la llibertat sexual envers menors d'edat que se li imputen fins que apareix publicada la notícia en premsa. No obstant això, d'acord amb les fonts consultades, els Mossos d'Esquadra sí que informen el Departament d'Ensenyament dels fets que s'imputen al mestre en qüestió el dia 8 d'octubre, malgrat que el jutge no ordena cap mesura cautelar després de la seva declaració i el deixa en llibertat amb càrrecs.

Un cop apareguda la notícia en els mitjans, el dia 13 d'octubre, la direcció de l'escola aparta el mestre de les seves funcions. Posteriorment, apareix una notícia en premsa de la denúncia d'un alumne de l'escola per possible delictes d'abús sexual per part del mestre en el marc del centre educatiu.

L'aparició en premsa d'aquest cas ha pogut suposar la prevenció d'altres possibles abusos i la protecció de víctimes potencials. Ara bé, s'observa que no es va aplicar degudament el protocol existent i que el Departament d'Interior i el Departament d'Ensenyament no van actuar de manera coordinada.

El Síndic recorda que els departaments esmentats, un cop assabentats d'un possible cas de delictes contra la llibertat sexual a infants o adolescents comès per un professional que desenvolupa les seves tasques en el marc d'un centre educatiu i que està en contacte directe amb infants habitualment, haurien de comunicar aquesta situació al centre educatiu, en primer lloc i de manera immediata; en segon lloc, a les famílies afectades, i finalment també a la DGAIA, perquè, en el marc de les seves competències, valori conjuntament les mesures que cal prendre per protegir els infants.

3. Cas escola-entitat de lleure: el qüestionament de l'actuació d'una entitat de lleure arran de l'aparició en premsa de la detenció d'un professor en un centre escolar

L'any 2018 es coneix a través dels mitjans de comunicació la detenció d'un professor d'una escola de Barcelona acusat d'un delictes d'abús sexual a infants i adolescents.

Segons la informació apareguda en premsa, i de què va tenir coneixement el Síndic arran de queixes presentades, el professor havia estat detingut l'any 2015 arran de denúncies per fets similars en el context d'un recurs de lleure educatiu, que també apareix ressenyat en els mitjans de comunicació.

El Síndic obre una actuació d'ofici en relació amb la supervisió que fa el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies dels recursos de lleure (esplais, colònies, etc.) per prevenir i detectar les situacions d'abús sexual infantil.

En el marc d'aquesta actuació, es reben comunicacions referides a l'actuació de l'agrupament afectat, per mitjà de les quals s'exposa que l'any 2012 un infant que llavors n'era membre va comunicar una situació de presumpte abús a responsables de l'agrupament i aquests no van presentar cap denúncia. Per contra, van convidar l'infant i la família a deixar l'agrupament i van mantenir el monitor denunciat. D'acord amb l'article 45 de la Llei del Síndic, es traslladen els fets al Ministeri Fiscal.

Arran d'aquest cas denunciat a través dels mitjans, la Direcció General de Joventut assumeix el compromís d'adaptar i actualitzar el Protocol de prevenció dels abusos sexuals en l'àmbit del lleure de l'any 2013, mitjançant un procés de diàleg amb el sector, que inclou tant les federacions d'entitats d'educació en el lleure com les associacions d'empreses de lleure per actualitzar-lo i adaptar-lo al nou Protocol d'ensenyament.

Després de l'entrada en vigor de la Llei estatal 26/2015, de modificació del sistema de protecció a la infància i l'adolescència, totes les persones que exerceixen professions, oficis o activitats que impliquen contacte habitual amb menors d'edat han d'acreditar que no han estat condemnades per cap delictes contra la llibertat i indemnitat sexual, mitjançant la presentació d'una certificació negativa del Registre Central de Delinqüents Sexuals, però hi ha d'haver una condemna per sentència ferma perquè constin antecedents penals.

REVELACIÓ DE LA IDENTITAT I VULNERACIÓ DEL DRET A L'HONOR I LA INTIMITAT

4. La difusió d'un vídeo que esdevé viral en què apareix la imatge d'un infant

L'estiu de 2017 un vídeo en què apareix la imatge d'un infant de quatre anys en un casal d'estiu al municipi de la Roca del Vallès pronunciant paraules malsonants esdevé viral. En el vídeo esmentat apareix la cara de l'infant davant d'un mural de l'escola i identificat també per la samarreta que duu del casal.

Aquest vídeo és difós per una monitora del casal via whatsapp. Posteriorment, és editat presumptament per treballadors d'una coneguda cadena de supermercats, que contribueixen a la difusió descontrolada del vídeo per la xarxa. El vídeo es penja a youtube en moltes versions diferents i arriba a la televisió pública catalana, que, en el marc d'un programa d'humor, el reproduïx pixelant la cara de l'infant, però sense arribar a verificar la font o origen de la gravació esmentada.

Els pares de l'infant, que no havien donat el consentiment per a la gravació, publicació o difusió d'aquest vídeo, presenten queixa al Síndic i denúncia a la Direcció General de Policia, que trasllada les diligències iniciades al jutjat d'instrucció corresponent.

El Síndic s'adreça a la Direcció General de Joventut, a la Direcció General de Policia, a l'Ajuntament de la Roca del Vallès i a la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals.

El Decret 267/2016, de 5 de juliol, de les activitats d'educació i en el lleure en les quals participen menors de 18 anys, si bé regula les ràtios i definicions dels tipus de professionals que han de conduir qualsevol de les activitats organitzades que es duguin a terme amb infants fora de l'àmbit familiar i de les competències del Departament d'Ensenyament, sigui quin sigui el moviment, l'associació, l'entitat, la institució, administració, l'empresa privada o la persona física que l'organitzi, no inclou requeriments específics relacionats

amb l'obligació de tots els professionals de garantir la protecció del dret a la intimitat i a l'honor dels infants, amb relació a informacions sobre la seva vida privada i l'ús de la seva imatge que es puguin extreure en el decurs del desenvolupament de l'activitat.

No obstant això, el Síndic recomana que les autoritzacions municipals que es puguin concedir a entitats privades per al desenvolupament d'activitats amb infants en espais municipals, a banda de demanar una certificació del responsable de l'entitat conforme es compleixen els requeriments exigits en el Decret 267/2016, de 5 de juliol, de les activitats d'educació i en el lleure en les quals participen menors de 18 anys, hagin de demanar una certificació del responsable de l'entitat conforme no difondrà el nom, ni la imatge, ni altres dades que permetin identificar els infants en els casos en què, amb el consentiment dels seus pares o tutors o sense, en puguin quedar afectats l'honor, la intimitat o la imatge. Així mateix, cal que la Direcció General de Joventut faci un seguiment de la garantia dels drets dels infants per part de les entitats.

La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, d'acord amb el Llibre d'estil sobre identificació d'infants i adolescents, pixela la imatge amb l'objectiu d'impossibilitar-ne la identificació i elimina qualsevol element que permeti localitzar el lloc i la data on s'ha enregistrat el vídeo, i després que la família manifesti la seva disconformitat amb la utilització del vídeo on apareix el seu fill, despenja totes els vídeos de les plataformes de la CCMA, les etiquetes o paraules clau.

En aquest cas, es constata que, més enllà de la vulneració del dret a la protecció de dades que genera la gravació i la difusió d'aquest vídeo sense l'autorització prèvia dels pares o representants legals d'aquest infant, també es veuen lesionats els drets a la intimitat, l'honor i la privacitat de l'infant. En aquest sentit, les administracions intervinents també són responsables de garantir aquests drets, a banda de les conseqüències judicials que se'n puguin derivar.

5. Publicació en premsa d'un cas de presumptes abusos a Barcelona

La mare d'una presumpta víctima d'abusos sexuals en entorn escolar presenta queixa i denuncia que no s'ha respectat el dret a la privacitat i l'honor de la seva filla en publicar-se en un mitjà de premsa escrita la notícia de la denúncia, tot especificant el curs, l'escola i els detalls sobre els fets succeïts, i també la no-assistència de la nena a classe en el moment de la notícia, la qual cosa permetia identificar-la en el seu entorn immediat, especialment l'escolar.

La direcció reconeix que va apartar del seu lloc de treball el monitor quan els Mossos el van detenir i el van posar a disposició judicial. En el comunicat, i també en l'article periodístic, la direcció informava que el denunciat tenia un certificat negatiu per delictes sexuals que garantia l'absència d'antecedents penals per aquest motiu i que havia estat posat en llibertat amb càrrecs.

L'article informa que el Consorci d'Educació va conèixer la notícia per la publicació al diari i que es va posar en contacte amb el centre per rebre la informació que l'escola no li havia proporcionat prèviament.

El Síndic s'adreça al Consorci d'Educació amb relació a l'activació i aplicació del Protocol marc en matèria d'abús sexual o qualsevol altra forma de maltractament infantil en aquest cas i el possible incompliment del deure de reserva que s'hauria pogut produir pel que fa la informació facilitada sobre el cas als mitjans de comunicació.

En aquest cas, el centre no comunica la situació al Departament d'Ensenyament ni a la Fiscalia ni al jutjat de guàrdia o als Mossos d'Esquadra (PG-ME), ni es posa en contacte amb el servei sanitari o hospital de referència, tot i que la família sí que ho fa, malgrat no haver transcorregut més de 72 hores des dels fets en el moment en què rep la informació.

El Síndic valora que no es va donar compliment del Protocol d'actuació entre el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i el Departament d'Ensenyament, de prevenció, detecció, notificació, derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu en aquest cas.

Amb relació a la possible vulneració del dret a la intimitat, l'honor, la dignitat i la recuperació emocional d'un infant víctima, el Síndic fa esment que l'article 39 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant recull el dret a la dignitat, la intimitat i la recuperació física i psicològica d'un infant víctima de qualsevol forma d'abandó, explotació, abús, tortura o qualsevol altra forma de tractament o càstig cruel, inhumà o degradant i trasllada a la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència l'article publicat perquè valori si pot afectar la reputació i el bon nom de la nena, als efectes de l'aplicació de l'article 64.3 de la Llei 14/2010 i la intervenció duta a terme.

Així mateix, trasllada l'article a l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades per si pot haver-hi una irregularitat en el seu àmbit de competències. L'Autoritat Catalana de Protecció de Dades, alhora, en dona trasllat a l'Agència Espanyola de Protecció de Dades, en la mesura que la publicació en premsa d'aquesta notícia no entra dins dels supòsits sobre els quals té competència l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades, de conformitat amb el que disposa l'article 156 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya i l'article 3 de la Llei 32/2010.

Respecte del seu àmbit de competències, l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades informa que, d'acord amb la informació obtinguda, inicia un procediment sancionador contra la Direcció General de la Policia per l'accés injustificat per part d'un membre de PG-ME a les dades que constaven en el sistema d'informació policial respecte a aquest cas. Per la seva banda, la Direcció General de Policia, amb la informació obtinguda del cas, incoa un procediment d'informació reservada que finalitza amb un informe en què es conclou que hi hagué indicis suficients per deduir responsabilitat disciplinària de la conducta d'un agent de la PG-ME amb relació al presumpte mal ús de la base de dades policials.

Amb relació a la filtració d'aquestes dades al mitjà de comunicació que publica l'article, que s'ha constatat per les dades que hi consten que efectivament es va produir, atès que l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades no en pot provar l'autoria, decideix arxivar les actuacions.

Finalment, el Síndic s'adreça al Col·legi de Periodistes de Catalunya perquè, la institució i, en concret, el Consell de la Informació de Catalunya, pugui valorar si s'ha vulnerat el codi deontològic de la professió amb la publicació d'aquest article, concretament el criteri de protegir els drets dels menors:

“Cal evitar difondre la identitat dels menors quan apareixen com a víctimes (excepte en supòsit d’homicidi i casos de segrestos o desaparicions), testimonis o inculpats en causes criminals. Aquesta consideració és especialment pertinent en assumptes d’especial transcendència social, com ara delictes sexuals, suïcidis, problemes referents a adopcions o fills de pares empresonats. A més, s’evitarà identificar contra la seva voluntat les persones pròximes o parents innocents d’acusats o convictes en procediments penals.”

El Consell de la Informació de Catalunya resol que l’article publicat en premsa permet identificar la víctima de l’agressió, atès que es dona a conèixer el nom del col·legi i l’edat i el sexe de la nena en una aula en què la ràtio d’alumnat l’any 2017/2018 no supera els 22. D’altra banda, el Consell d’Informació indica que l’article també vulnera el punt 10 del Codi Deontològic, atès que no respecta la presumpció d’innocència del presumpte autor dels fets. S’acorda la desindexació de la notícia per aquests motius.

6. Difusió de dades personals d’una noia amb relació a la mort violenta de la seva mare

Alguns mitjans de comunicació ofereixen informació personal d’una noia que presumptament ha mort la seva mare: fotos pixelades del seu rostre, juntament amb dades personals, com ara el nom sencer i la fotografia de la mare, el nom de pila, l’edat i l’institut on està escolaritzada la noia, el domicili i la feina que desenvolupava la mare, que la fan perfectament identificable en el context d’un municipi petit on la gent es coneix, com és Banyoles.

Juntament amb aquestes dades, s’expliquen qüestions personals de la noia, com ara que va ser adoptada als tres mesos, que era originària de Rússia, que tenia antecedents de tractament psiquiàtric, que havia patit assetjament i que havia fet una temptativa de suïcidi.

En el punt 11 del Codi deontològic de la professió periodística s’indica que cal evitar difondre la identitat dels menors quan apareixen com a víctimes (excepte en supòsit d’homicidi i casos de segrestos o desaparicions), testimonis o inculpats en causes criminals. Aquesta consideració és especialment pertinent en assumptes d’especial transcendència social, com ara delictes sexuals, suïcidis, problemes referents a adopcions o fills de pares empresonats. A més, s’ha d’evitar identificar contra la seva voluntat les persones pròximes o parents innocents d’acusats o convictes en procediments penals.

Com a norma general, els menors no han de ser entrevistats ni fotografiats o filmats sense el consentiment explícit dels seus pares, tutors, mestres o educadors. Tampoc no és lícit al·legar la rellevància pública de familiars o persones pròximes per justificar la intrusió en la seva vida privada o l’explotació de la seva imatge.

El Síndic ha traslladat el tractament informatiu que es va fer d’aquest fet al Consell de la Informació de Catalunya perquè en pugui fer una valoració als efectes d’una possible vulneració del codi deontològic i en defensa dels drets a la privacitat, l’honor i la intimitat de l’adolescent afectada.

Igualment, es demana que es valori si el fet de difondre la problemàtica de salut mental que podia patir la noia i el fet que fos adoptada relacionant-ho amb l’assassinat de la seva mare pot contravenir les recomanacions formulades sobre el tractament

de l'adopció i la salut mental en els mitjans de comunicació pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya.

Ambdues qüestions, adopció i salut mental, són assumptes que poden exigir una tasca de sensibilització i informació a la població amb relació a la problemàtica que poden plantejar i les mesures que es prenen per abordar-la, i també possibles propostes de millora o denúncia de mancances, tal com s'exposa per als àmbits de la protecció a la infància, els abusos sexuals i maltractaments, etc.

No obstant això, la difusió de la informació relacionada amb un fet delictiu i estigmatitzador no sembla que compleixi aquesta funció i, en canvi, pot perjudicar el col·lectiu d'infants i adolescents afectats en gran manera.

AFECTACIÓ AL DRET A LA RECUPERACIÓ EMOCIONAL DE LA VÍCTIMA

7. Publicació del llibre *Li deien pare*, sobre el cas d'abusos de Castellldans

Arran de la publicació i la promoció del llibre *Li deien pare*, el Síndic insta les diverses administracions perquè intervinguin i protegeixin els drets a la intimitat, l'honor i la recuperació física i psicològica dels infants i adolescents que havien residit en règim d'acolliment a casa del senyor Donet, condemnat per abusos sexuals, al municipi de Castellldans.

El contingut del llibre i les declaracions de l'autor, Carles Porta, en diversos mitjans de comunicació posen de manifest que devia tenir accés a informació i documentació que forma part de l'àmbit del deure de reserva dels professionals que han intervingut en la investigació del cas i del contingut del sumari instruït. Entre d'altres, l'autor assegura haver visionat vídeos en què apareixen alguns infants i adolescents mantenint relacions sexuals.

Malgrat que el llibre es presenta com a producte de la investigació periodística i la creació literària, pel qual fins i tot l'autor ha estat guardonat, i per tant s'empara en el dret a la llibertat d'expressió i el dret a la informació continguts en l'article 20 de la Constitució espanyola, el Síndic observa que el seu contingut pot haver afectat el dret a la intimitat dels protagonistes d'aquest fet noticable, que són els infants que van patir de manera directa o indirecta aquests abusos.

El llibre presenta les declaracions de quatre persones adultes que relaten en primera persona alguns dels fets que van conèixer i les impressions subjectives: el mateix pederasta confés; el policia que investigava el cas, de qui l'autor diu que era amic; la responsable de la fundació que tenia encarregat el seguiment de l'acolliment dels infants que residien a la casa per part de l'Administració que els tenia tutelats, i un dels adolescents que va patir els abusos, ja major d'edat quan es va destapar el cas.

Algunes dades que aporta el llibre, com ara l'edat i el nom de pila real dels infants que residien a la casa, en permeten la identificació, amb l'exposició de detalls íntims que en fereixen l'honor i la dignitat, la qual cosa, d'acord amb la informació que s'ha fet arribar a la institució, els ha causat un retrocés en la seva recuperació emocional i els ha comportat dificultats en la seva vida ordinària, que continuen desenvolupant en aquest poble petit on les persones es coneixen.

El Síndic s'adreça a les institucions competents perquè valorin la seva intervenció en el seu àmbit de competències, pel que fa al que podria tractar-se d'una intromissió il·legítima en l'honor, la reputació i la intimitat contrària als interessos d'aquests infants i adolescents, i també perquè investiguin, d'acord amb les declaracions de l'autor, si hi ha hagut possibles filtracions que hagin pogut donar lloc a la comissió de la infracció de revelació de secrets, tipificada en l'article 466 del Codi penal.

La Fiscalia de Menors considera que en aquest cas no hi ha vulneració dels drets d'intimitat, honor i pròpia imatge dels infants i adolescents, atès que els infants que esmenta el llibre no poden ser considerats víctimes d'abusos estrictament parlant, ja que l'autor no ha estat condemnat per delictes contra ells, i que les víctimes pròpiament dites eren totes majors d'edat en el moment del judici, que, d'altra banda, no es va celebrar a porta tancada. Així mateix, assegura que no consta que professionals intervinents o el mateix ministeri públic difonguessin cap dada de filiació dels infants i adolescents presents a la casa.

Per la seva banda, el Síndic s'adreça al Departament d'Interior, que assegura que cap dels agents policials encarregats de la investigació no va filtrar dades personals de les persones afectades, per demanar-li que, d'acord amb la Declaració sobre policia del Consell d'Europa i el Codi de conducta per a personal funcionari encarregat de fer complir la llei de les Nacions Unides, s'ampliï l'abast del contingut del deure de reserva respecte de la informació sensible de què disposa el personal funcionari encarregat de fer complir la llei per raó del seu càrrec.

En aquest sentit, el Síndic considera que la vulneració del deure de reserva no se circumscriu només a la revelació d'informació sobre dades personals, sinó també d'impressions i valoracions subjectives respecte d'informació i de documents a què s'ha tingut accés amb motiu del càrrec que s'ocupa i per a l'única finalitat de portar a terme la investigació d'uns fets delictius.

El Síndic entén que les valoracions subjectives que pot difondre un policia sobre uns fets que ha conegut en el marc d'una investigació i la descripció de les imatges que apareixen en vídeos que ha visionat i que han comportat la condemna per abusos sexuals a menors també han de formar part del seu deure de reserva i secret professional.

Pel que fa al Departament de Treball, Afers Social i Família, s'han resolt expedients sancionadors contra l'entitat adjudicatària de l'acolliment d'aquests infants, i aquesta resolució està impugnada en via judicial per l'entitat, la presidenta de la qual apareix en el llibre com a testimoni i manifesta que se sent compungida i responsable de no haver pogut detectar la situació en el seguiment de l'acolliment que tenia encarregat.

D'altra banda, la DGAIA posa en coneixement de l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades el fet que es publicuessin dades d'infants que encara té tutelats sense haver-ne autoritzat la publicació.

L'Autoritat Catalana de Protecció de Dades exposa que, pel que fa a la possible vulneració del deure de secret de la policia o la fundació en qüestió, respecte dels quals té competència de supervisió, no pot determinar amb certesa l'autoria d'aquesta infracció i, per tant, no pot exigir responsabilitats sobre aquesta qüestió.

Al seu torn, l'Agència Espanyola de Protecció de Dades, respecte de la difusió de la informació continguda en el llibre, indica que la possible col·lisió amb els drets dels infants esmentats s'ha de dirimir en via judicial.

Finalment, el Síndic també s'adreça al Consell Audiovisual de Catalunya, atès que en el seu àmbit de competències ha impulsat el *Manual d'estil per a mitjans de comunicació. Com informar en cas de maltractaments infantils*. Entre les recomanacions que hi ha, d'acord amb la Convenció sobre els drets de l'infant i la mateixa Llei de la comunicació audiovisual de Catalunya, es preveu considerar en primer terme l'infant, protegir-ne el dret a la intimitat i tractar amb respecte el dolor de la víctima. No obstant això, el CAC no té constància de l'aparició en els prestadors de serveis de comunicació audiovisual sobre els quals el Consell exerceix una observança sistemàtica d'informacions sobre aquest llibre que puguin vulnerar la normativa.

En un moment en què la informació circula a bastament, i en un context en què la protecció contra l'abús sexual, concretament la prevenció, detecció i diagnòstic d'abusos sexuals, ha estat objecte de la intervenció de les administracions públiques i també ha ocupat l'opinió pública arran del seguiment mediàtic d'alguns casos que han sortit a la llum, el Síndic vol posar un èmfasi especial en el dret dels infants víctimes d'abús sexual a la recuperació física i psicològica, que, tal com ja es va posar de manifest en l'informe monogràfic publicat sobre abusos sexuals, presenta greus dèficits de compliment.

Dins d'aquest dret s'encabeix el dret a la intimitat, la protecció de l'honor i la dignitat dels infants en fets de què han estat víctimes, i cal que totes les administracions implicades vetllin per la seva protecció màxima amb la mateixa contundència fent prevaler sempre l'interès superior de l'infant.

8. Tractament d'una sentència condemnatòria per assetjament escolar

La mare d'un infant presenta una queixa i denuncia el tractament mediàtic que es fa amb relació a la publicitat d'una condemna judicial per un cas d'assetjament escolar que havia patit el seu fill en una escola de Barcelona. La interessada considera que la informació apareguda en els mitjans permet identificar el seu fill i li ha suposat una revictimització.

La Inspecció d'Educació, en un informe emès amb relació al cas, indica que durant el dia 10 de maig de 2018 hi va haver periodistes i càmeres de televisió al centre que van generar disgust al professorat i a l'equip directiu. Es fa constar que, en cap moment, es va filtrar cap dada personal als mitjans i que la repercussió mediàtica de la notícia ha afectat el prestigi de l'escola.

D'acord amb la informació consultada, no consta que la identitat de la víctima transcendís en les informacions aparegudes en els mitjans. No obstant això, amb la informació facilitada als mitjans de comunicació per l'advocada de defensa (que, d'acord amb la declaració de la mare, no estava autoritzada a difondre informació), es pot deduir qui és la víctima i la seva família en un entorn proper com ara l'àmbit escolar.

El Síndic ha traslladat la queixa al Consorci d'Educació de Barcelona, al CAC i al Col·legi de Periodistes, i ha recordat que la difusió de fets que han causat dolor a la víctima de qualsevol tipus de maltractament pot impedir o dificultar el seu dret a la recuperació emocional i causar una revictimització.

D'altra banda, el coneixement de casos i les actuacions empreses per combatre l'assetjament escolar i qualsevol tipus de maltractament poden ajudar a la sensibilització

de la societat i al coneixement dels mecanismes existents per fer-hi front, i també poden coadjuvar a detectar i millorar disfuncions i irregularitats en la intervenció duta a terme per l'Administració i altres agents de protecció implicats.

Cal valorar si la identificació del centre, l'aula, l'edat i altres elements poden contribuir a la identificació de les persones afectades, tenint en consideració també que la denúncia d'irregularitats i la visualització de casos també circumscrits a determinats centres educatius ajuda a la denúncia, la prevenció i la detecció de nous casos.

Una altra qüestió que també s'ha plantejat en el marc d'aquesta queixa és que el fet que la mera difusió del nom i les imatges d'un centre educatiu associat a un fet negatiu, com ara la manca d'actuació en una situació d'assetjament escolar, pugui vulnerar els drets a la intimitat, l'honor, la dignitat i la pròpia imatge dels infants que formen part de la comunitat educativa i no només de l'infant víctima.

En aquest sentit, cal que els mitjans de comunicació ponderin la seva presència a les portes del centre, prenent imatges i entrevistant membres de la comunitat educativa, la qual cosa dificulta una normal i bona convivència al centre i el compliment de les funcions educatives que té encomanades.

En aquest sentit, en general, cal preservar els centres educatius de la pressió mediàtica. L'aparició als mitjans de determinats centres educatius pot incidir en la igualtat d'oportunitats en l'exercici d'aquest dret, i afavorir la segregació escolar i l'estigmatització de determinats centres.

Així mateix, en aquests casos, cal valorar que la sola presència de mitjans en el marc del funcionament quotidià d'aquests espais reservats per a l'aprenentatge i convivència d'infants i adolescents pot afectar el dret a la intimitat d'aquests infants, més enllà que la filmació o l'entrevista d'alguns d'aquests s'hagi fet amb consentiment adequat o sense, ja que pertorben el normal funcionament del centre i, per tant, també el dret a l'educació.

També és rellevant valorar la funció dels mitjans de comunicació social de denúncia i de sensibilització i de garantir el dret a la informació veraç i rigorosa.

Per aquest motiu, sempre que es pugui evitar i no sigui essencial per al relat de la notícia, cal evitar fer constar el nom del centre, tot exigint una ponderació entre el dret a la informació i els altres drets que hi puguin entrar en col·lisió.

El Consell de la Informació de Catalunya ha resolt l'admissió a tràmit de la queixa i ha demanat al·legacions als mitjans de comunicació afectats.

9. La mediatització d'una malaltia i l'infant objecte d'estafa per part dels seus pares

A finals de l'any 2016 apareix en premsa la notícia que els pares d'una nena d'onze anys estaven sent investigats per estafa. Anteriorment, aquesta família havia utilitzat els mitjans de comunicació per recaptar diners en benefici de la salut de la seva filla.

D'acord amb la informació apareguda en premsa, van utilitzar la malaltia que pateix la seva filla, tricotiodistròfia, per recaptar diners per mitjà d'una associació que porta el seu nom, sense que la destinació d'aquests diners hagi estat la malaltia de la nena, sinó el lucre dels pares. Posteriorment, el mes de gener de 2017, es publica en premsa que en un llapis de memòria de la família s'havien trobat imatges pornogràfiques de la nena.

El tractament mediàtic que es va fer durant el procés de divulgació de la malaltia de la nena i de la tasca de l'associació creada per recaptar diners prèviament a la denúncia per estafa, i també, després de conèixer la presumpta falsedat d'alguns fets difosos pels pares de la nena, del contingut de la mateixa denúncia i de la possible utilització de la nena en pornografia infantil, suposen una vulneració dels drets a la intimitat i l'honor d'aquesta nena.

Cal tenir en compte que durant tot aquest temps es van difondre dades personals de la nena (noms i cognoms i localitat on vivia), imatges, fets concrets respecte de la malaltia que pateix i altres detalls que danyen els seus drets a la privacitat, la dignitat i l'honor.

El fet que la situació inicial exposada als mitjans, que es van esplaiar en la divulgació de la malaltia de la nena i la recerca de recursos econòmics per part dels seus pares, es revelés posteriorment com a falsa també permet fer una reflexió sobre el posicionament que han de tenir els mitjans davant l'exposició de situacions tràgiques i de problemes de salut severs que afecten infants i adolescents.

El Síndic s'adreça a la Fiscalia de Menors, a la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, al Consell de l'Audiovisual de Catalunya i a la Direcció General de la Policia.

La DGAIA informa de les actuacions de protecció empreses després de la declaració de desemparament i, així mateix, sol·licita la intervenció de la Fiscalia de Menors per a la protecció de la intimitat de la nena i la utilització indeguda de les seves dades per part dels mitjans de comunicació.

La Direcció General de Policia assenjala que manté una política comunicativa específica per als casos en què hi ha presència d'infants i adolescents, ja siguin autors o víctimes, amb l'objectiu de vetllar pel seu dret a la intimitat i l'honor, que consisteix a evitar sempre que sigui possible difondre notes de premsa, i en cas que apareguin informacions o notícies en què es parla d'infants, que no s'aporti informació o detalls que permeti identificar-los.

En aquest cas, s'informa de la detenció dels pares de la nena i, posteriorment, s'emet nota de premsa amb autorització del jutge per donar a conèixer la versió oficial dels fets i frenar la publicació de falsedats que s'estaven difonent sense emetre declaracions ni participar en cap programa de ràdio o televisió i sense fer referència a la nena, sinó als progenitors.

S'indica que ha estat el gabinet de premsa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya l'encarregat d'informar els mitjans de comunicació sobre les diverses

novetats que s'anaven succeint: la detenció dels pares, l'entrada i escorcoll del domicili familiar, les declaracions en seu judicial i la situació processal en què van quedar els progenitors de la nena després de declarar, l'anunci de diligències encaminades a esbrinar el patrimoni dels pares de la nena i l'aparició d'un seguit d'arxius que podrien ser constitutius de delictes per elaboració i tinença de pornografia infantil, i també per exhibicionisme i provocació sexual.

El Consell de l'Audiovisual de Catalunya, en el moment en què es relaciona el cas amb possibles comportaments delictius, i atès l'interès mediàtic, emet un comunicat en què recorda als prestadors les previsions que estableix en matèria de protecció d'infants la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya.

En concret, en el comunicat fa esment de l'apartat 1 de l'article 81 de la Llei de comunicació audiovisual, que estableix que "els prestadors de serveis de comunicació audiovisual no poden difondre el nom, la imatge ni altres dades que permetin identificar els menors en els casos en què, amb el consentiment o sense el consentiment dels seus pares o tutors, en puguin quedar afectats l'honor, la intimitat o la imatge, i d'una manera particular si apareixen o poden aparèixer com a víctimes, testimonis o inculpats amb relació a la comissió d'accions il·legals. Tampoc no es poden divulgar les dades relatives a la filiació d'infants i adolescents acollits o adoptats".

D'altra banda, el CAC va analitzar algunes emissions concretes per verificar que s'adequessin al rigor informatiu i al respecte de criteris de protecció dels infants.

DISCRIMINACIÓ PER RAÓ D'ACTIVITAT, CREENCES I OPINIÓ DELS PARES

10. La difusió per part de la Fiscalia dels noms dels alumnes denunciats en un institut de Sant Andreu de la Barca, fills de guàrdies civils

En data 23 d'abril es té coneixement a través dels mitjans de comunicació que la Fiscalia Provincial de Barcelona interposa denúncia contra nou professors d'un institut de Sant Andreu de la Barca per delictes contra la dignitat i la integritat moral amb discriminació per raó de nacionalitat, i també per injúries greus contra cossos i forces de seguretat.

Es publicita el contingut íntegre de la denúncia, en què apareixen els noms de pila del professorat, dels infants presumptament víctimes dels delictes denunciats, i també la seva data de naixement i el nom dels seus pares, agents de la Guàrdia Civil destinats a la caserna de Sant Andreu de la Barca.

Alguns dels mitjans de comunicació publiquen el document de la denúncia de Fiscalia a través dels seus webs. Posteriorment, es difonen a través dels mitjans de comunicació i les xarxes socials les fotografies dels docents denunciats.

El Síndic té coneixement que l'escrit de denúncia del fiscal coordinador de delictes d'odi i discriminació, en què es recullen els fets amb els noms de pila dels adolescents presumptament víctimes i altres dades que en permeten la identificació (data de naixement, curs i nom del pare), va ser difós per la mateixa Fiscalia als mitjans de comunicació.

En un municipi petit com Sant Andreu de la Barca i en un determinat centre educatiu i amb la notorietat pública que ha pres aquest cas, les persones són perfectament identificables i la publicació de detalls i dades sobre els fets ocorreguts i les persones involucrades podria vulnerar greument el dret a la dignitat, la intimitat i l'honor, i també a la recuperació física i psicològica que s'ha d'exigir per a tot infant que presumptament ha estat víctima d'un delictes.

Cal tenir en compte que els drets a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge d'un infant o adolescent estan hiperprotegits pel nostre ordenament jurídic, tal com indica la Instrucció 2/2006 de la mateixa Fiscalia General de l'Estat.

Aquestes garanties addicionals es justifiquen en un plus d'antijuridicitat predicable dels atacs a aquests drets quan el subjecte passiu és un menor d'edat, ja que no només lesionen l'honor, la intimitat i la pròpia imatge, sinó que, a més, poden pertorbar el seu correcte desenvolupament físic, mental i moral, i entorpir el seu dret al lliure desenvolupament de la personalitat i la futura estima social.

Quan es ponderen els drets a la intimitat, l'honor i la pròpia imatge d'un infant o adolescent amb altres drets en conflicte, com ara en aquest cas la tutela judicial efectiva o la llibertat d'informació, cal valorar aquesta especial prevalença.

Per aquest motiu, també, la protecció a la intimitat d'un infant o adolescent no es restringeix i es limita només al coneixement del seu nom i dades de caràcter personal, sinó que s'ha de prendre en consideració que, en un determinat context, la difusió de determinades dades, no estrictament de caràcter personal, permeten identificar l'infant o adolescent concret, i se n'ha d'evitar la difusió amb vista al seu interès superior.

Pel que fa a la intervenció del Ministeri Fiscal, el Síndic és coneixedor de la preocupació que la mateixa Fiscalia General de l'Estat ha posat de manifest reiteradament pel que fa al respecte dels drets dels infants i adolescents, i en especial per a la protecció de la seva intimitat, la qual cosa l'ha portat a dictar la Instrucció 2/1993, de 15 de març, sobre la funció del Ministeri Fiscal i el dret a la intimitat de les menors víctimes de delictes; la Instrucció 2/2006, de 15 de març, sobre el fiscal i la protecció del dret a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge dels menors, ja esmentada, i també la Instrucció 1/2007, sobre actuacions jurisdiccionals i intimitat dels menors.

En aquesta darrera instrucció, i amb relació a la problemàtica de la publicitat de les sentències mitjançant edictes i la intimitat dels infants i adolescents, s'adopten les recomanacions del Defensor del Poble i es fa constar que el Ministeri Fiscal "quan s'hagi de notificar una sentència mitjançant la seva publicació en diaris oficials, si incorpora continguts que afecten la intimitat d'infants i adolescents menors d'edat, s'han de suprimir del text les dades que els identifiquen".

El principi de publicitat es predica només de les actuacions judicials que s'hagin de desenvolupar en audiència i del pronunciament de la sentència per protegir el dret a la tutela judicial efectiva. L'article 301 de la LECrim estableix com a regla general que la fase d'instrucció és secreta per a la societat i pública per a les parts (excepte que es declari secret de sumari per a les parts).

Precisament, en aquesta primera fase el que pretén el legislador és evitar la frustració de la investigació i el que s'anomena judici paral·lel. El judici paral·lel és un dels principals efectes de la publicitat de les actuacions judicials quan els procediments són d'interès per a l'opinió pública i pot posar en perill el dret a la tutela judicial efectiva, tal com ha assenyalat en reiterades ocasions el Consell General del Poder Judicial.

En aquest cas, no s'ha donat publicitat a una sentència o resolució judicial ni tan sols a actuacions judicials prèvies, sinó que s'ha difós la denúncia que ha interposat la mateixa Fiscalia, que actua en defensa de la legalitat, drets dels ciutadans i interès públic.

El que està en joc aquí no és la salvaguarda del dret a la tutela judicial efectiva, sinó, en tot cas, el coneixement de les actuacions que està fent el Ministeri en defensa de la legalitat i l'interès públic amb vista a la transparència i el control públic que es pot fer de l'actuació de la mateixa institució, que cal ponderar amb els drets a la intimitat, l'honor i la privacitat dels infants víctimes.

L'Estatut orgànic del Ministeri Fiscal en l'article 4.5 indica que el Ministeri Fiscal, en exercici de les seves funcions, pot informar l'opinió pública dels esdeveniments que es produeixin, sempre en l'àmbit de la seva competència i amb respecte al secret de sumari i, en general, als deures de reserva i sigil inherents al càrrec i als drets de les persones afectades.

Per tant, és funció de la mateixa Fiscalia vetllar per la protecció especialment curiosa dels drets a la intimitat, la privacitat i l'honor d'infants víctimes en la seva actuació, i especialment en la informació que tramet i també en la que difon.

D'altra banda, amb relació a l'ús que han pogut fer els mitjans de comunicació respecte de la informació rebuda i la cobertura mediàtica dels fets, el Síndic fa arribar diverses consideracions al Col·legi de Periodistes de Catalunya perquè, en el marc de les seves atribucions, pugui emprendre les actuacions que consideri oportunes.

Particularment, el Síndic trasllada a aquest organisme la preocupació per la possible vulneració dels drets dels infants afectats que s'hagi pogut produir i que es pugui estar produint amb la publicació d'informació sobre el contingut de la denúncia emesa per la Fiscalia Provincial de Barcelona per fets ocorreguts a l'institut de Sant Andreu de la Barca i sobre la pressió mediàtica que rep aquest mateix institut.

Des del moment en què apareix la notícia sobre la investigació i posterior denúncia dels professors de l'institut per possibles delictes contra la dignitat i la integritat moral d'alguns alumnes, la presència de mitjans de comunicació a les portes i voltants dels instituts és constant. En aquest sentit, han pres imatges i entrevistat membres de la comunitat educativa, la qual cosa pot suposar una dificultat per a una normal i bona convivència al centre educatiu i la garantia del compliment de les funcions educatives que té encomanades.

De fet, les mateixes famílies que integren la comunitat educativa de l'institut Sant Andreu de la Barca emeten un comunicat el dia 10 de maig en què demanen que el centre deixi de ser un focus mediàtic, rebutgen la presència continuada de mitjans, la pressió i persecució del professorat i la instrumentalització de l'institut per a finalitats no educatives, la qual cosa vulnera el dret a la intimitat dels adolescents que en són alumnes.

Cal preservar la identitat dels alumnes denunciants, i també protegir-los de qualsevol tipus de discriminació o càstig per condició, activitat, opinions o creences dels seus pares, tutors legals o familiars de l'infant (article 2 de la Convenció de les Nacions Unides de drets de l'infant) i també preservar els espais educatius de la pressió mediàtica.

El Consell de la Informació de Catalunya conclou que la informació publicada als mitjans esmentats no protegia la identitat dels infants afectats i vulnerava l'article 11 del Codi deontològic i també l'article 10, ja que vulnerava el dret a la presumpció d'innocència dels professors denunciats.

11. Cas de l'escola de Balaguer

Una família va obtenir una sentència favorable del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en la seva demanda d'augmentar el nombre d'hores de castellà al centre educatiu on estaven escolaritzats els infants.

El director del centre educatiu va fer unes declaracions en dos mitjans de comunicació en què, segons la família afectada, havia donat la informació concreta que la part demandant era una sola família amb dos infants i els cursos als quals havien d'assistir. Les persones interessades consideraven, a més, que la direcció del centre havia facilitat còpia de la sentència a un periodista d'un mitjà de comunicació en què figuraven les dades personals de les persones interessades, que es van fer públiques.

Les persones interessades afegien que les xarxes socials i els mitjans de comunicació del municipi havien difós comentaris que incitaven a l'assetjament de la família, que l'AMPA de l'escola havia convocat una concentració a través de la qual convidava els pares de l'escola, la població de Balaguer i la comarca a concentrar-se davant del centre i també assenyalaven que la direcció de l'AMPA de l'escola havia fet declaracions públiques en què animava els pares de la resta d'alumnes a no portar els infants a l'escola a l'inici de curs per deixar en evidència les persones implicades.

Els interessats denunciaven una situació d'assetjament a la família, atès que consideraven que la direcció del centre i el Departament d'Ensenyament no havien assegurat la privacitat i el benestar dels infants.

En aquest cas, la possible col·lisió dels drets a la informació i a la privacitat té l'origen en el si de la comunitat escolar d'un centre públic de titularitat del Departament d'Ensenyament, a resultes d'una resolució judicial que es difon als mitjans de comunicació, i afecta en darrera instància dos infants, alumnes del centre educatiu i fills de les persones interessades, i les seves famílies.

La queixa rebuda pel Síndic fa referència bàsicament a dues qüestions: la possible vulneració del dret a la intimitat dels dos alumnes, en tant que es va facilitar informació als mitjans de comunicació que en permetia fàcilment la identificació, i l'actuació insuficient del Departament d'Ensenyament per protegir-los, que va derivar finalment en un canvi d'escola.

El Departament d'Ensenyament va indicar que totes les actuacions que va dur a terme el director de l'escola (comunicació al claustre de professorat, comunicació al consell escolar del centre i comunicació al grup de pares i mares afectats per la implantació de l'augment d'hores en llengua castellana) es van fer sempre protegint la intimitat de la família en qüestió.

Així mateix, per prevenir possibles actuacions d'assetjament, l'escola havia previst la creació d'una comissió de seguiment formada per la secretaria del centre, per la psicopedagoga de l'EAP (equip d'assessorament psicopedagògic) que assessora el centre, per la inspectora de l'escola i per un representant del sector dels pares al consell escolar, alhora que també estava previst convidar la família interessada a totes les sessions que la família o el centre valorés necessari; comissió que no es va arribar a constituir pel canvi d'escola.

La família atribueix la difusió de la sentència i de les dades relatives al nivell que cursaven els alumnes a la direcció del centre, i la informació que apareix almenys en un dels mitjans cita expressament la direcció de l'escola. Tanmateix, no consta que el

Departament hagi obert cap investigació per aclarir si la informació facilitada als mitjans pel centre o l'Administració educativa va vulnerar el dret a la intimitat dels alumnes afectats.

La protecció efectiva de la intimitat inclou no només el deure d'abstenir-se de difondre el nom, sinó també altres dades que permetin identificar l'infant. En aquest cas, la dada relativa al nivell educatiu que havien de cursar els infants resulta clarament irrellevant des del punt de vista del dret a la informació i, en canvi, permet identificar els alumnes fàcilment en el context del centre educatiu. D'altra banda, aquesta identificació resulta clarament contrària als interessos dels infants, com es corrobora amb els fets esdevinguts posteriorment, que culminen amb la decisió de canvi d'escola.

El Departament d'Ensenyament hauria haver iniciat una investigació i hauria d'haver comprovat si la direcció o professionals del centre educatiu van dur a terme algun tipus d'actuació que vulnerés el dret a la intimitat de l'alumnat.

D'altra banda, segons la informació que facilita el mateix Departament d'Ensenyament, la publicació de la informació relativa a la decisió judicial respecte de la llengua va comportar diverses actuacions de protesta, amb diverses comunicacions públiques per manifestar el desacord amb la decisió judicial; una manifestació pública ("concentració pacífica"), que va tenir lloc, segons els comunicats de premsa facilitats pel Departament d'Ensenyament, al costat de l'escola; una assemblea de l'AMPA dins el recinte de l'escola per decidir les actuacions que calia emprendre, i una recollida de signatures entre els pares de l'escola.

No consta quin organisme o entitat va convocar la manifestació, però sí que consta que va rebre el suport de l'AMPA del centre, que s'hi va adherir, i que es va desenvolupar el 7 de setembre de 2015 al costat de l'escola.

El Síndic considera que les manifestacions públiques de desacord amb el contingut d'una decisió judicial són legítimes i es poden considerar emparades pel dret a la llibertat d'expressió, especialment tenint en compte que es tractava d'una decisió que afectava altres alumnes de l'escola, a banda dels fills de la família que havia presentat el recurs. L'exercici d'aquests drets, però, s'hauria d'haver plasmat en uns termes compatibles amb els drets de la família que va presentar el recurs judicial (igualment legítim) i molt especialment dels dos infants alumnes de l'escola, i l'escola hauria d'haver quedat al marge de les protestes, assemblees i recollides de signatures, que en cap cas s'haurien d'haver desenvolupat en el seu entorn, tampoc físic.

La reclamació de drets o la disconformitat amb una decisió judicial ha de ser compatible amb el ple i absolut respecte dels drets dels infants, tenint en compte el dret que s'actui sempre d'acord amb el seu interès superior i que se'ls protegeixi de qualsevol forma de violència.

El Departament d'Ensenyament hauria d'haver intervingut, doncs, per donar compliment, en l'àmbit de l'escola i el seu entorn, als principis que preveu la LEC i protegir tot l'alumnat del centre, ja que és un deure de l'Administració educativa vetllar pel compliment de la normativa que regula el sistema educatiu (art. 158.2 LEC) i assegurar els drets de tot l'alumnat (article 19 del Decret 279/2006) i, en concret, el seu dret a la intimitat (evitant-ne la identificació) i el compliment dels principis de pluralisme, inclusió i cohesió social mitjançant l'adopció de mesures que mantinguin l'escola i el seu entorn fora del conflicte dels adults.

En aquest cas, la possible vulneració del dret de reserva dels professionals intervinents que poden tenir coneixement de la identitat d'aquests infants per raó del seu càrrec i la publicitat del contingut de la sentència, que permeten que es filtrin aquestes dades, juntament amb la pràctica dels mitjans de comunicació que les difonen, suposen una discriminació per raó d'activitat, condició, opinió i creences dels pares.

En una interlocutòria recent, de gener de 2019, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya obliga la Generalitat i els centres escolars a garantir la intimitat i privacitat de les famílies que han sol·licitat l'aplicació de l'augment d'hores de castellà, a l'efecte de prevenir possibles situacions d'assetjament o discriminació per aquest motiu.

12. Difusió d'imatges sense consentiment sobre instrumentalització política dels infants

Es reben dues queixes amb relació a la difusió d'imatges de primer pla d'infants per part de Tele 5 -i, en concret, als informatius de cap de setmana- sense el consentiment dels seus pares.

Les imatges apareixen associades a un contingut informatiu que critica la instrumentalització política dels infants. En concret, amb la confecció i l'exhibició d'objectes de color groc per part d'infants durant la cavalcada de Reis del municipi de Vilanova i la Geltrú.

Les famílies que presenten la queixa consideren que la difusió de la imatge dels seus fills pot comportar un menysteniment del seu dret a l'honor, la dignitat i la privacitat i pot contravenir l'interès superior dels infants. També podria contravenir el dret de l'infant a no ser discriminat per raó de la condició, les activitats, les opinions expressades o creences dels seus pares o familiars.

Es dona trasllat del contingut informatiu al Col·legi de Periodistes de Catalunya perquè es pugui avaluar si el contingut de l'informatiu denunciat pot haver comportat una vulneració del codi deontològic periodístic i perquè pugui ser traslladat a la vegada a la Comissió d'Arbitratge, Queixes i Deontologia del Periodisme de la Federació d'Associacions de Periodistes d'Espanya (FAPE) perquè en faci una valoració.

Igualment, es facilita a les persones interessades el contacte de l'Agència Espanyola de Protecció de Dades perquè pugui valorar la possible vulneració de drets a la protecció de dades i imatge personal, malgrat que els pronunciaments de l'Agència fan constar que els drets a la informació i la llibertat d'expressió, consagrats en l'article 20 de la Constitució espanyola, no es poden veure limitats pel consentiment dels protagonistes de la informació. En aquest sentit, no és aplicable directament el dret a la protecció de dades, ja que hi ha una preeminència del dret a la informació i expressió.

13. La preservació de la identitat en el lleure

El dia 6 de maig de 2018 es publica en el mitjà digital *El Món* (6/5/2018) una notícia que fa referència a la identitat i l'agrupament escolta de què formen part els fills d'un dels guàrdies civils que participa en la investigació sobre els comitès de defensa de la república, en el marc de la causa de la celebració del referèndum de l'1 d'octubre de 2017.

En un dels informes signats per aquest agent de la Guàrdia Civil s'assenyala com a responsable d'un d'aquests comitès un representant de la Federació Catalana d'Escoltisme i Guia, que, a més, havia format part del mateix agrupament escolta que els fills d'aquest agent.

En la notícia, s'hi pot llegir el cognom del tinent de la Guàrdia Civil i també el nom de l'agrupament on assisteixen els seus fills, i també se citen comentaris que han fet famílies del mateix agrupament, d'acord amb la publicació.

El Síndic s'adreça al Col·legi de Periodistes de Catalunya sobre la difusió de la identitat dels fills d'un dels guàrdies civils que ha emès alguns dels atestats policials sobre els comitès de defensa de la república (CDR).

El Consell de la Informació de Catalunya conclou que s'han vulnerat els articles 11 i 6 del Codi deontològic del Col·legi de Periodistes, ja que l'article permet identificar fàcilment infants afectats i els posa en situació de vulnerabilitat, i no s'han conciliat adequadament els drets individuals dels infants amb el dret del públic a saber.

Els infants tenen dret a ser protegits de tota classe de discriminació per la condició, les activitats, les opinions o creences dels seus pares, i també a la preservació del seu espai de lleure educatiu.

SENSIBILITZACIÓ I PROMOCIÓ DE DRETS

14. El documental Sense Ficció “Desemparats” i la denúncia d'irregularitats en el sistema de protecció a la infància i l'adolescència

Els dies 22 i 29 de maig de 2018 s'emet per TV3 la minisèrie documental Sense Ficció “Desemparats”, que es presenta com un treball d'investigació sobre les retirades d'infants per part de l'Administració.

En la presentació del programa, referint-se a les retirades d'infants i adolescents per part de l'Administració, s'exposa que en la majoria de casos estan justificades, però que el documental aborda les errades del sistema i continua: “Centenars de famílies trencades per protocols qüestionables, construïts per protegir els menors”.²⁸

El primer dels capítols “Desemparats. El Dolor” se centra en el dolor de les famílies a qui s'ha practicat una retirada, “per errades dels serveis mèdics, per les presses de serveis socials, per les pors mediàtiques del sistema [...]”. S'indica que hi ha pares que no poden recuperar els infants fins passats molts anys, que mentrestant han d'acceptar

²⁸ <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/desemparats-el-dolor/video/5766640/>

un règim de visites escàs i vigilat i que alguns no els recuperen mai. En aquesta primera anàlisi, el capítol posa el focus especialment en els pares o famílies acollidores, els seus sentiments i les seves percepcions en casos concrets, no se centra en la situació de l'infant o adolescent.

La direcció del programa afirma que s'han seleccionat els casos d'acord amb el criteri que hi hagi una resolució judicial posterior que contradigui la resolució administrativa de retirada, excepte en un dels casos que té molt de pes en el relat perquè és el del president de l'associació de pares i mares afectats per les retirades (APRODEME), amb més de 800 famílies afiliades, i en què només s'aborda la seva perspectiva.

No obstant això, en els casos en què hi ha resolució judicial tampoc no s'entra a valorar els motius que van conduir l'Administració a prendre la decisió de resoldre el desemparament ni l'existència de punts de contradicció entre ambdues resolucions, el canvi de circumstàncies que poden haver motivat el canvi de criteri, el fet que en alguns casos es tracti d'acolliments familiars i no de retirades als pares biològics, el fet que el retorn a la família no s'hagi fet a favor de la persona que apareix al reportatge, sinó a favor de l'altre progenitor que no hi apareix, etc.

El segon capítol "Desemparats. L'abús" posa el focus del documental en els centres del sistema de protecció, el fet que hi hagi un enriquiment indegut i que es produeixin maltractaments i situacions de desprotecció.

En el programa, s'hi denuncien algunes irregularitats concretes que han estat objecte d'intervenció per part del Síndic i presumptes conflictes d'interessos i malversació de fons públics relacionats amb el sistema de protecció que ja havien estat denunciats a l'Oficina Antifrau i derivats a la Fiscalia que actualment estan en fase d'investigació.

Certament, hi apareix algun cas reeixit, però la gran majoria de casos i experiències relatades ofereixen una imatge negativa del funcionament del sistema, que, d'acord amb la voluntat dels realitzadors del programa, contribueix a l'objectiu de denúncia social amb l'ànim que es millorin les deficiències, tal com es permet fer en el gènere periodístic del documental, d'acord amb el llibre d'estil de la CCMA.

No obstant això, no es fa un èmfasi especial en la funció social positiva que fa el sistema de protecció a la infància i adolescència en sentit ampli, ni es posa el focus en l'infant o adolescent en situació de risc, ni tampoc s'intenta conscienciar la societat de la necessitat de denunciar situacions de risc o de fomentar la figura de les famílies acollidores.

D'altra banda, en el documental hi apareixen dades, noms i referències i, en algun cas, imatges i vídeos d'infants o adolescents que poden vulnerar el dret a la intimitat, privacitat i honor, i també afectar el seu dret a la recuperació emocional com a víctimes, independentment de si hi apareixen amb el seu consentiment o amb el dels seus pares o tutors legals.

Posteriorment a l'emissió del programa, el Síndic emet un comunicat en què demana una compareixença a la Comissió d'Infància per debatre sobre el sistema protector i el tractament que en fan els mitjans de comunicació:

"El sistema protector té com a finalitat la defensa dels drets dels infants davant dels possibles maltractaments, i ha de disposar de serveis i recursos de prevenció, detecció i protecció.

El Síndic, en la seva tasca de defensa dels drets dels infants, a més de fer múltiples propostes de millora, ha assenyalat en moltes ocasions, tant específicament com de manera general en els informes anuals sobre drets dels infants que presenta al Parlament, l'existència de males praxis i la necessitat de corregir-les, i també de millorar estructuralment el sistema protector i de dotar-lo de més recursos i més adequats. (<http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=433>)

Aquest sistema, de gran complexitat, no és prou conegut per la ciutadania, i també és tasca dels mitjans de comunicació la difusió de les realitats a les quals fa front i la difícil tasca dels professionals que, des de la prevenció i la intervenció directa, treballen per recuperar els infants i també les seves famílies. Així mateix, els mitjans de comunicació també han de denunciar les mancances del sistema i les males pràctiques que s'hi puguin produir, tot respectant els drets i la intimitat de les víctimes.

En aquest sentit, els mitjans de comunicació poden contribuir de manera molt positiva a la implicació de la societat en la tasca protectora envers els infants, per exemple, per superar una de les mancances més importants del sistema, la insuficiència de famílies acollidores. Tanmateix, aquesta funció pot quedar afectada per la presentació no sempre prou contrastada de les decisions de l'Administració relatives a la separació dels infants de les seves famílies.

El Síndic també s'ha referit reiteradament a la necessitat que s'impliqui la societat en la protecció dels infants per evitar actuacions de rebuig social i estigmatització.

En ocasió de l'emissió del documental "Desemparats. El Dolor", al marge de la necessitat de continuar millorant del sistema protector en conjunt des de la perspectiva de l'interès superior de l'infant, el Síndic considera necessari fer una reflexió sobre el tractament que es fa d'aquest sistema en els mitjans de comunicació i la forma com s'exerceix aquesta funció social.

Per aquesta raó, el Síndic s'ha adreçat al director de TV3, als responsables del programa i al CAC, i ha demanat una compareixença a la Comissió d'Infància del Parlament de Catalunya."

Certament, el programa genera un debat extens en el mateix programa entre els professionals que hi són convidats, i també reaccions entre els col·legis professionals, els mitjans de comunicació i els professionals del sector.²⁹

El Síndic valora positivament que l'emissió del programa hagi generat un interès a l'opinió pública en un àmbit molt desconegut i poc atractiu com ara el sistema de protecció, i que es puguin abordar les qüestions de fons que es denuncien i de les quals es fa partícip en la seva tasca diària: el treball preventiu i d'acompanyament amb les famílies, el debat sobre la figura del jutge en els processos de desamparament,

²⁹ https://www.ara.cat/opinio/monica-planas-veritat-que-aixo-sacaba-aqui_0_2024197800.html
<http://ceesc.cat/2014-11-03-13-05-23/noticias-blog/428-proteccio-infancia>
<https://www.copc.cat/ct/noticias/541/Comunicat-del-COPC-en-relacio-amb-el-programa-Desemparats-de-TV3>
<http://www.tscat.cat/es/continguts/noticies/des-del-treball-social-fem-un-rol-dacompanyament-i-dajuda-i-no-dassistencialisme>
<https://www.naciodigital.cat/noticia/155525/sensacional/desemparats/patetic/corporativisme>
<https://www.social.cat/opinio/8348/la-visibilitat-pero-sense-sensacionalisme-com-a-eina-de-qualitat-als-serveis-de-proteccio->
https://www.ara.cat/media/TV3-defensa-documental-Desemparats-critiques_0_2023597778.html

les possibles irregularitats econòmiques entorn els centres de protecció, la denúncia d'errades i casos de maltractament i abusos que es poden donar i la millora del sistema en general per garantir una recuperació i protecció efectiva dels infants i adolescents en risc de desprotecció.

No obstant això, vol posar de manifest la necessitat que els mitjans de comunicació, en la seva funció de mitjà social, i amb qualsevol dels gèneres periodístics que utilitzi, tinguin molt present l'interès superior de l'infant, el respecte al dolor, el rigor i la protecció de la intimitat de l'infant.

Així mateix, entén que entre les funcions dels mitjans hi ha la difusió de la tasca que fan els diferents serveis de l'Administració, sensibilitzar, promoure i fomentar els drets i deures de la ciutadania i el coneixement dels drets dels infants, tot evitant rebuig social i estigmatització cap a col·lectius com els infants i adolescents sota tutela de l'Administració.

Totes aquestes recomanacions estan incloses en el *Manual d'estil per a mitjans de comunicació. Com informar dels maltractaments infantils*, promogut pel CAC, Col·legi de Periodistes i el Departament de Benestar Social i Família.

ESTIGMATITZACIÓ DE COL·LECTIUS D'INFANTS I ADOLESCENTS

15. L'aparició de fets violents amb relació a un centre de protecció

El Síndic obre una actuació d'ofici per fer un seguiment de l'estat del centre d'acollida L'Estrep, situat a Sant Salvador de Guardiola, i la situació dels nois que hi resideixen, i també fer una valoració del compliment de les recomanacions formulades anteriorment i les actuacions que s'estan duent a terme per preservar la protecció, el benestar i la no-estigmatització d'aquests nois i el seu dret a la recuperació física i emocional, que preveu l'article 39 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant.

El centre L'Estrep va ser visitat l'any 2011 i l'any 2015 per una delegació del Mecanisme Català per a la Prevenció de la Tortura i d'altres Tractes o Penes Cruels, Inhumans o Degradants del Síndic de Greuges, i es van formular recomanacions pel que fa a les instal·lacions del centre, l'ús de la contenció, la qualitat del menjar, i el fet que no es garantia la intimitat dels adolescents i no es protegia prou bé la seva integritat en les situacions de recollida i espera.

Durant aquest temps la situació d'aquest centre d'acollida apareix en els mitjans de comunicació com a focus de conflicte i inseguretat. Durant la setmana del 21 de setembre de 2015 es produeixen una sèrie d'agressions físiques i verbals contra els nois ingressats al centre perpetrades per un grup de 40 o 50 veïns, que ocupen l'espai exterior del centre i increpen els nois ingressats.

El Síndic s'adreça a la DGAIA i a l'Ajuntament de Sant Salvador de Guardiola per demanar informació sobre les mesures preses per preservar els drets de protecció dels joves i del grup de professionals que treballen al centre.

Arran dels incidents, l'Ajuntament de Sant Salvador de Guardiola crea una comissió de seguiment amb representants de totes les forces polítiques del municipi, cossos

de seguretat, entitats veïnals i representants del centre, i s'estableix un protocol d'actuació en cas que les persones veïnes detectin un furt, la qual cosa han de comunicar a les forces i cossos de seguretat.

Es fa una sessió informativa a les persones veïnes del municipi per explicar-los el protocol, i les característiques i les funcions del centre, atès el desconeixement constatat de la població, i es decideix ampliar la plantilla dels vigilants municipals de 2 a 4.

La DGAIA informa que, arran d'aquests incidents i de manera consensuada amb els Mossos d'Esquadra, l'equip del centre presenta diverses denúncies per agressions als nois que comporten la detenció de tres veïns, i es decideix fer una mediació en què participin tots els agents implicats, de manera coordinada, amb presència dels Mossos d'Esquadra, representants municipals, de la DGAIA, del veïnat i del centre d'acollida.

S'arriben a dos acords, emetre un comunicat conjunt i constituir una comissió de seguiment de possibles fets i incidències per a una col·laboració més estreta entre veïnat i centre.

El dia 25 de juny de 2017 al vespre tres joves són agredits per una dotzena d'adolescents a Manresa i un dels agredits resulta ferit molt greu. El mateix dia els Mossos d'Esquadra identifiquen dotze joves residents al centre L'Estrep i, després de la investigació, els detenen com a autors dels fets i són posats a disposició de la Fiscalia. En data 5 de juliol la direcció del centre L'Estrep comunica que condemna qualsevol actuació agressiva, posa en dubte l'autoria dels fets per part dels nois ingressats i alerta de l'afectació als drets d'aquests joves que pot causar la informació apareguda.

La DGAIA comunica que està treballant de manera conjunta amb els ajuntaments de Manresa i Sant Salvador de Guardiola per millorar la convivència veïnal, i una entitat contra el feixisme i el racisme al Bages reclama un plantejament de les mesures de prevenció i la necessitat de més recursos al centre.

La sobreocupació, la dimensió i la ubicació dels centres d'acollida, i també la reducció dels temps d'estada dels joves als centres, són motiu de preocupació i de recomanacions reiterades per part del Síndic.

El centre d'acollida L'Estrep és, a més, un dels cinc centres que la DGAIA destina fonamentalment a la primera acollida residencial d'infants i adolescents estrangers no acompanyats.

Aquest fet posa de manifest amb més mesura les dificultats de protecció i garantia de drets dels infants i adolescents tutelats que presenta el sistema de protecció per als adolescents estrangers no acompanyats en centres d'acolliment i que ha estat objecte de recomanacions del Síndic.

Un dels principals problemes relacionats amb l'atenció dels infants i adolescents estrangers no acompanyats té a veure amb la sobreocupació dels centres d'acolliment que atenen majoritàriament aquest col·lectiu.

En el cas del centre L'Estrep, malgrat que no hi ha una gran sobreocupació, la problemàtica principal recau sobre el fet que la dimensió del centre no s'adequa al Programa marc per als centres residencials publicat per la DGAIA i els Estàndards de qualitat en l'acolliment residencial, elaborats per especialistes del Grup d'Investigació en Família i Infància a la Universitat d'Oviedo.

La DGAIA ha fet constar darrerament que la planificació i l'ordenació dels centres d'acolliment són difícils ateses les situacions d'urgència i de transitorietat que presenten, i la necessària flexibilitat de què s'han de dotar, i posa l'exemple de l'arribada de grups de menors estrangers no acompanyats com a circumstància extraordinària que exigeix recursos flexibles i que no compleixin les característiques recollides en el Programa marc per als centres residencials de vocació de més llarga estada.

La mesura de protecció adoptada per l'Administració quan decideix l'ingrés d'un infant o adolescent en un centre d'acolliment, per bé que sigui provisional i urgent, ha de complir les característiques òptimes per a la recuperació física i psicològica d'aquest infant i adolescent que està en situació de desemparament.

Encara que el recurs residencial de l'acolliment no tingui vocació d'estabilitat, és un recurs previst per protegir i acollir infants en situació de desemparament i, per tant, ha de complir els estàndards de qualitat residencial que permetin un benestar més alt d'aquests infants.

L'ordenament jurídic estableix que als centres d'acolliment l'estudi de la problemàtica dels infants i la proposta de mesura protectora s'han de portar a terme en el termini màxim de sis mesos (art. 111 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència). S'entén que l'execució de la mesura protectora s'hauria de produir en el mínim temps possible.

El juliol de 2016 un 31,7% dels joves ingressats al centre L'Estrep fa entre sis mesos i un any que hi són, i un 2,4%, més d'un any.

En les recomanacions concretes sobre la situació del centre L'Estrep també es fa constar, cosa que reafirma la Inspecció, que les condicions no són les adequades (dormitoris bruts i desendreçats, zones comunes i quasi tots els dormitoris freds i no decorats).

La preocupació per la situació d'aquest centre i l'anunci de l'adopció de mesures arran d'incidents que tenen a veure amb la seguretat ciutadana i les agressions emmascaren la finalitat de protecció i la garantia de drets dels infants i adolescents que es troben en situació de desemparament que persegueixen els centres d'acollida com el centre L'Estrep.

La repercussió mediàtica d'aquests fets i l'aparició en premsa d'incidents violents amb relació a centres de protecció estigmatitza i perjudica la recuperació física i emocional d'aquests infants, i també el clima de bona convivència ciutadana.

El fet que es generin conflictes i situacions de dificultat de gestió i contenció dels nois que resideixen als centres del sistema de protecció, atesa la convivència d'un gran nombre d'infants i adolescents en un mateix edifici, apartat del nucli urbà, alguns d'ells amb problemes de conducta, perjudica els infants i adolescents que hi resideixen.

És precisament un entorn com més normalitzat i similar a la llar familiar millor, pel que fa a dimensions, ubicació integrada en l'entorn i atenció individualitzada, el que evita la segregació i l'estigmatització.

És en aquest sentit que el Síndic es posiciona de nou a favor que als centres d'acolliment també es compleixin al màxim els estàndards residencials, amb la necessitat que es redueixi el nombre de places, i recomana que es prenguin mesures per evitar

l'estigmatització d'aquests joves que pot produir l'aparició en els mitjans de comunicació de notícies relacionades amb incidents violents i agressions de què són causa o formen part.

Es considera positiu que s'elabori un protocol específic o unes pautes d'actuació amb la finalitat que l'aparició en els mitjans sobre el sistema de protecció posi l'accent i vagi acompanyada d'informació sobre la situació de desemparament i les dificultats amb la garantia de drets en què es troben aquests infants i adolescents.

16. La publicació d'imatges d'infants migrants no acompanyats a les comissaries de policia

Durant el mes de setembre de 2018 apareix en els mitjans de comunicació la notícia d'alguns nois menors d'edat migrants no acompanyats que estan mal dormint en dependències policials.

Aquestes notícies apareixen acompanyades en alguns casos de fotografies d'aquests joves preses de nit en algunes de les comissaries. En alguna de les fotografies hi surten els nois dormint a terra damunt de màrfegues, sota llums encesos de la comissaria.

A la Comissió de Treball, Afers Socials i Famílies de 27 de setembre de 2018 del Parlament, el conseller de Treball Afers Socials i Famílies va informar que la realització i filtració d'aquestes fotografies estava en procés d'investigació.

La captació i difusió d'imatges d'aquests nois, i encara més si ha estat sense el seu consentiment, pot suposar una agressió als seus drets a la intimitat, dignitat, honor i protecció de la pròpia imatge. Així mateix, cal prendre en consideració que, en aquest cas, la imatge va ser presa en dependències policials i de nit, per la qual cosa caldrà investigar i valorar quina ha estat l'actuació de la Direcció General de la Policia en aquesta qüestió.

La Direcció General de Policia ha informat la institució que les imatges que es van difondre als mitjans corresponen a adolescents estrangers dormint a l'àrea bàsica policial de Ciutat Vella de Barcelona i que aquesta comissaria disposa d'una zona d'entrada a l'edifici, on, a més dels efectius policials, pot accedir qualsevol ciutadà o personal extern de la comissaria que ha de fer alguna gestió, consulta, denúncia o qualsevol altra activitat relacionada amb l'ABP i s'ha decidit no obrir cap diligència policial sobre aquesta qüestió.

Finalment, i tal com s'ha exposat anteriorment, tant en el cas de les imatges a l'interior de comissaries o de centres de protecció, com també en les imatges que apareixen a l'exterior, com les de nois inhalant cola als bancs públics, s'està reproduint una imatge negativa i estigmatitzadora del col·lectiu, relacionada amb la pobresa, la precarietat, i en el cas de la cola també amb el consum d'estupefaents.

Val a dir, però, que el Síndic ha denunciat la situació en què es troben aquests infants migrants i ha demanat canvis estructurals del sistema protector per atendre aquest fenomen, que requereix la posada en funcionament de més places, la coordinació entre comunitats autònomes i administració local, i un abordatge específic que incorpori un nou protocol d'actuació que garanteixi els drets dels infants migrants no acompanyats a curt, mitjà i llarg termini.

En aquest sentit, en aquest cas es torna a observar com la funció de denúncia i sensibilització dels mitjans pot entrar en conflicte amb la promoció i garantia dels drets dels infants i adolescents afectats.

17. Cas de la mort d'un professor per part d'un alumne

El dia 20 d'abril de 2015 un alumne de l'institut Joan Fuster de Barcelona de 13 anys d'edat i armat amb una ballesta mata un professor i fereix quatre persones més.

Aquesta notícia apareix en els diversos mitjans de comunicació i en molts s'assenyala el nom i la ubicació de l'institut. En alguns es fa esment de la tipologia de centre i el perfil socioeconòmic de l'alumnat.³⁰ La notícia perdura en el temps lligada al nom del centre pel seguiment que fan els mitjans de comunicació de la demanda judicial que presenta la família del professor mort al Consorci d'Educació Socials per presumptes errors en la seguretat i les mesures de control del centre.

Es presenta una queixa a la institució en què s'indica que el fet que en les notícies relacionades amb aquest tràgic succés aparegui el nom de l'institut afecta el benestar, la recuperació emocional i la protecció de la intimitat de l'alumnat d'aquest institut, que també n'ha esdevingut víctima indirecta.

L'interessat indica que, a banda del tractament que els mitjans han donat a la notícia (entrevistant i fotografiant adolescents a la porta de l'institut), el fet que l'alumnat de l'institut revisqui l'experiència traumàtica cada vegada que n'apareix una referència als mitjans vulnera el seu dret a la recuperació emocional.

D'altra banda, l'interessat fa constar que l'impacte d'aquest succés ha provocat baixes laborals o trasllats de professorat i ha afectat el bon nom de l'institut, la qual cosa ha generat estigmatització i afavorit la segregació escolar. S'indica que cada any s'ha reduït més la matrícula a l'institut, entre d'altres, a causa d'aquest fet.

La persona que presenta la queixa s'havia adreçat a un mitjà de comunicació concret en què expressava aquesta opinió i el defensor del lector d'aquest mitjà li havia donat resposta.

En concret, el defensor del lector va indicar que la notícia era innegablement important i que no era un recordatori gratuït, sinó que explicava que la família del professor difunt es veia obligada a reclamar els drets que considera que li corresponen, atès el silenci manifestat per les administracions, "a la qual cosa, si s'hi sumessin els mitjans de comunicació, la injustícia seria enorme".

En aquest cas, el Síndic va entendre que és defensable que el fet noticable a difondre que entra dins l'àmbit de protecció del dret d'informació i llibertat d'expressió també inclou el nom de l'institut on es va produir la lamentable mort d'aquest mestre. Cal considerar que no es fa referència a cap infant o adolescent afectat en concret.

No obstant això, el Síndic ha fet arribar el seu posicionament respecte de la necessària cura que han de tenir els mitjans de comunicació quan la informació tramesa pot estar

³⁰ https://elpais.com/ccaa/2015/04/20/catalunya/1429517734_522794.html

afectant, i fins i tot vulnerant, drets tan sensibles com el de la intimitat, l'honor i la dignitat d'infants i adolescents.

El Síndic ha demanat que es garanteixi amb rigor que el dret a la informació i la llibertat d'expressió no depassi els límits que l'ordenament jurídic imposa de preservar el dret a la intimitat, a la protecció de l'honor i la dignitat d'infants i adolescents, especialment si han esdevingut víctimes d'un delictes o de maltractament, amb la incidència que suposa aquesta vulneració en el desenvolupament de l'infant i adolescent, i tot fent prevaler sempre l'interès superior de l'infant.

El Consell Audiovisual de Catalunya, per la seva banda, va impulsar l'elaboració del *Manual d'estil per a mitjans de comunicació. Com informar dels maltractaments infantils*, en què es recorden les previsions en matèria de protecció d'infants i adolescents de la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya. S'ha advertit que no es pot difondre ni el nom, ni la imatge ni altres dades que permetin identificar els menors en els casos en què, amb el consentiment dels pares o tutors o sense, en puguin quedar afectats l'honor, la intimitat o la imatge i d'una manera particular si apareixen o poden aparèixer com a víctimes, testimonis o inculpats amb relació a la comissió d'accions il·legals.

10. CONCLUSIONS

El dret a la informació està estretament lligat a la construcció d'opinió crítica i a la configuració d'una societat democràtica i plural, igual que la llibertat d'expressió.

Els infants i adolescents també en són titulars. La participació activa en els mitjans i l'educació mediàtica d'infants i adolescents que els permeti fer-ne un consum crític és essencial per al seu desenvolupament com a persones en una societat democràtica.

La Convenció sobre els drets de l'infant recull el dret a la llibertat d'expressió, a la llibertat de pensament i a l'accés a una informació adequada dels infants subjectes de drets de la mateixa manera que els adults.

En aquest sentit, els infants i adolescents han de tenir garantit l'accés als mitjans de comunicació i a les tecnologies de la informació en condicions de seguretat i de protecció d'acord amb el seu nivell de desenvolupament personal. L'accés i la participació als mitjans de comunicació social és un dret essencial que permet la socialització en una societat de la informació com en la que vivim, i promou la visibilització del col·lectiu d'infants i adolescents com a subjectes de drets i els apodera.

En tots els casos, cal garantir el benestar físic i emocional dels infants i adolescents que apareixen en els mitjans i respectar el seu dret a expressar-se, tot assegurant que no es vulneren els seus drets a la intimitat, l'honor i la protecció de la pròpia imatge.

Hi ha límits al dret a la informació i la llibertat d'expressió, com ara els drets a la intimitat, l'honor, la privacitat i la protecció de dades, i més específicament el dret a la recuperació emocional de l'infant que ha estat víctima de qualsevol forma de maltractament o patiment.

Pel fet que es tracta d'infants o adolescents, la vulneració de qualsevol d'aquests drets suposa a la vegada la vulneració d'altres drets fonamentals, en especial el dret al ple desenvolupament.

El deure de reserva, confidencialitat i secret professional també protegeix la intimitat i la privacitat de les persones, en aquest cas

infants i adolescents atesos per professionals que requereixen accedir a les seves dades personals per raons de caràcter professional i acomplir la finalitat que tenen encomanada. La vulneració d'aquest deure en fets que són objecte d'atenció mediàtica té conseqüències per al professional, perquè vulnera els seus deures de reserva i secret professional, i per a l'infant o adolescent, perquè afecta directament el seu dret a la privacitat i intimitat.

Alhora, el mateix dret a la informació conté límits intrínsecs com ara la veracitat i l'interès públic, el dret a la llibertat d'expressió i els que configuren els delictes d'odi i discriminació.

Els mitjans també es troben a la vegada amb condicionants com ara interessos econòmics i polítics que poden regir-ne el funcionament.

En qualsevol dels supòsits, i malgrat tots els condicionants, l'interès superior de l'infant ha de regir en les decisions que es prenen a l'hora de ponderar els drets en conflicte en cada cas concret.

Els mitjans de comunicació social alhora tenen un paper fonamental que, en el cas del sector audiovisual, comporta la consideració de servei d'interès general pel seu paper preeminent en la promoció de drets, sensibilització i denúncia de problemàtiques en el conjunt de la societat.

Atès aquest important paper, les empreses i professionals de la comunicació no han d'eludir la responsabilitat social que això implica. En aquest sentit, s'han desenvolupat codis d'autoregulació i s'han promogut organismes de control que coadjuven en l'acompliment de la tasca encomanada als mitjans i que participen en l'ètica periodística.

No obstant això, es fa imprescindible avançar encara més en tres terrenys alhora: l'autoregulació i coregulació de professionals i empreses de comunicació perquè actuïn amb responsabilitat davant la protecció i els drets de la infància; l'educació en comunicació que doni als infants, els adolescents, les famílies i el món educatiu les eines necessàries per fer un ús creatiu, crític i responsable dels mitjans, i el seguiment de les obligacions dels prestadors

de serveis de comunicació audiovisual que fan les autoritats reguladores.

En general, també cal desenvolupar eines per fer que les persones consumidores de mitjans

de comunicació estiguin sensibilitzades sobre la necessitat d'exigir el respecte als drets dels infants i adolescents en els mitjans.

11. RECOMANACIONS

Primera: Prendre en consideració en tot tractament informatiu l'interès superior de l'infant

Al Ministeri Fiscal, a la DGAIA i al CAC

■ Estendre la prohibició d'identificació dels infants i adolescents quan apareixen en els mitjans de comunicació que ja preveuen la Llei orgànica de protecció del menor, l'Estatut de la víctima, la Llei 14/2010 i la regulació de la comunicació audiovisual, entre d'altres:

■ No només limitada a la presència de l'infant en els mitjans com a víctima de delictes o maltractament, ni tampoc a la vulneració del seu dret a l'honor, sinó a qualsevol aparició en els mitjans, ja que pot esdevenir contrària als seus interessos, actuals o futurs, o simplement pot condicionar el desenvolupament de la seva identitat.

■ Estendre també la prohibició d'identificació d'elements personals que puguin permetre identificar de manera indirecta l'infant o adolescent, més enllà de la difusió del nom o la fotografia del rostre, com ara la publicació del lloc de residència, noms dels pares, mares o tutors, escola i altres elements, i encara que només en permeti fàcilment la identificació en el seu entorn més immediat.

■ Evitar la publicitat d'elements que permetin la identificació d'un infant o adolescent en una sentència o resolució judicial.

Als mitjans de comunicació i al Col·legi Professional de Periodistes

■ En el marc de l'autoregulació de l'exercici periodístic, cal ampliar l'abast de la prohibició d'identificar infants i adolescents en els mitjans de comunicació i de difondre'n la imatge. La identificació també es pot fer per mitjà d'altres dades personals que en el context en què s'exposen i en l'entorn on es desenvolupa la vida de l'infant permeten identificar-lo fàcilment.

■ Visibilitzar i fer present l'infant i adolescent en els mitjans de comunicació com a subjecte de drets.

Segona: Accions de sensibilització i formació

A la DGAIA, als mitjans de comunicació, al Col·legi de Periodistes i al CAC

■ Consolidar un treball conjunt per implementar diverses recomanacions formulades pel Comitè de Drets de l'Infant i que també recull el Pacte per a la infància de Catalunya, encaminades a:

■ Transmetre una imatge realista i positiva dels infants i adolescents, de manera inclusiva per a tot el col·lectiu.

■ Promoure drets i hàbits saludables.

■ Sensibilitzar la ciutadania ampliant el seu coneixement de problemàtiques que afecten aquest col·lectiu i implicar-la en la seva atenció.

■ Formar la ciutadania, i molt especialment els infants i joves, en educació mediàtica perquè es faci un ús responsable dels mitjans i entorns tecnològics.

■ Visibilitzar i denunciar situacions de vulneracions de drets, prevenció de maltractaments, i abusos a infants i adolescents.

■ Promoure una campanya de sensibilització i conscienciació al conjunt de la població respecte del consum responsable dels mitjans de comunicació social, de manera que la ciutadania pugui decidir evitar el consum de productes comunicatius i informatius que vulnerin drets d'infants i adolescents, i denunciar, si escau, continguts i pràctiques que vulneren l'ètica periodística.

■ Incentivar els mitjans de comunicació, també els privats, a difondre materials i informació d'interès social i cultural per a l'infant, accessibles també a les diferents formes de discapacitat.

A l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades i als departaments d'Interior i d'Educació

■ Treballar en la divulgació, la sensibilització i la conscienciació entre la població del contingut i les formes d'exercici dels drets a

la intimitat, la privacitat i la protecció de dades personals, de què són titulars els infants i adolescents, i facilitar mecanismes a l'abast del col·lectiu d'infants i adolescents i les seves famílies per poder defensar aquests drets davant d'intromissions il·legítimes.

- Adaptar la informació relativa a l'exercici dels drets de protecció de dades a la capacitat de comprensió i nivell de maduresa de l'infant i adolescent afectat, i garantir que aquesta informació sigui concisa, transparent, intel·ligible i d'accés fàcil, amb un llenguatge clar i senzill específicament pensat per a l'edat a què va adreçat.

Al Col·legi de Periodistes, a les universitats catalanes i a la Secretaria d'Universitats i Recerca

- Revisar i actualitzar els continguts curriculars dels estudis de periodisme a l'efecte de complementar i emfatitzar la divulgació i el coneixement respecte dels drets dels infants i adolescents quan s'estudia ètica i deontologia periodística.

Al Col·legi de Periodistes

- Crear un registre de professionals que tinguin un interès específic en qüestions que afecten els infants i adolescents, des d'un enfocament de defensa de drets, que visibilitzin i facin d'estendards de les bones pràctiques en aquest àmbit.

Tercera: Regulació i recull de bones pràctiques

A la DGAIA, als principals mitjans de comunicació, al CAC i al Col·legi de Periodistes

- Treballar en un codi o manual de recomanacions i un recull de bones pràctiques adreçades al conjunt de mitjans de comunicació que englobi totes les recomanacions recollides en els codis i normativa ja existents, amb una consideració especial a l'interès superior de l'infant.

- Elaborar un codi específic del tractament de l'infant i adolescent en els mitjans que:

- Protegeixi els infants i adolescents d'informació que pugui resultar perjudicial per al seu desenvolupament, més enllà de les existents i a través de qualsevol dels mitjans de comunicació social.

- Reguli la promoció de drets i la sensibilització social.

- Garanteixi la presència i participació dels infants i adolescents en els mitjans de manera activa.

- Reguli, en la mesura que es valori adequat, quina ha de ser aquesta presència (en termes de temps i manera) i la imatge que es vol transmetre del col·lectiu.

- Amplii l'abast i el contingut de la prohibició d'identificació d'un infant o adolescent en els mitjans de comunicació.

- Es prohibeixi especialment el tractament informatiu que vulneri el dret a l'honor i la recuperació emocional de l'infant i que pugui suposar una discriminació per raó de les activitats, creences i opinions dels seus pares, mares, tutors i familiars.

- Estengui el deure de reserva dels professionals a totes les dades que apareixen amb relació a un infant o adolescent, o a informació i valoracions a què hagi pogut tenir accés la persona professional per raó del seu càrrec i que s'utilitzi per a una finalitat que no estigui protegida per l'ordenament jurídic ni per l'encàrrec de les seves funcions com a professional en defensa dels interessos d'aquest infant o adolescent.

- Estengui la divulgació i aplicació del *Manual d'estil per a mitjans de comunicació. Com informar dels maltractaments infantils* a totes les formes de comunicació social, no només audiovisual, i a totes les situacions que causen dolor.

- Pel que fa a l'àmbit sectorial, elaborar un manual d'estil o codi de bones pràctiques sobre el sistema de protecció a la infància i l'adolescència, conjuntament amb la DGAIA, que permeti:

- Transmetre una imatge positiva i pedagògica entorn dels serveis i recursos que en formen part i la implicació que pot

tenir la ciutadania en la consecució de les seves finalitats, tot evitant l'estigmatització.

- Evitar la identificació d'un determinat centre residencial del sistema de protecció, especialment si apareix associat a situacions negatives, de conflictivitat, de violència, ja que, a més, es tracta d'una dada que permet identificar els infants i adolescents que hi resideixen.

- Garantir sempre els drets a la intimitat, la dignitat i la imatge dels infants i adolescents directament afectats.

- Regular la mera presència de mitjans en un centre residencial per a infants i adolescents o mesura de protecció, tenint en compte que, més enllà de la captació d'imatges i entrevistes, la presència en si pot suposar una vulneració de drets, ja que pot pertorbar el normal funcionament del centre.

- Pel que fa als espais educatius d'infants i joves, conjuntament amb el **Departament d'Educació**, cal elaborar un manual d'estil o bones pràctiques o instrucció de funcionament que:

- En l'aparició en els mitjans de comunicació de fets i notícies relacionades amb centres educatius i de protecció, garanteixi els drets a la intimitat, la dignitat i la imatge dels infants i adolescents directament afectats.

- Preservi la identificació d'un determinat centre educatiu, ja que pot suposar una estigmatització del centre i afavorir la segregació escolar, però també en tant que es tracta d'una dada d'identificació per als infants que hi assisteixen i, per tant, de la seva àrea de privacitat.

- Reguli la mera presència de mitjans en un centre residencial per a infants i adolescents o mesura de protecció, tenint en compte que, més enllà de la captació d'imatges i entrevistes, la presència en si pot suposar una vulneració de drets, ja que pot pertorbar el normal funcionament del centre.

- Elabori un protocol o instrucció que permeti regular en aquests casos quin és el control i els límits que pot establir el centre davant d'aquesta demanda mediàtica, per no pertorbar la normal convivència al centre i respectar el dret a l'educació.

Quarta: Control i supervisió dels mitjans de comunicació

Als mitjans de comunicació, a la DGAIA, al CAC i altres organismes responsables

- Instar i incentivar la responsabilitat social de les empreses i professionals del sector per evitar riscos i la difusió de continguts perjudicials per al desenvolupament d'infants i adolescents.

- Establir acords amb les companyies de mitjans de comunicació per protegir els infants de les influències que els poden ser perjudicials i col·laborar en la sensibilització i promoció de drets.

- Estudiar mesures que permetin penalitzar els mitjans que revelen dades personals que permeten identificar un infant o adolescent, especialment si es tracta d'una informació que afecta directament els seus drets a la dignitat, la intimitat i l'honor.

- Promoure la denúncia de vulneracions de drets de privacitat i honor dels infants i del deure de reserva dels professionals.

- Promoure plans d'acció per enfortir els grups de famílies i xarxes socials de supervisió dels mitjans en el sentit de control i promoció de drets.

- Desplegar reglamentàriament els procediments sancionadors que es puguin incoar en aplicació dels articles 158 i) i l) de la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, que preveuen infraccions amb relació a la vulneració de drets de la infància i l'adolescència per part dels mitjans de comunicació social, tot valorant la idoneïtat que es puguin incoar expedients sancionadors i publicar les sancions fermes corresponents en els mitjans per raons també d'exemplaritat en el rebuig d'aquest tipus d'accions o conductes.

Al Ministeri Fiscal

- Cal emfatitzar el paper del Ministeri Fiscal en la persecució de les intromissions en els drets a la intimitat, la reputació i l'honor dels infants a través de difusió d'imatges, notícies, publicacions en els mitjans i la denúncia de vulneracions del deure de reserva.

Cinquena: Participació activa dels infants i adolescents en els mitjans de comunicació

Als mitjans de comunicació, al CAC, al Departament d'Educació i a la DGAIA

- Col·laborar amb els mitjans de comunicació i la indústria de les TIC per concebre, promoure i aplicar els drets a la informació i participació dels infants i adolescents.
- Fomentar que els infants expressin la seva opinió i les seves expectatives en els mitjans de comunicació i que participin no només de programes infantils, sinó també de la producció i difusió de tot tipus d'informació.
- Promoure que els infants siguin creadors de continguts informatius i que participin de manera activa en els mitjans, fins i tot en

qualitat de reporters, analistes i comentaristes, per donar al públic una imatge adequada i protagonista de la infància i l'adolescència dins la societat.

- Preparar un dossier per a la participació dels infants en els mitjans de comunicació d'acord amb bones pràctiques detectades.
- Desenvolupar i enfortir l'educació crítica en el consum dels mitjans en totes les seves formes al conjunt d'infants i adolescents.
- Oferir als infants i adolescents la possibilitat de comunicar-se entre ells i poder expressar opinions a través dels mitjans, tot proporcionant-los continguts adequats segons les etapes de maduresa i la capacitat de comprensió emocional i intel·lectual pròpies de cada edat.

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

Síndic de Greuges de Catalunya
Passeig Lluís Companys, 7
08003 Barcelona
Tel 933 018 075 Fax 933 013 187
sindic@sindic.cat
www.sindic.cat

